K MONITOR

KÖZÖSEN MONITOROZUNK!

Adatból sztori, sztoriból közügy

Közösen Monitorozunk!
Adatból sztori, sztoriból közügy

Kiadja: K-Monitor Közhasznú Egyesület
Szerzők: Lovász Dorottya, Pósfai István, Merényi Miklós, Liszkay Aliz, Csere Áron

Kapcsolat: info@k-monitor.hu | k-monitor.hu | k.blog.hu | facebook | twitter | instagram

A kiadvány a Creative Commons Nevezd meg! 4.0 licenc alatt jelenik meg, a forrás megjelölésével szabadon felhasználható.

A projekt a Közös Értékeink program keretében valósul meg (Partnerségben – országos és regionális pályázatok CERV-P-2023-0259).

A projekt az Európai Unió „Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek” (CERV) programjának támogatásával valósul meg. Az Európai Bizottság támogatása nem jelenti a projektben megvalósított tevékenységek tartalmának jóváhagyását, amely kizárólag az azt megvalósítók álláspontját tükrözi, valamint a Bizottság nem tehető felelőssé ezen információk bárminemű felhasználásáért.

2025. február

Tartalomjegyzék

Bevezetés **4**

I. Adatból sztori: adatok megszerzése, feldolgozása **7**

I.1. Adatok használata az érdekérvényesítésben 8

I.2. Hogyan hozzuk létre a szükséges, de még nem létező adatokat? 17

I.3. Az önkormányzat költségvetése és az érdekérvényesítés 21

I.4. Közösségi térképezés lépésről lépésre 25

I.5. A kérdőíveken túl: helyszíni feltérképezés PartiMappal 30

II. Sztoriból közügy: adatok használata érdekvédelemben **33**

II.1. Helyi Voksmonitor: debreceni polgármester választás 34

II.2. Jövőképek használata részvételi folyamatokban: Közlekedési teszt 2040 38

II.3. Digitálisból élő jelenlét. Hogyan vonjuk be a lakosságot és az önkormányzatot? 43

II.4. Kommunikációs ötletek civil szervezeteknek 46

II.5. Hogyan lesz sajtózható egy helyi ügy? Tippek a sajtó megkereséséhez 50

Zárszó **52**

Bevezető

A demokrácia minőségét jól tükrözi a benne működő civil szféra állapota, és az, hogy mennyire képes ellenállni a politikai változások hatásainak. Az olyan instabil demokráciák esetében, mint amilyen Magyarország is, ez különösen fontos, mert az tapasztalható, hogy a társadalom atomizálódik és a központosító, kizáró politikai működés is csökkenti a társadalmi és politikai folyamatokban a részvételi szándékot.

A civil társadalmat Magyarországon sérülékenység, politikai döntéseknek való kitettség és reaktivitás jellemzi. Sérülékenysége forrás- és tőkehiányából ered, míg kitettsége és reaktivitása a döntéshozatali és érdekvédelmi folyamatokból való kiszorulásból. A klasszikus magyar civil szervezet kevés és szűkös forrásaiból próbálja tevékenységét végezni, miközben a kormány a társadalmi egyeztetési folyamatokból kiszorítja, így érdekképviseleti funkcióját sem tudja ellátni. Emiatt az országos és a helyi aktivizmus itthon leggyakrabban apolitikus, vagy éppen erőteljesen átpolitizált, valamilyen kényszernek érzett döntés megakadályozására irányuló tiltakozás. Ritkák a szakpolitikai orientáltságú, nyitott (nem valamilyen konkrét dolog megakadályozására vagy elérésére irányuló) kampányok, amelyek célja egy ügy tematizálása, a viták terébe emelése, ehhez bizonyítékalapú, adatalapú elemzések gyártása, ebben társadalmi részvétel lehetőségének felkínálása, így vonva be a lakosság széles köreit.

Ezzel összefüggésben Magyarországon a civil szféra 2011-12 között átalakuláson esett át. Ugyan a pályázati források száma és mértéke nem csökkent, de megnőtt a nem politikai és társadalmi célú civil szervezetek száma és támogatásuk mértéke, míg a kevésbé apolitikus szervezetek száma és forrásokhoz való hozzáférése csökkent. A civil szervezetek nagyfokú kitettsége a rendszer önkényének és a nem növekvő forrásoknak versengő helyzetet teremt a szereplők között, ami nem a kooperációt, hálózatosodást, inkább az izolációt idézi elő, különös tekintettel a helyi szervezetekre, akik nem a fővárosban működnek.

Ezt a versengő attitűdöt igyekezett felváltani a K-Monitor új stratégiája. Több kutatásunk is rámutatott, hogy a helyi közélet az aktív állampolgárság szocializációs terepe, és elemi feltétele a nemzeti és uniós szakpolitikák és demokratikus alapértékek érvényesülésének is, így a helyi szint gyengülése hátráltatja a demokratikus folyamatok működését, fenntartását és megszilárdulását a társadalomban. Úgy gondoltuk, olyan helyi szervezeteket kellene megerősítenünk szakmai tudásunkkal, akik maguk is katalizátorai lehetnek a helyi tudásmegosztásnak, szakpolitikai diskurzusok elindításának, ezzel multiplikáljuk a projekt hatását, és egyben a kooperáció eszményét is támogatjuk.

A K-Monitor Közhasznú Egyesület 2017 óta foglalkozik intenzíven részvételiségi projektekkel, melynek keretében önkormányzatok és civil szervezeteknek nyújtottunk segítséget tudásátadással és tanácsadással abban, hogy hogy fejlődjenek az állampolgári bevonás eszközeinek ismeretében és stratégiáiban.

Jelen zárótanulmány annak a fókuszváltási kísérletünknek és pilot projektünknek az összefoglalása, mely a fővárosi, beágyazott, országos nyilvánossághoz optimálisabban hozzáférő szervezetek helyett ezúttal a helyi, ügyhöz kötött civil szervezetek támogatását helyezte előtérbe adatalapú megközelítéssel, digitális erőforrásainkkal úgy, hogy együtt vigyünk végig mindegyik esetben egy konkrét, helyi ügyhöz kapcsolódó projektet, konkrét projekttervek, stratégiák mentén, ezzel is a szervezetek stratégiai gondolkodását fejlesztendő.

A Közösen Monitorozunk! (CERV-P-2023-0259) projektünk célja tehát a helyi demokrácia erősítése, a helyi nyilvánosság és kifejezetten a lokális szakpolitikai kérdésekről folytatott diskurzusok támogatása, továbbá a projektben résztvevők tény- és adatalapú érdekvédelmi kompetenciáinak fejlesztése, illetve a helyi közügyek sajtóreprezentációjával kapcsolatos partnerségek és tudatosság erősítése volt. Célunk volt ezen túl az is, hogy a helyi igényeknek megfelelően fejlesszük tovább a K-Monitor által civilek számára biztosított informatikai eszközöket, módszereket és szolgáltatásokat.

A projekt közvetlen célcsoportja a vidéki városok beágyazott civil szervezetei és társadalmi orientáltságú médiakezdeményezései, illetve az országos független média volt, amely törekszik a helyi ügyekről való tudósításra.

A projekt során a kívánt célok elérése érdekében szakmai együttműködések és műhelyesemények révén fejlesztettük a K-Monitor és a helyi partnerek kompetenciáit, hatékonyabbá téve a technológián alapuló tevékenységeket, a szakpolitikai érdekképviseleti munkát és az országos nyilvánossághoz való hozzáférésüket. A fenntarthatóságra törekvő, stratégiai szemléletű fejlesztés mellett a projekt a feldolgozott helyi ügyekben is tartós változást generál a döntéshozatal nyitottsága, átláthatósága területén.

A helyi érdekvédelmet transzformatív érdekérvényesítésként értelmezzük, amely túlmutat egy-egy konkrét ügy megnyerésén, és hosszabb távon a helyi közélet demokratizálódását is elősegíti. Ez magában foglalja a döntéshozók reszponzivitásának erősítését, az átláthatóság növelését, valamint a demokratikus vitakultúra elmélyítését. Egy ilyen típusú érdekvédelem nemcsak az ügy megoldására fókuszál, hanem annak társadalmi hatására is, újfajta együttműködési mintákat kínálva a civil szféra, a média és a döntéshozók között.

A helyi ügyekben az önkormányzatok gyakran egyszerre jelenthetnek civil szereplőknek természetes partnert és ellenérdekelt felet, akivel szemben választások között is érvényesíteni akarja az állampolgár az akaratát. Erre optimális esetben a helyi közélet alkalmas terepet is nyújt, hiszen itt találkozhat az állampolgár leginkább közvetlenül a megválasztott döntéshozókkal. A kompetenciák és források egyre nagyobb fokú centralizálásával viszont a döntéshozás távolabb kerül az állampolgártól, egyre inkább a kormány központi szerveivel, minisztériumokkal, állami cégekkel vagy sok esetben a kormányzati adminisztráció támogatását élvező piaci szereplőkkel szemben kell a helyi érdeket érvényesíteni. Erre az érdekérvényesítő tevékenységre az önkormányzatok egyre inkább képtelenek a függő viszonyaik miatt. A civil-önkormányzati együttműködések kölcsönösen erősíthetik a feleket, és hozzájárulhatnak a helyi érdekek hatékonyabb képviseletéhez. Azonban ennek egyik alapfeltétele az átláthatóság és a releváns adatokhoz való hozzáférés, ami sok esetben már önmagában is komoly kihívást jelent, hiszen ezek az adatok gyakran központi intézmények, például a KSH vagy minisztériumok kezelésében vannak.

Az érdekvédelem során alapvető megközelítésünk a konstruktív, párbeszédre törekvő attitűd. A projekt a reaktív, általában tiltakozó állampolgári aktivitás helyett megpróbál egy ritkábban megjelenő civil működésmódot támogatni – adott közpolitikai témák, ügyek proaktív felkarolása civil csoportok által, hogy ezáltal a saját prioritásaikkal tudják befolyásolni az aktuális helyi napirendet. A másik félben, legyen az önkormányzat vagy más döntéshozó szerv, potenciális partnert látunk, akivel a közös célok érdekében lehet és kell is együttműködni.

Az adatvezérelt megközelítés egyrészt megkönnyíti, megerősíti és alátámasztja az érdekérvényesítési érveket, tartalommal töltve meg a kommunikációt. Másrészt növeli a hitelességet és legitimitást, jelezve, hogy az adott szervezet a vita fontos résztvevőjeként kezelendő. Az adatok hozzájárulnak a probléma feltárásához, a probléma volumenének és költségeinek megértéséhez, valamint a megoldási javaslatok kidolgozásához. Ezzel párhuzamosan a részvételiség élménye és a közösségépítés révén az érintettek szélesebb körét lehet bevonni a folyamatba.

Az adatalapú érdekvédelem különösen fontos szerepet játszik a kis léptékű helyi ügyek esetében, amelyek gyakran kimaradnak az országos sajtó látóköréből. Az ilyen ügyek gyakran alulfinanszírozottak, és a helyi média gyengesége miatt különösen nagy kihívást jelent a civilek számára a szélesebb nyilvánosság elérése.

A fenntarthatóságot szem előtt tartó, stratégiai megközelítés nemcsak a helyi ügyekben érhet el tartós változásokat, hanem a civil szféra működését is erősíti. A helyi érdekvédelmi munkában kulcsfontosságú, hogy a szervezetek és azok képviselői képesek legyenek komplex kérdések kezelésére, a kommunikációs kapacitás erősítésére, és arra, hogy szélesebb társadalmi támogatottságot teremtsenek céljaik számára.

Ez a tanulmány 10 fejezetben járja körül a projekt során elvégzett közös munkát és annak eredményeit és ezen túl tanácsot ad, hogy hogyan szervezzük jobban helyi ügyeinket, és milyen jógyakorlatok és példák elérhetőek számunkra.

A projekt során együttműködő partnereink az alábbi civil szervezetek voltak:

Alba Natura Civil Alapítvány (Gárdony)

Az Alba Natura Civil Alapítvány egy Gárdonyban működő civil szervezet, amelynek célja a Velencei-tó természeti és kulturális értékeinek megőrzése és gyarapítása. Fő tevékenységük a környezetvédelem, különös figyelmet fordítva a helyi zöldterületek, vízfelületek és partszakaszok megóvására.

Alternatív Közösségek Egyesülete (Debrecen)

Az Alternatív Közösségek Egyesülete (AKE) egy 1998-ban alapított debreceni civil szervezet, amelynek célja a közösségek fejlesztése és támogatása. Az egyesület különös figyelmet fordít az alulról szerveződő, alternatív csoportok és kezdeményezések felkarolására, valamint a társadalmi szereplők közötti együttműködés elősegítésére.

Áramlat Alapítvány – KecsUP (Kecskemét)

A kecsup.hu 2019 márciusától szolgáltat közéleti híreket Kecskeméten és közvetlen régiójában. A KecsUP válasz igyekszik lenni az elmúlt 15 évben kialakult „médiasivatagban” az Alföldön. Céljuk a sokszínű helyi sajtópiac felépítése, az állampolgári tájékozódás és tájékoztatás fejlesztése.

Dialóg Egyesület (Miskolc)

A Dialóg Egyesület Borsod-Abaúj-Zemplén megyében dolgozik a társadalmi szerepvállalás erősítésében közösségfejlesztői és részvételi módszerekkel. Céljuk, hogy a döntéshozók és az állampolgárok számára is természetessé váljon, hogy a demokrácia nem öt évenként egy nap.

Tavirózsa Környezet- és Természetvédő Egyesület (Veresegyház)

A Tavirózsa Környezet- és Természetvédő Egyesület 1996-ban alakult Veresegyházon, azzal a céllal, hogy előmozdítsa a fenntartható fejlődést helyi és térségi szinten. Tevékenységei közé tartozik a fenntarthatósági érdekek képviselete a döntéshozatalban, a természeti értékek védelme, valamint ismeretterjesztés és környezeti nevelés.

I. Adatból sztori: adatok megszerzése, feldolgozása

Az érdekérvényesítés egy ügy vagy eszme aktív előmozdítását jelenti, amely során különböző cselekvésekkel igyekeznek elérni egy adott cél megvalósulását. Általában arra irányul, hogy a kormány, az önkormányzat vagy más nagy intézmény korrigáljon egy helyzetet, amely egy közösség tagjait érinti. Ez történhet meggyőzéssel, kompromisszumokkal, vagy akár politikai és jogi lépésekkel is. Fontos megérteni, hogy az érdekérvényesítés egy folyamat, nem egy egyszeri tárgyalás eredménye, és gyakran túlmutat az adott ügy konkrét megoldásán. A probléma gyökere ugyanis sokszor mélyebb, rendszerszintű hiányosságokra vezethető vissza, például a közösségi részvétel alacsony szintjére a döntéshozatalban.

Egy konkrét példán keresztül szemléltetve: ha csatlakoztok egy csoporthoz, amely lakóházakat épít a rászorulóknak, az önmagában még nem érdekérvényesítés. Ha azonban szervezőként léptek fel, és azért küzdötök, hogy egy közintézmény lakásokat építsen, amelyek egy részét alacsony vagy közepes jövedelmű családok számára bérlakásként biztosítsák, akkor már érdekérvényesítést végeztek. Az ilyen típusú tevékenységek célja, hogy hosszú távú, rendszerszintű változásokat érjenek el, és tartós megoldásokat kínáljanak a közösség problémáira.

Az érdekérvényesítés első lépése az információgyűjtés, aminek segítségével feltérképezhető egy adott ügy kontextusa, a problémákhoz pedig adatok társíthatóak a jobb megértés és megalapozott megoldási javaslatok érdekében. Attól függően, hogy mi a célja a közügyeket alakítani kívánó civil csoportnak, az adatokat megfelelő formára kell alakítania, azokat elemzéssel, adatvizualizációval alkalmassá kell arra tenni az érdekérvényesítéshez. A közpolitika alakításához szükséges információk sok formát ölthetnek: lehetnek jogszabályok, kormányzati vagy önkormányzati döntések, rendeletek, költségvetési, gazdálkodási adatok, szerződések, de akár lakossági vélemények, felhasználói szokások is.

A következő öt fejezet azt járja körül, milyen módon lehet hozzáférni a települések működését érintő adatokhoz, illetve **milyen módszerekkel lehet saját adatokat gyűjteni és feldolgozni.** Gyakorlati útmutatót szeretnénk nyújtani az adatok hozzáférésének módjairól, a különböző adatforrásokról, valamint arról, hogyan lehet az így megszerzett információkat érthető és jól használható formába önteni.

Érdekérvényesítés szempontjából vannak olyan adatok, amik a megfelelő formában rendelkezésre állnak, csak meg kell őket találni és már lehet is velük dolgozni – akár elemzést írni vagy kampányt szervezni: ezek jellemzően a közérdekű adatok, államigazgatási nyilvántartások, statisztikai adatok. Vannak olyan információk viszont, amelyek bár léteznek, de nem férhetőek hozzá feldolgozható módon, ezért először azokat össze kell gyűjteni és olyan formára kell hozni, amivel utána dolgozni lehet – a második fejezet erre mutat megoldásokat. A harmadik fejezetben az önkormányzati költségvetésen keresztül mutatjuk be, hogyan lehet egyébként rendelkezésre álló adatokból kiválasztani azt, amire nekünk szükségünk van az ügyünk előremozdításához és azt hogyan tudjuk közérthetően bemutatni. Az adatgyűjtésnek két speciális esetét is bemutatjuk részletesebben – az egyik az érintett lakosság véleményének megismerése kérdőívezés segítségével, míg a másik az adatok személyes rögzítése helyszíni térképezéssel.

I.1. Adatok használata az érdekérvényesítésben

Kulcsszavak: ***közérdekű adatok, adatigénylés, Ez a Minimum!, települési adatok, ügytérképezés***

Az adatok jelentős része megválasztott döntéshozók és hivatalos szervek működéséhez kapcsolódik, és közérdekű adatnak számít. A közérdekű adatokhoz való hozzáférés nem csupán egy alapvető jog, hanem egy olyan eszköz is, amely hozzájárul a döntéshozatal átláthatóságához, a közpénzek felhasználásának ellenőrizhetőségéhez és a helyi ügyek alakításában való aktív részvételhez. A megfelelő információ birtokában lehetőség nyílik arra, hogy egy-egy ügy kapcsán pontosabb képet kapjunk a döntések hátteréről, és megfelelő eszközökkel befolyásoljuk azokat.

Információgyűjtés érdekérvényesítéshez

Az érdekérvényesítő munka az ügy vagy probléma definiálásánál kezdődik. Ha egy civil csoport vagy állampolgár szeretne a közvetlen környezetében valamilyen közpolitikai változást elérni, akkor jellemzően már megfogalmazott valamilyen problémát magában: nem szeretné a szomszédjában a nagyszabású beruházást, nem szeretné, ha az önkormányzat eladna egy területet vagy intézményt, zavarja, hogy nincs elég közösségi tér vagy túl szemetesek a közterületek, esetleg túl kevés a parkolóhely vagy éppen túl sok az autó a belvárosban. Nem mindig világos azonban, hogy kihez fordulhatna a probléma megoldásáért, egyáltalán mik az okok, amelyek idáig vezettek és főképp, milyen döntésekre lenne szükség ahhoz, hogy változás következzen be.

Nem is várható el minden állampolgártól, hogy tisztában legyen az államigazgatás szintjeinek különböző kompetenciáival és a releváns jogszabályokkal, de egy közügyben tenni kívánó civil szervezetnek általában érdemes feltérképezni az ügy jogi környezetét, a korábbi döntéseket és felmérni, hogy milyen adatok elérhetőek a témában. Röviden, **az érdek- vagy ügyképviselethez ismerni kell az ügy kontextusát, ezért információgyűjtéssel kell kezdeni a munkát.**

A helyi közügyekről jellemzően az önkormányzatok jutnak eszünkbe, mint a legfontosabb szereplő és ez még akkor is igaz, ha egyébként az önkormányzati jogköröket folyamatosan csorbították az elmúlt évtizedekben. Arra a jelen tanulmány keretein belül nem vállalkozunk, hogy minden lehetséges helyi közügy esetében releváns intézményt és jogkört felsoroljunk, inkább mankót szeretnénk adni helyi civil szereplőknek, hogy megtalálják a számukra hasznos információkat. Az ügy feltérképezésekor az alábbi kérdésekre érdemes választ találni:

1. Milyen szereplők rendelkeznek kompetenciával ezen a területen?

Erre a kérdésre legtöbbször a törvények, jogszabályok alapján lehet megtalálni a választ. Jó kiindulási pont, hogy milyen feladataik vannak a helyi önkormányzatoknak, amit *Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.)* tartalmaz, illetve az önkormányzati költségvetést bemutató tanulmányunk elején részleteztük mi is. A legfontosabb önkormányzati feladatok, a teljesség igénye nélkül:

- Településüzemeltetés (közterületek fenntartása)
- Településfejlesztés, településrendezés
- Egészségügyi alapellátás
- Bölcsődei, óvodai ellátás, közétkeztetés
- Szociális és gyermekjóléti szolgáltatások (védőnői ellátás már nem!)
- Helyi közösségi közlekedés
- Közüzemi szolgáltatások egy része (hulladékgazdálkodás már csak részlegesen!)
- Kulturális szolgáltatások, sport- és ifjúságügy, nemzetiségi ügyek

A fentieken kívül vannak területek, amelyek akár önálló közpolitikai célokat is szolgálhatnak, de a többi terület megvalósításához is eszközként szolgálhatnak, forrást biztosíthatnak: ilyen tevékenység például a lakás- és helyiséggazdálkodás, a helyi adókkal és gazdaságszervezéssel kapcsolatos kérdések. Ezeken kívül az önkormányzat önként is vállalhat feladatokat, amíg azok nem nem veszélyeztetik a kötelezően előírt feladatok ellátását és nincsenek más szerv kizárólagos hatáskörében.

A legtöbb közfeladatot az állam központi szervei és az önkormányzatok valamilyen munkamegosztásban látják el – a legismertebb ilyen példák a közoktatás vagy egészségügy, de a közbiztonság és a nagy hálózatos infrastruktúrák működtetése is ide tartozik – viszont helyi civil szervezetként **mindenképp érdemes lehet az önkormányzatnál tájékozódni, ha bizonytalanok vagyunk**

a konkrét felelősségi körökkel kapcsolatban. Különösen igaz ez olyan ügyeknél, ahol bár lehet feladata az önkormányzatnak, egy adott terület üzemeltetője vagy vagyonkezelője mégis egy állami szerv vagy cég: jellemzően ilyenek a vízi létesítmények (folyók, csatornák, tavak) vagy erdők, természetvédelmi területek, közlekedési területek (autópályák, vasút, stb.).

Fontos még ismerni a kormányhivatalok szerepét, amelyek a kormányzati célok területi megvalósításáért felelnek, egyben az önkormányzatok felettes, felügyeleti szervei és a törvényességi felügyeletet látják el. Helyi civilként azt hasznos tudni, hogy a legtöbb hatósági engedélyt a kormányhivatalok adják ki, illetve ellenőrzéseket is ők rendelhetnek el, legyen szó építéshatósági ügyekről, környezetvédelmi vagy népegészségügyi engedélyekről és ellenőrzésekről. Érdemes tehát úgy gondolni a szereplőkre, hogy az önkormányzat felel a helyi jogalkotásért, jellemzően ők határozzák meg a tartalmi célokat és kereteket, míg a kormányhivatalok a törvényességet és szabályszerűséget tudják betartatni. A fentiek alól kivétel, ha a központi kormányzat közvetlenül szeretne helyi ügyekbe belenyúlni kormányrendeleteken keresztül: a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházások ennek a leglátványosabb eszköze, de az éves központi költségvetésen keresztül is tud a kormány egyes beruházásokat finanszírozni (vagy leállítani), illetve a 2023-ban elfogadott új törvény az állami építési beruházásokról lehetővé teszi az aktuálisan felelős minisztériumnak (Építési és Közlekedési Minisztérium), hogy teljes fejlesztéseket vegyen át például önkormányzatoktól.

További hasznos jogszabályok:

Általános szabályok a jogalkotásra

- *2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról*

Általános szabályok a társadalmi részvételre

- *2010. évi CXXXI. törvény a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről*

Egyéb (helyi) közügyek általában

- *2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól*

A helyi közigazgatás önkormányzatokon kívüli részei

- *2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról*
- *568/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokról, valamint a járási (fővárosi kerület) hivatalokról*

Környezetvédelmi tárgyú tervezés és jogalkotás – (helyi) környezetvédelmi ügyek, (helyi) jogalkotás

- *1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól*

2. Milyen döntések születtek az ügy témájában korábban?

Valójában ennél a kérdésnél már érdemes a helyben definiált problémára fókuszálni és itt válik kicsit külön, hogy reaktív vagy proaktív ügydefiniálásról van-e szó. Reaktív ügyeknél általában pont egy közelmúltban meghozott döntés, épülő beruházás, valamilyen közpolitikai változás váltja ki a közérdeklődést, míg proaktív ügyekről akkor beszélhetünk, ha épp az a civil szereplők célja, hogy valami felkerüljön az aktuális napirendre. Utóbbi esetben nehezebb előkeresni, hogy mik a releváns információk, de valójában mindkét esetben hasonló módon érdemes feltérképezni a döntéstörténetet. Az egyszerűség kedvéért az önkormányzati működés tipikus dokumentumait mutatjuk be röviden, de állami szinten is léteznek analóg dokumentumok, amelyekből egy adott területen tájékozódhat az érdeklődő állampolgár.

Önkormányzatok esetében a döntéseket alapvetően a képviselőtestület hozza határozatok útján, amelyeknek a végrehajtásáért aztán a polgármester és a polgármesteri hivatal felel. Bizonyos döntéseket delegálhat a testület akár a bizottságoknak, akár magának a polgármesternek, hogy saját körben eljárjon, de végső soron az önkormányzati döntéseket mindig vissza lehet vezetni egy-egy **testületi határozat**ra. Vannak olyan ügyek, ahol a döntések kimerülnek a jogalkotásban (ilyen lehet például településkép védelme vagy a helyi építési szabályzat elfogadása), ezeknél akár évekkel korábbi **rendelet**eket érdemes keresni az önkormányzati rendelettárban. A legtöbb önkormányzatnak belső útmutatóként szolgálnak a több évre szóló **koncepciók és stratégiák** (amelyek érinthetik az összes fontos közpolitikai területet, például városfejlesztés, köznevelés, közlekedés, gazdaságfejlesztés, lakásgazdálkodás, stb) – ezeknek jellemzően nincs nagy kötőerejük, viszont helyi civil szervezetként nagyon hasznos lehet megtalálni, hiszen ezek tartalmazzák azokat az információkat, amelyek az önkormányzati döntéshozók számára is rendelkezésre állnak és amilyen irányokhoz az önkormányzatnak elvben tartania kéne magát.

A helyi döntéshozás további részleteiről és nyilvánosságáról ajánljuk a már említett Költségvetési ABC-t, illetve a TASZ helyi aktivizmusról szóló kisokosát.

A legtöbb ügy viszont nem ér véget egy határozat elfogadásával, hanem a végrehajtása további döntéseket igényel. Az önkormányzat köthet **szerződés**t külső szolgáltatóval **közfeladat ellátására** (például egyházi vagy civil szervezettel), illetve bizonyos feladatokat jellemzően saját cégekkel végeztetnek el (a konkrét konstrukció változhat, lehet egyszerűen csak a testületi döntés, ami megalapítja a gazdasági társaságot vagy **közszolgáltatási szerződés**

megkötése). A cégek tevékenységéről ezen kívül az éves beszámolókból és üzleti tervekből lehet leginkább tájékozódni. Fontos információt tartalmazhatnak az önkormányzat vagy az önkormányzati cégek által megkötött **szerződések**, amiket **közbeszerzésen vagy beszerzésen** (értékhatártól függően) kiválasztott piaci szereplőkkel kötnek. Hozhat az önkormányzat ezen kívül **támogatói döntéseket**, ahol társasházakat, helyi civil szervezeteket, egyházakat, kezdeményezéseket támogathatnak. Kaphat viszont maga az önkormányzat is támogatást – ilyenek például az EU-s társfinanszírozással megvalósuló projektek vagy egyéb állami programokon keresztül megvalósuló beruházások, amelyek esetében szintén kell, hogy legyen valamilyen **támogatási szerződés**. A rengeteg lehetséges dokumentumtípusnak, amiből egyes ügyekről információt lehet kinyerni a fentiek csak egy szeletet képviselnek, viszont mindig érdemes keresni, hogy mi a jogszabályi háttér és amennyiben valamilyen projekt-jellegű ügyről van szó, akkor a forrását milyen finanszírozási döntés biztosítja.

Jó esetben a testületi döntések előterjesztései tartalmaznak indoklást, valamint a testületi ülések jegyzőkönyveiből kiderülhetnek a vitás részek, de a döntéselőkészítés során felmerülő szempontokról, dilemmákról általában kevés információ áll a nyilvánosság rendelkezésére. A hivatal jellemzően feljegyzésekkel, rendelet- és szerződéstervezetekkel támogatja a döntéshozói munkát, de ide tartoznak a tervezők vagy hivatali munkatársak által elkészített költségbecslések, a beruházások tervdokumentumai, ingatlanértékesítések értékbecslései vagy akár az adott évi köznevelési vagy egészségügyi statisztikai adatok. Szintén fontos elemei lehetnek egy döntéselőkészítő folyamatnak piaci vagy állami szereplőkkel történő egyeztetések, hiszen nagyobb projektek, beruházások részletei ilyen találkozók alkalmával szoktak körvonalazódni. Az állampolgárokat és civil csoportokat is lehetséges, sőt kell is a döntéselőkészítés bizonyos pontjain bevonni társadalmi egyeztetés keretében, de ez ritkán éri el a valós célját és sokszor már a lényeges döntések megszületése után kerül sor rá. **Ezért is tartjuk fontosnak azt, hogy minél több civil csoport folytasson proaktív érdekérvényesítő tevékenységet, mert úgy valójában ők maguk indíthatnak el egy döntéselőkészítő folyamatot, alapjaiban meghatározva a prioritásokat, tételeket és irányokat.**

Adatok hozzáférhetősége

A következő kérdés természetesen az lehet, hogy hol érhetőek el egy érdeklődő állampolgár vagy civil csoport számára a felsorolt információk, dokumentumok. A jó hír, hogy az eddig felsoroltak jelentős része közérdekű adatnak minősül, vagyis mindenki számára megismerhetőnek, hozzáférhetőnek kell(ene) lennie. A közérdekű adatok nyilvános, könnyen elérhető és közérthető formában való közzététele mindannyiunk közös érdeke. Jogunk van tudni, hogy az általunk fenntartott állam döntéshozói mi alapján hoznak döntéseket életünkről, hogyan és mire költik el az adónkból befolyó közpénzeket, milyen szolgáltatásokat vesznek igénybe és pontosan kikkel szerződnek, amikor a felhatalmazásunk alapján szerződéseket kötnek. Ennek ellenére sajnos sokszor mégis nehéz a közérdekű adatokhoz hozzáférni, ezért az alábbiakban röviden bemutatjuk a közérdekű adatigényléshez szükséges alapfogalmakat. Fontos tudni, hogy a közfeladat ellátó szerveknek, mint az önkormányzat is, fel kell tüntetniük, hogyan lehet tőlük közérdekű adatot igényelni, így ezt az információt is érdemes az adott szerv honlapján megkeresni.

- **Közérdekű adatok**: az információszabadságról szóló törvény (Infotv.) szerint a közérdekű adatok olyan információk, amelyeket közfeladatot ellátó szervek birtokolnak, és amelyek tevékenységükre vagy közfeladataik ellátására vonatkoznak. Ide tartoznak például a szervezet hatásköre, illetékessége, szervezeti felépítése, szakmai tevékenysége, gazdálkodása és szerződései. A törvény felsorolása nem kizárólagos; számos más információ is közérdekű adatnak minősülhet.
- **Közérdekből nyilvános adatok**: ezek olyan adatok, amelyek egyébként nem lennének közérdekűek, de törvény kimondja, hogy nyilvánosak. Például a közfeladatot ellátó személyek neve, munkaköre, vezetői megbízása.

Az adatok megismerésének módjai:

- **Kérés nélküli közzététel**: az Infotv. előírja, hogy bizonyos adatokat a közfeladatot ellátó szerveknek automatikusan közzé kell tenniük. Az általános közzétételi lista az Infotv. 1. mellékletében található, és tartalmazza a szervezeti, személyzeti, tevékenységi és gazdálkodási adatokat.
- **Adatigénylés**: azok az adatok, amelyeket nem tesznek közzé automatikusan, közérdekű adatigénylés útján kérhetők ki az adott szervtől.

Az adatigénylés folyamata:

Igény benyújtása:

- Az igénylést írásban kell benyújtani az adatot kezelő szervhez megjelölve a kért adatokat:
  - közfeladatot ellátó szervek pl. minisztérium, kormányhivatal, önkormányzat, KEKVA, közfeladatot ellátó lévő cég;
  - szerződés alapján kötelezően igénybe veendő vagy más módon ki nem elégíthető szolgáltatást nyújtó szervek (például közműszolgáltatók);
  - az államháztartás alrendszerébe tartozó valamely személlyel pénzügyi vagy üzleti kapcsolatot létesítő szervek a kapcsolatuk vonatkozásában (például közbeszerzésen nyertes magántulajdonban lévő cég)
- Az adatigénylésnek tartalmaznia kell az igénylő nevét és elérhetőségét; ezek hiányában a szerv nem köteles teljesíteni a kérést.
- **Az adatigénylés tárgyában érdemes feltüntetni**, hogy közérdekű adatigénylésről van szó. Az igénylés szövegében érdemes hivatkozni az **Infotv. 28. § (1) bekezdésére**, amely kimondja a közérdekű adatok megismerésének jogát.

Válaszadási határidő: a szervnek 15 napja van a válaszadásra, amely indokolt esetben egy alkalommal 15 nappal meghosszabbítható.

Költségtérítés: költségtérítés csak akkor állapítható meg, ha a felmerülő költség összege elérné a 10 ezer forintot. Ha ennél kevesebb összeg merülne fel, akkor egyáltalán nem lehet költségtérítést kérni. A költséget azonban csak akkor kell az adatigénylőnek kifizetnie, ha erről előzetesen tájékoztatást kapott és a tájékoztatás tükrében is kéri az adatok kiadását.

Jogorvoslati lehetőségek: ha az adatigénylést elutasítják, vagy nem válaszolnak időben, az igénylő bírósághoz fordulhat, vagy a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz (NAIH) bejelentést nyújthat be.

Korlátozások: bizonyos esetekben az adatok megismerése korlátozható, például ha az állam- vagy szolgálati titkot érint, vagy ha a személyes adatok védelme ezt indokolja.

Kapott adatok közzététele: kifejezetten hasznos lehet a közösség számára, ha azokat az adatokat, amiket közérdekű adatként megismerhet az adatigénylő, nyilvánosan terjeszti is. Törekedj arra, hogy ne csak te, de a teljes helyi nyilvánosság hozzáférjen ezekhez az adatokhoz.

Részletesebb információt találhatsz a közadat igénylésről szóló Kisokosban.

Ez a Minimum! – önkormányzati átláthatóság vizsgálata

A helyi érdekérvényesítéshez szükséges információk összegyűjtésében további hasznos erőforrás lehet az Átlátszó.hu, a K-Monitor és a Transparency International Magyarország közös **Ez a minimum! programja**. A program hat témában foglalja össze a helyi döntéshozatal átláthatóságának a törvényi előírásokon alapuló és azt kiegészítő alapkövetelményeit.

A program főbb elemei közé tartozik a nyilvános működés, az önkormányzati ülések és döntések átláthatóságának biztosítása, a közérdekű adatigénylések nyilvános kezelése, az állampolgárok információhoz való hozzáférésének megkönnyítése, átlátható költségvetési gazdálkodás, valamint az önkormányzati tulajdonú vállalatok és a képviselők vagyonnyilatkozatának átláthatósága. A program teljesülésének mérésére létrehoztunk indikátorrendszert, amiben 42 szempontra bontottuk le a programpontokat, hogy ezek segítségével értékeljük adott önkormányzatok teljesítményét. Az átláthatósági felmérést **2022-ben és 2024-ben** végeztük el harminc jelentős önkormányzaton. Érdemes lehet megnézni, hátha éppen a ti településetek önkormányzatát is vizsgáltuk – ebben az esetben a részletes értékelést az adatok elérhetőségének linkjével és egyéni javaslatokkal együtt itt érhetitek el.

Helyi civil szereplőknek már maguk a programpontok is sorvezetőként szolgálhatnak, hogy egyáltalán milyen adatok közzétételét várhatnák el az önkormányzatuktól és ösztönözhetik a döntéshozóikat, hogy implementálják az Ez a minimum! programot a saját településükön is. A **részletes szempontrendszer** segítségével viszont bárki elvégezheti a saját önkormányzatának értékelését és mindeközben feltérképezheti, milyen közérdekű adatok érhetőek el az önkormányzati honlapon és melyek azok, amelyekért adott esetben közérdekű adatigénylést kéne beadnia. *FIGYELEM: a szempontrendszer jelenlegi változata 2023 végén készült, lehetnek benne elavult adatok. A szempontrendszer frissítése a tanulmány írásakor folyamatban volt.*

Hol találhatunk települési adatokat?

A közérdekű adatokat részben mindig az adott intézmény honlapjáról kéne elérnünk az Infotv. alapján, de ez nem mindig valósul meg. Bizonyos esetekben léteznek állami adatbázisok, ahol megtalálhatóak a megfelelő információk, ezek közül tüntettünk fel az alábbi táblázatban néhányat, valamint olyan oldalakat és adatbázisokat, ahol az érdekérvényesítő tevékenységhez hasznos statisztikai és hatósági adatállományokhoz lehet hozzáférni.

Milyen adat?	Hol érhető el?	Szabadon elérhető?
Önkormányzati rendeletek (pl. költségvetés) A Nemzeti Jogszabálytár hivatalos felülete, amely Magyarország hatályos jogszabályait, törvényeit és rendeleteit tartalmazza, beleértve az önkormányzati rendeleteket is. Az önkormányzatok által alkotott helyi rendeletek könnyen kereshetők település szerint, biztosítva a helyi szabályozások átláthatóságát és elérhetőségét.	https://or.njt.hu/	Igen
Központi közadat kereső A Közadat- és Közadatkör Kereső lehetőséget biztosít a nyilvános közadatok és azok adatgazdáinak keresésére. A rendszer segíti a felhasználókat abban, hogy megtalálják, milyen közérdekű adatok állnak rendelkezésre, kik kezelik azokat, és hogyan érhetők el, támogatva ezzel az átláthatóságot és a nyilvános adatokhoz való hozzáférést.	https://kozadat.hu/kereso/ https://kkk.mhk.hu/	Igen
Központi Információs Közadat-nyilvántartás Önkormányzatok és önkormányzati intézmények 5 millió Ft értéket meghaladó szerződéseinek adatait tartalmazó adatbázis.	https://kif.gov.hu/	Részben
EKR Az Elektronikus Közbeszerzési Rendszerbe minden közbeszerzési eljárást közzé kell tenni az ajánlatkéréstől a szerződésig, továbbá szerepelnek az adatbázisban az ajánlatkérők (pl önkormányzatok) éves közbeszerzési tervei is.	https://ekr.gov.hu/portal/kezdolap	Igen
Önkormányzati lakásgazdálkodás adatai Ezen az oldalon a nagyobb magyarországi önkormányzatok lakásaival kapcsolatos adatok szerepelnek.	https://onkormanyzatilakasok.periferiakozpont.hu/ (Megyei jogú városok és kerületek)	Részben
Természetvédelmi térinformatikai adatok Az oldal a Natura 2000 területek fenntartási terveivel kapcsolatos információkat gyűjti össze Magyarországon. A Natura 2000 az Európai Unió ökológiai hálózata, amelynek célja a biológiai sokféleség megőrzése. Az oldalon található főbb tartalmak: • **Fenntartási terv:** Részletes dokumentációk a Natura 2000 területek kezeléséről és megőrzéséről. • **Térképek:** Interaktív térképek a területek pontos elhelyezkedéséről. • **Jogszabályok és útmutatók:** A vonatkozó jogi keretek és gyakorlati útmutatók a területek kezeléséhez.	https://termeszetvedelem.hu/termeszetvedelmi-terinformatikai-adatkorok-igenylese/ http://gis.teir.hu/teirgis_termeszetvedelem/ (megtekintés) http://naturaterv.hu/terkep (megtekintés)	Igen
2022-es népszámlálásból demográfiai adatok Az oldalon a 2022-es magyarországi népszámlálás részletes adatai találhatók, beleértve a népességre, háztartásokra, lakásokra és társadalmi-gazdasági jellemzőkre vonatkozó statisztikákat.	https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis	Igen
KSH településstatisztikai adatok Jelenleg 2023-ig érhetőek el a KSH interaktív felületén települési bontásban részletes statisztikai mutatók.	https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/QueryServlet?ha=TA2023_W	
Területfejlesztés, területfelhasználás Az Országos Építésügyi Nyilvántartás (OÉNY) TEIR alkalmazása a települések területfelhasználási, építési és szabályozási tervadatainak lekérdezését biztosítja különböző statisztikák és térképes megjelenítések formájában.	https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/tablo/5	Igen

Milyen adat?	Hol érhető el?	Szabadon elérhető?
Településrendezés egyeztetési folyamatai Az Országos Építésügyi Nyilvántartás (OÉNY) E-TÉR alkalmazásának segítségével egy központi helyen érhetőek el a településrendezési tervdokumentumok, valamint a portálon keresztül lehetőség nyílik a társadalmi egyeztetés folyamatába is bekapcsolódni. Az interkatív térkép továbbá egyszerűen, regisztráció nélkül lehetővé teszi a helyrajzi szám szerinti térképen történő keresést.	https://www.oeny.hu/oeny/4tr/#/fooldal	Részben
Közműtérkép az e-közmű rendszer hivatalos felülete, ahol a közműnyilatkozatok igénylése és a közműegyeztetés egységes elektronikus ügyintézése érhető el.	https://www.e-epites.hu/e-kozmu	Igen
Tulajdoni lap lekérése a Takarnet rendszer hivatalos weboldala, amely elektronikus hozzáférést biztosít a magyarországi ingatlan-nyilvántartási adatokhoz, például tulajdoni lap másolatokhoz, térképmásolatokhoz és ingatlan-azonosító információkhoz, elsősorban regisztrált felhasználók számára.	https://www.takarnet.hu/ https://info.foldhivatal.hu/tknet/eing_elovalaszto6_p.kezdolap	Részben
Erdőállomány A Nébih Erdőtérkép alkalmazása amely interaktív térképes felületet biztosít Magyarország erdőterületeinek megjelenítésére, kezelési adataira és nyilvántartott erdészeti információira.	https://nfk.gov.hu/gyik_megjelenito/2059 https://erdoterkep.nebih.gov.hu/	Részben
Országos kereskedelmi nyilvántartás Az OKNYIR egy egységes, országos adatbázis, amely a kereskedelmi és szolgáltatási tevékenységekkel kapcsolatos nyilvántartásokat tartalmazza.	https://oknyir.kh.gov.hu/	Igen
Szállás nyilvántartás Az oldalon a szálláshelyek nyilvántartása érhető el, amely a hivatalosan bejegyzett magyarországi szálláshelyek adatait tartalmazza. Az oldalon lehetőség van szálláshelyek keresésére különböző szűrők alapján, például település, típus vagy név szerint, biztosítva az átláthatóságot és a hivatalosan engedélyezett szálláshelyek ellenőrzését.	önkormányzat honlapja pl. https://www.govcenter.hu/szallashely/Public/SzallashelyList.aspx?onk_id=1	Igen
KSH adatszolgáltatások A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által előírt adatszolgáltatási kötelezettségek határidőnaplója. Az oldal tartalmazza az adatszolgáltatók számára fontos határidőket, az adatgyűjtések típusait, az adatszolgáltatás módszereit és kapcsolódó útmutatókat.	https://www.ksh.hu/hataridonaplo#	Igen
KSH adatok kérése Az oldalon a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) ügyfélkapcsolati felülete érhető el, ahol az érdeklődők új ügyet nyithatnak, kérdéseket tehetnek fel, problémákat jelezhetnek vagy adatot igényelhetnek a KSH felé elektronikus úton. Az oldal lehetőséget biztosít az adatszolgáltatással, statisztikai adatokkal és egyéb hivatalos ügyekkel kapcsolatos kapcsolattartásra.	https://kapcsolat.ksh.hu/ContactCenter/opennewcase.xhtml	Részben
Infotv. közzétételi lista adatai Az Infotv. közzétételi lista adatai a közérdekű adatok nyilvánosságát biztosító kötelező adatköröket tartalmazzák, amelyeket a 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) ír elő a közfeladatot ellátó szervek számára. A közzétételi listákban szereplő főbb adatkörök: • **Szervezeti, személyzeti adatok** – a szervezet felépítése, vezetők neve, elérhetősége. • **Tevékenységre, működésre vonatkozó adatok** – jogszabályi feladatok, döntések, működési dokumentumok. • **Gazdálkodási adatok** – költségvetés, szerződések, támogatások, közbeszerzések. • **Közérdekű adatigénylés rendje** – hogyan lehet adatokat igényelni a szervezettől. Ezeket az adatokat a közfeladatot ellátó szervek hivatalos honlapjukon, könnyen elérhető módon kötelesek közzétenni, biztosítva az átláthatóságot és az állampolgári ellenőrzés lehetőségét.	önkormányzat honlapja	Igen

Milyen adat?	Hol érhető el?	Szabadon elérhető?
Önkormányzat által vezetett hatósági nyilvántartások Az önkormányzat által vezetett hatósági nyilvántartások az önkormányzatok jogszabályban meghatározott feladataihoz kapcsolódó adatbázisok, amelyek az adott település lakosságát, gazdálkodó szervezeteit vagy helyi szabályozási ügyeket érintik. Ezek az adatok gyakran az önkormányzat hivatalos honlapján találhatók meg, külön szekciókban vagy ügyintézési menüpontok alatt, mint például a hatósági ügyek résznél.	pl https://veszprem.hu/polgarmesteri-hivatal/ugyintezes/hatosagi-ugyek/ https://koszeg.hu/hu/onkormanyzat/informaciok/statisztikak.php	Igen
EU-s támogatással megvalósult projektek A támogatott projektkeresőben fejlesztési programonként lehet kikeresni, hogy egy adott térségben vagy településen milyen projektek valósultak meg EU-s finanszírozással az adott időszakban. A kereső hasznos lehet abban, hogy egyes projektek pontos azonosítóját megtaláljuk, és részletesebb beszámolókat keressünk róla más felületeken.	https://www.palyazat.gov.hu/eredmenyek/tamogatott-projektek	Igen

Ügytérképezés a területfejlesztés példáján keresztül

A településfejlesztés és -rendezés csak egy a sok önkormányzati funkció közül, viszont olyan terület, amely nagy hatással bír a helyben élők életére, mégis a szakmaisága miatt nehéz egyéni állampolgárként hozzászólni. Ennek a területnek a rövid bemutatásán keresztül szeretnénk érzékeltetni, hogyan állhat neki egy helyi civil szervezet "kiképezni" magát egy témában annak érdekében, hogy az érdekeit megfelelően tudja képviselni és érvényesíteni.

Tegyük fel, hogy a civil csoport azt fogalmazza meg *problémaként*, hogy a településen az utóbbi években sok új lakás, lakópark épül, hozzá tartozó közösségi infrastruktúra – és főképp közösségi zöldterületek – nélkül. Egyrészt szeretnék tudni, hogy ez miért történik, és mit lehetne tenni.

Milyen szereplők rendelkeznek kompetenciával a területen?

Erre a kérdésre sajnos az a válasz, hogy nagyjából az államigazgatási szervek teljes vertikuma érintett bizonyos tekintetben, de ha a civil csoport megnézni az önkormányzatokról szóló törvényt (Mötv.), akkor látja, hogy a településfejlesztés és -rendezés az egyik legfontosabb feladata az önkormányzatoknak, tehát nekik biztosan van teendőjük. Ha polgármester nem konstruktív, akkor a felvetett problémára annyit válaszol, hogy az építési engedélyeket a kormányhivatal adja ki, az önkormányzatnak pedig nincs pénze és telke új óvodát és bölcsődét építeni. Ilyenkor érdemes lehet más civil szervezeteket, szakértőket keresni vagy csak online feltenni az alapvető kérdéseket – feltételezhető, hogy más településeken is felmerül a probléma. Szakértőktől, más érintettektől vagy egy konstruktív polgármestertől és hivataltól nagyjából az alábbi információk lesznek elérhetőek:

1. A hazai településfejlesztést meghatározó jogszabályi környezet 2020 óta folyamatos átalakulásban van. 2025 elején a meghatározó jogszabályok az alábbiak:

   Az építési ügyeket átfogóan szabályozó új törvény az 1997-es építési törvényt, a 2016-os településkép védelméről szóló törvényt és a 2006-os törvényt a nemzetgazdaságilag kiemelt jelentőségű beruházásokról is integrálja.
   - *2023. évi C. törvény a magyar építészetről (Méptv.)*

   Az önkormányzatok mozgásterét a településfejlesztés és -rendezés területén meghozható döntésekről, elfogadható dokumentumokról alapvetően ez a kormányrendelet jelöli ki.
   - *419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet a településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről*

   Bizonyos közberuházások esetében releváns lehet ez a szintén új jogszabály, ami lehetővé teszi a felelős minisztérium (ÉKM) számára, hogy teljes fejlesztési projekteket vegyen át az önkormányzatoktól.
   - *2023. évi LXIX. törvény az állami építési beruházások rendjéről*

2. Településfejlesztésről akkor beszélünk, amikor egy koncepcionális terv mentén, projekt alapon új beruházások valósulnak meg egy településen – ebbe beletartozhat az önkormányzati út-, óvoda-, rendelőépítés is, de ide tartoznak a piaci cégek által épített ingatlanok, ipari létesítmények és a magánszemélyek is, ha például új házat építenek az üres telekre. A településrendezés ezzel szemben egy szinte tisztán jogalkotói folyamat, ahol az állam és az önkormányzat elfogadja a kereteket, amik megszabják, hogy hol van a település kül- és belterülete, hova nem lehet építkezni, hova lehet és ott mekkora épületet és milyen funkciókkal lehet megépíteni.

3. Mindkét területen az önkormányzat szerepe meghatározó: a fejlesztési terv (vagy stratégia) fekteti le a koncepcionális alapokat, hogy a település hosszútávon, az egyes településrészeken milyen irányú fejlődést szeretne látni, majd a rendezési terv (helyi/kerületi építési szabályzat) konkrét számokkal önti kötő erejű rendelkezésbe, ami alapján aztán a kormányhivatal kiadja az építési engedélyt egyes beruházásoknak, ha azok megfelelnek az előírásoknak.

Milyen döntések születtek a témában korábban?

A fenti információk fényében az első lépés, hogy a korábbi önkormányzati döntéseket és dokumentumokat összegyűjtjük.

- Településfejlesztési koncepció, terv, stratégia elvileg létezik minden településen, de a gyakorlatban ezeket nem mindig olyan egyszerű megtalálni (vagy nem a legfrissebbet). Ha nincs az önkormányzati honlapon dedikált menüpont, akkor érdemes lehet az önkormányzati határozatok között keresni, hiszen ezeket a dokumentumokat a testület határozattal szokta elfogadni. A fejlesztési tervek hosszú, tanulmány-jellegű dokumentumok szoktak lenni, a település helyzetét leíró adatokkal, térképekkel és a jövőre vonatkozó szándékokat, terveket akcióterületek vagy prioritások szerint bemutatva. A fejlesztési tervből ki kell, hogy derüljön, hogy az önkormányzat számol-e a lakásépítések jelentette kihívásokkal, tervez-e valahol közintézményeket fejleszteni, van-e terület és szándék további zöldterületek kijelölésére és fejlesztésére vagy korábbiak felújítására. De az is kiderülhet ezekből a tervekből, hogy az önkormányzat még további területeket kíván belterületbe vonni, felparcellázni és ingatlanfejlesztők számára értékesíteni.
- A rendezési tervet, vagyis a helyi építési szabályzatot (HÉSZ) már könnyebb megtalálni: ha nem az önkormányzat honlapján, akkor a Nemzeti Jogszabálytár önkormányzati rendeleteket tartalmazó adatbázisában érdemes keresni. Értelmezni már sajnos nehezebb – ha a civil csoport kimondottan arra kíváncsi, hogy bizonyos területeken mik a beépítési keretek (veszélyek és lehetőségek), akkor érdemes lehet szakértőt vagy ehhez hasonló online leírásokat keresni és konzultálni. Attól függően, hogy mi érdekli a helyi civileket, több irányba is el lehet indulni – a teljesség igénye nélkül ezekhez adunk néhány hasznos tippet:
  - A **HÉSZ térképes mellékletét** megkeresve, a számunkra érdekes területet be lehet azonosítani és a térképről le kell olvasni az övezeti besorolását. A **beépítési paraméterek** vagy rögtön a térképen vagy egy másik mellékletben találhatóak (az övezeti besorolás konkrét számával), míg az, hogy egyáltalán milyen funkciók létesíthetők az adott területen a rendelet szövegében található. A legfontosabb paraméterek, amiket érdemes értelmezni (alábbiakban nagyon leegyszerűsített, köznyelvi értelmezésben):
    - **Beépítettség legnagyobb mértéke:** százalékban kifejezve, hogy a telek mekkora része építhető be.
    - **Zöldfelület legkisebb mértéke:** százalékban kifejezve, hogy a telek legalább mekkora részén kell zöldfelületnek lennie.
    - **Legkisebb és legnagyobb épületmagasság:** méterben kifejezve, hogy milyen magas épület építhető.
    - **Szintterületi mutató:** a telek négyzetméterére vetítve hány négyzetméter alapterületű épület építhető. (Például: 2-es szintterületi mutató és 50%-os beépíthetőség mellett egy 1000 m^2-es teleknek a felén lehet 2000 m^2 bruttó alapterületű épületet építeni.)
  - A **helyrajzi számot** (hrsz) a folyamat különböző pontjain hasznos lehet tudni, hogy össze tudjuk kötni a valóságban ismert területeket az építési szabályzat sokszor nehezen átlátható részleteivel. A hrsz megismerhető a tulajdoni lapról, de újabban az E-TÉR felületén regisztráció nélkül tekinthető meg az alábbi módon: a „térségi és települési tervezésről mindenkinek” menüpont „interaktív térkép” almenüpontját válasszuk ki. Itt a bal oldali sávban a rétegek között gördítsük le az ALAPTÉRKÉP-et, majd a KÖZIGAZGATÁS pontot, alatta pedig a „Földrészlet” elnevezésű réteg melletti áthúzott szem ikonra kattintva ezt a réteget bekapcsoljuk a térképen, amivel az összes telekhatár és a telkek hrsz-ei láthatóvá válnak. Ahhoz, hogy ez a réteg bekapcsolható legyen, a térképen előbb települési szintre szükséges bezoomolni (ráközelíteni).

- Ugyanezen a felületet fordítva is lehet használni: amennyiben ismeri az ember az érdekes telek hrsz-ét (például az építési szabályzatból), viszont nem tudja pontosan, hogy hol található a valóságban, akkor ugyanennek a térképnek van egy kereső funkciója (a bal oldali sáv felső részén a harmadik, nagyítós ikon), ahol a települést kiválasztva cím és helyrajzi szám alapján is lehet telek szinten keresni a térképen.

A felvetett probléma felderítésének ezek csak a legelső lépései. A civil csoport kíváncsi lehet arra, hogy a korábbiakban az önkormányzat hogyan módosította az építési szabályzatot, mikor és miért rendelt el változtatási tilalmat, a kormányhivatal hány építési engedélyt adott ki, milyen egyeztetések zajlottak egy ingatlanfejlesztő cég és az önkormányzat képviselői között és született-e úgynevezett településrendezési szerződés, amiben a magánberuházó és az önkormányzat egyéb feltételekben állapodik meg. Ezeken felül érdemes lehet statisztikai adatokat keresni a lakásépítésekről, lakónépesség változásáról, regisztrált autók számáról, az elérhető bölcsődei- és óvodai férőhelyek számáról. Az információgyűjtés fókuszát az kell, hogy meghatározza, hogy mit lát a helyi csoport problémának és milyen érdeket szeretnének érvényesíteni.

A várostervezésben való állampolgári részvétel lehetőségeiről ajánljuk a jogszabályi keretek tekintetében már elavult, de javaslataiban és szemléletében abszolút releváns kézikönyvet a részvételi városmegújításról, valamint a K-Monitor 2024 novemberében tartott konferenciájáról Božena Stojić és Jovana Timotijević, magyar felirattal is elérhető előadásait.

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

Városfejlesztés Kecskeméten – komplex információgyűjtés egy közpolitikai területen

Az Áramlat Alapítvány és az általa kiadott kecsup.hu portál a kecskeméti városfejlesztést szerette volna közös projektünkben a helyi lakosok számára hozzáférhetőbbé tenni. Az önkormányzat prioritásait inkább finanszírozási oldalról próbálták visszakövetni és bemutatni, nem pedig a jogszabályok felől közelítették. Részben nyilvánosan elérhető adatok, részben pedig közérdekű adatigényléssel megszerzett adatok alapján (kiegészítve interjúkkal és más adatgyűjtési formákkal) készült két cikk a témában: az egyik a város barnamezős területeinek rehabilitációját, a másik pedig a közlekedési kihívásokra adott válaszokat járja körül.

A cikkek elkészítésében a kihívás az volt, hogy a különböző fejlesztések lehetséges forrásoldala megfelelőképpen fel legyen tárva. Ehhez szükség volt a város költségvetésének alapos átvizsgálására, a város közbeszerzéseinek vizsgálatára, az EU-s finanszírozású projektek adatainak összegyűjtésére és annak vizsgálatára, hogy más állami programból (pl Modern Városok Program) kapott-e a város forrást. Ebben az esetben tehát az információgyűjtés fókusza a finanszírozási csatornák felderítése volt (kompetenciák, releváns szereplők megtalálása), majd közgyűlési és szerződéses dokumentumok segítségével annak megállapítása, hogy melyik projektek lettek valóban megvalósítva és milyen költséggel (korábbi döntések és folyamatok összegyűjtése). A városfejlesztési kérdéseket komplexen kezelve a piaci szereplők tevékenységeire és fejlesztéseire is figyeltek és bár kevesebb adatból dolgoztak ezen a téren, az önkormányzati és piaci tevékenységeket összekapcsolva Kecskemét elmúlt tíz évének városfejlesztési irányairól összetett képet tudtak adni a helyi lakosság számára.

I.2. Hogyan hozzuk létre a szükséges, de még nem létező adatokat?

Kulcsszavak: ***adatsprint, adatozós esemény, adatkataszter, adatgyűjtés***

Az adatok elengedhetetlenek az eredményes érdekvédelemhez, ezért nagyon fontos, hogy értsük, milyen adathoz hogyan férhetünk hozzá és mire tudjuk használni őket. Közösen Monitorozunk! Projektünk bevezetőjében már említettük, hogy a sikeres érdekvédelem alapköve hogy adatokkal rendelkezzünk és ezeket tudjuk és merjük is használni. Közügyekhez kapcsolódva rendelkezésre szoktak állni közérdekű adatok, amelyeket kiegészítve nyilvánosan elérhető hatósági vagy statisztikai adatbázisok adataival, kaphatunk valamiféle képet az addig meghozott döntésekről és általában a kiindulási állapotról. Azonban sajnos többször szokott előfordulni, hogy az információ, amire nekünk pont szükségünk van, az nem érhető el.

Előfordulhat, hogy létezik valahol, csak nem nyilvános, nincs digitalizálva vagy egyszerűen csak nem adatként, hanem a valóságban megfigyelhető tényként van jelen. Ilyenkor az adatokat össze kell gyűjteni, létre kell hozni.

A használathoz hozzátartozik az adatok projektesítése is, vagyis azok olyan formába öntése, amely lehetővé teszi célzott felhasználásukat egy-egy érdekérvényesítési folyamat során. Ez azt jelenti, hogy az adatokat strukturált módon feldolgozzuk, azokat egymással összefüggésben értelmezzük, és konkrét ügyekhez kapcsolva mutatjuk be, hogy döntéshozók és a nyilvánosság számára is világos és cselekvésre ösztönző legyen.

Hogyan jussunk adatokhoz?

Két úton lehet adatokhoz jutni:

1.
Már létező adatokkal dolgoztok pl. adatot igényeltek, adatot gyűjtötök.

2.
Másik esetben ti magatok állítjátok elő az adatokat pl. kérdőíveket, interjúkat készítetek.

Adatigénylés: Az adatigénylés egy jogi eszköz, amellyel a közérdekű vagy közérdekből nyilvános adatokhoz lehet hozzájutni hivatalos csatornákon keresztül. Magyarországon a 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) biztosítja a jogot, hogy bárki kérhesse az állami vagy önkormányzati szervek által kezelt nyilvános adatokat.

Milyen adatokhoz tudunk így hozzáférni?
költségvetési adatok, szerződések, közpénzek felhasználására vonatkozó információk.

Scrape-elés: A scrape-elés az adatok automatikus gyűjtését jelenti weboldalakról szoftveres eszközök segítségével. A cél, hogy strukturált adatokat nyerjünk ki nagy mennyiségben a weboldalak tartalmából, amelyet további elemzésre, feldolgozásra használhatunk.

Milyen adatokhoz tudunk így hozzáférni?
Sajtócikkek listázása, közösségi média adatok, adatbázisok nem letölthető elemei

Médiamonitorozás: A médiamonitorozás során különböző médiumok tartalmait (pl. híroldalak, közösségi média, rádió, televízió) figyeljük rendszeresen adatok vagy releváns információk gyűjtése céljából. Ez lehet manuális vagy automatizált (pl. szoftverek által végzett).

Milyen adatokhoz tudunk így hozzáférni?
Egy adott helyi esemény/ügy médiavisszhangjának elemzése

Személyes gyűjtés: A személyes adatgyűjtés közvetlen módja annak, hogy információkat szerezzünk egy adott jelenségről vagy folyamatról. Ebben az esetben az adatokat emberek gyűjtik helyszíni megfigyeléssel, interjú készítéssel.

Milyen adatokhoz tudunk így hozzáférni?
Lakhatási helyzet feltérképezése, közlekedési és mobilitási problémák mélyebb megértése

Adatsprint: Az adatsprint egy intenzív, rövid időtartamú, együttműködésen alapuló munkaforma, amelynek célja egy adott témához kapcsolódó adatok összegyűjtése, feldolgozható formátumra alakítása, rendszerezése és elemzése. Az adatsprintek során a résztvevők – például kutatók, újságírók, adatvizualizációs szakemberek és civil szervezetek képviselői – közösen dolgoznak azon, hogy feltárják, értelmezzék és érthető formában bemutassák a rendelkezésre álló adatokat.

Milyen adatokhoz tudunk így hozzáférni?
Nem nyílt adat formájában közzétett közérdekű adatokhoz

Akármelyik utat választjátok, érdemes projektszintű adatkatasztert és projektnyilvántartást építeni. Az **adatkataszter** a meglévő adatok „térképe”, amely megmondja, hogy milyen adatokat lehet elérni, míg az **adatnyilvántartás** konkrét adatokat tárol.

Egy projekt adatkatasztere tartalmazhatja:

- Milyen típusú adatok szükségesek a projekthez (pl. forgalmi adatok, közösségi visszajelzések, környezeti mutatók).
- Az adatok forrásait (pl. nyilvános adatbázisok, önkormányzati dokumentumok, saját gyűjtés).
- Az adatok formátumát (pl. táblázat, térkép, szöveges jelentés).
- Ki a felelős az adatok gyűjtéséért és frissítéséért.

Egy projekt adatnyilvántartása pedig az adott ügyhöz kapcsolódó konkrét adatokat tartalmazhatja, például:

- Egy közlekedési témájú projekt esetében: mely útszakaszon milyen sebességgel haladnak a járművek, és hol vannak baleseti gócpontok.
- Egy zöldterület fejlesztési projektben: mely fák milyen állapotban vannak, és szükséges-e beavatkozás.
- Egy társadalmi részvételi projektben: hányan töltöttek ki egy kérdőívet, milyen visszajelzések érkeztek a lakosságtól.

Ha még nem vagytok gyakorlottak az adatrendszerezésben és az adatelemzésben, ajánljuk a Data Culture Project kezdeményezést, melynek célja, hogy segítsenek az egyéneknek és szervezeteknek az adatok megértésében és az ebből kinyert információk közlésében.

Ugyan számos adattípus lehet fontos egy civil szervezet számára, a következő példákban inkább a politikai döntéshozók ellenőrzéséhez és a szakpolitikai munkához kapcsolódó munka menetét járjuk körbe elsősorban három K-Monitor projekttel bemutatva.

Vagyonnyilatkozatok Hajnala – az adatsprint klasszikus esete

Az **adatsprint** egy intenzív, rövid időtartamú, együttműködésen alapuló munkamódszer, amely során egy adott adatproblémát vagy adatalapú kihívást próbálunk megoldani. Az esemény célja, hogy a résztvevők gyorsan és hatékonyan dolgozzanak együtt egy előre meghatározott adatkészleten vagy adathoz kapcsolódó feladaton. A Vagyonnyilatkozatok Hajnala az adatsprint egyik példája, mikor az adatokkal való munka célja, hogy minél könnyebben hozzáférhessenek az állampolgárok a döntéshozók dokumentumaihoz és minél könnyebben böngészhessék, értelmezhessék őket.

2015 és 2018 között minden évben megrendeztük a Vagyonnyilatkozatok Hajnalát, ahol az éjféli közzétételt követően számos önkéntes segítségével kereshető, gépileg olvasható formába hoztuk az eredeti vagyonnyilatkozati dokumentumokat. Először egy Google dokumentumban gyűjtöttük az adatokat, de idővel egy osztott képernyős platformra váltottunk. A képviselők vagyonnyilatkozatának közzétételére nincs egységesített irányelv: sokszor kézzel írott dokumentumokat töltenek fel, de ha digitálisan töltik is ki a képviselők a vagyonnyilatkozatukat, a szkennelés miatt mindenképp ellehetetlenül a könnyű kereshetőség alapelve.

Amellett, hogy ilyenkor az önkéntesek és a K-Monitor munkatársak egy átláthatóbb rendszerért küzdenek, fontos közösségi élményt is nyújthat ez a közös munka. Az ilyen civil-önkéntes együttműködések során nagyon fontos, hogy ne csak, mint munkaerő legyenek jelen az önkéntesek, hanem a folyamatba való betekintéssel ők is valóban megtapasztalhassák, hogy van hatása a civil kezdeményezéseknek és ők is alakíthatják a közéleti eseményeket. Az adatok gyűjtése és feldolgozása **közösségformáló erővel bír**, és iránymutatást nyújtva segíti a résztvevőket abban, hogy tudatos és kompetens állampolgárok legyenek. A folyamat élményszerű a közös gyors munka miatt, amely során a résztvevők megismerkedhetnek az állam működésével, döntéseivel és hiányosságaival, ami motivációt nyújthat számukra a későbbi aktív részvételhez.

Ez a Minimum! – Pest megyei audit

Másik adatsprintre példa a Civil Kollégium Alapítvány (CKA) által szervezett esemény, ahol a K-Monitor, az Átlátszó.hu és a Transparency International Magyarország által kidolgozott Ez a minimum! szempontrendszert adaptáltuk úgy, hogy az kisebb települések számára is releváns legyen. Az eseményre a CKA Pest megyei hálójához tartozó civil szereplők jöttek el, akiknek bemutattuk az Ez a minimum! program tartalmát, valamint a szempontrendszert és bemutattuk, hogyan kell annak segítségével ellenőrizni, hogy milyen adatok érhetőek el a települési önkormányzat honlapján. A képzést követően a civil szereplők a saját települési önkormányzatuk oldalát ellenőrizték, majd az objektivitás biztosítása érdekében mindenki egy másik település értékelését kapta kézhez, hogy ellenőrizze az eredményeket. A folyamat később az önkormányzatokkal való levelezéssel folytatódott, majd egy végső ellenőrzést követően az eredményeket publikálták is, de maga az adatsprint egy szombati nap alkalmával lezajlott és egyszerre eredményezett áttekinthető adatbázist több település elérhető közadatairól és nyújtott tanulási lehetőséget a résztvevő civil szereplőknek.

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

Debreceni Utcatérkép – adatigénylés és adatfelvétel

Az Alternatív Közösségek Egyesülete volt az egyik az öt civil szervezetből, akivel együtt dolgoztunk a Közösen Monitorozunk! Projektünk során. A közös projektünk bővebb kifejtését és tanulságait az I.5. És a II.1. Fejezetben olvashatjátok, itt röviden a projekt adatigényléssel és adatfelvétellel kapcsolatos részére térnénk ki.

Az adatgénylés során azokhoz az adatokhoz, amelyeket nem tesznek közzé automatikusan, **közérdekű adatigénylés** útján férhetünk hozzá. Ha érdekel az adatigénylés bővebb kifejtése, olvasd el kiadványunkat a témában. Az adatfelvétel pedig az a folyamat, amely során adatokat gyűjtenek össze és rögzítenek valamilyen cél érdekében. Ez lehet kérdőíves, interjús, megfigyeléses vagy automatizált módon is végrehajtva.

Ebben a projektben jól kiegészítette egymást a már meglévő adatokkal való munka (adatigénylés és az ebből származó adatok elemzése) és az adatfelvétel, ahol új adatok segítségével tettük a projektet nyomásgyakorló erőforrássá. Az Alternatív Közösségek Egyesülete szerette volna ha Debrecen legforgalmasabb utcáján a Piac utca üres üzletei újra életre kelnének. Ehhez kívántak szakmai támogatást kérni tőlünk és párbeszédet indítani a lakosság, az önkormányzat és a vállalkozók körében. Ehhez először közérdekű adatigénylésben kikértük a Cívis Ház Zrt.-től az utcai üzlethelyiségek adatait. Azt találtuk, hogy minden ötödik négyzetméternyi önkormányzati tulajdonú üzlethelyiség üres az utcában.

Az adatokkal már a zsebünkben elkezdődött a Piac utca feltérképezése önkéntesek segítségével. Ez volt az adatfelvételi szakasz első része. Rögzítettünk minden utcafronti üzlethelyiség állapotát, funkcióját, nyitvatartását. Majd az adatfelvételi szakasz második részében PartiMap térképes kérdőíves alkalmazásunk segítségével felmérést készítettünk a helyiek körében az utca további kihasználási lehetőségeivel kapcsolatban, felmérve a jelenlegi problémákat is. Végül interjúk is készültek vállalkozókkal a Piac Utcáról, a helyzet mélyebb megértése érdekében.

I.3. Az önkormányzat költségvetése és az érdekérvényesítés

Kulcsszavak: ***Közérthető Költségvetés, költségvetési adatok, érdekérvényesítés, Áramlat Alapítvány, KecsUP***

Az érdekérvényesítés első lépése az információ- és adatgyűjtés, hogy kellően feltérképezzük egy ügy kontextusát és tények segítségével tudjuk megfogalmazni a problémát, aminek megoldását célul tűzzük ki. A közpolitika alkotásnak, formálásnak ez egyébként még nem a civil érdekérvényesítésre kizárólag jellemző lépés, hiszen ebből még készülhetne klasszikusan egy szakértői anyag, tanulmány, amit aztán a döntéshozók háttéranyagként felhasználhatnak és az állampolgárok nem is feltétlenül értesülnek arról, hogy létezik az ügyben kutatás és adathalmaz, ami alapján javaslatokat fogalmaztak meg. Az érdekérvényesítésnek viszont központi eleme, hogy valami ügyet képviselni szeretnénk, így akár a nyilvánosságot akarjuk meggyőzni, akár a döntéshozókat közvetlenül, az adatainkat a megfelelő formába kell önteni, hogy az támogassa az ügyünket és érveinket. Tulajdonképpen ez az a pont, ahol az adat „sztorivá", másik számára is bemutatható történetté válik.

Az adatgyűjtés során rengeteg olyan információt gyűjt a civil csoport, amire neki szüksége van rá, hogy a döntéshozókkal szemben lévő információs aszimmetriát csökkentse és kellően hitelesen tudjon képviselni egy közpolitikai ügyet, viszont ezeknek az információknak a jelentős részét a tágabb nyilvánosságnak valójában nem szükséges tudni. Ki kell tehát választani, hogy **mik azok az adatok, amelyekre valóban szükség van az érdekérvényesítéshez**, mi az, amivel a leginkább hatékonyan tud a civil csoport hatást kifejteni és utána azt **közérthető formában kell a célközönséghez eljuttatni**. Természetesen ahány ügy, annyi megoldást lehet találni ezekre a kihívásokra, de ebben a fejezetben az önkormányzat költségvetését használjuk, mint példa arra, miért érdemes komplex adathalmazokból a számunkra hasznos részeket kiemelni és közérthetően tálalni.

Miben segítenek nekünk a nyilvánosan elérhető költségvetési adatok?

A helyi önkormányzat képviselő-testülete fogadja el a rendeleti formában megalkotott önkormányzati költségvetést minden évben minősített többséggel. Egy önkormányzati pénzügyi év általában úgy fest, hogy január végén, február közepéig beterjesztik és véleményezik az új költségvetési tervet (melyet előző év novemberében kezdenek el tervezni), majd legkésőbb március 15-ig, amennyiben nincs akadály, elfogadják az új év költségvetését. Az előző év zárását május 31-ig végzik el, a zárszámadás elfogadásával, ekkor ismerhetjük meg az előző év tényleges bevételeit és kiadásait. Utóbbi főként a következő évekre vonatkozó tanulságok levonásához hasznos, az előbbi dátumokat viszont hasznos észben tartani ahhoz, hogy az érdekérvényesítés akciói megfelelően legyenek időzítve, ha az önkormányzati költségvetésre is szeretne valaki hatást gyakorolni. A komplexebb javaslatokat érdemes már az őszi szakaszban a döntéshozók tudtára hozni, hogy jó esetben a tervezési fázisba is már beépüljön, viszont a nyilvános hozzászólásra a közmeghallgatás, valamint a költségvetés testületi tárgyalása (jellemzően januárban vagy februárban) mindenképpen lehetőséget biztosít. Önmagában az is fontos civil követelés lehet, hogy a költségvetés tervezésének folyamata váljon minél inkább részvételivé és az önkormányzat minél előbb biztosítson hozzászólási lehetőséget a lakosságnak.

Az önkormányzati költségvetés értelmezéséhez részletes kézikönyvet, **Költségvetési ABC**-t készítettünk még 2019-ben. Azóta főleg az önkormányzatok bevételi oldalán történtek változások, de az alapfogalmak és alapvető funkciók tekintetében ugyanúgy működnek azóta is az önkormányzatok. Az alaposabb megértéshez mindenképpen ajánljuk ennek a kiadványnak az áttekintését.

A költségvetési adatok segítenek a beazonosítani a város eddigi működésének súlypontjait és prioritásait, ezáltal pedig segíthetnek a szakmailag megalapozott javaslatok megfogalmazásában. A civileknek lehetőségük van olyan problémákat kiemelni, amelyek a lakosság számára fontosak, de esetleg alulfinanszírozottak vagy háttérbe szorultak. Ez történhet olyan makro szemlélettel, hogy összesítik a számukra fontos közpolitikai területre, például a szociális ellátásra, közlekedésfejlesztésre vagy zöldítésre költött összegeket és az arányok módosítását javasolják. Történhet viszont olyan elemzőibb szemlélettel is, hogy tudni akarják, hogy egy adott területen mennyire hatékonyan lettek elköltve a források – például településüzemeltetésre mennyit költött a város, miközben az állandó lakossági élmény, hogy a város szemetes. A hatékonyságmérés egyébként is egy olyan terület, amelyben a hazai önkormányzatok le vannak maradva a nemzetközi mintákhoz képest nem elterjedt szemlélet, hogy előre lefektetett éves célkitűzések mentén, indikátorok gyűjtésével és kiértékelésével bajlódna a hivatal. Sőt, a lakossági visszajelzések esetében is hasznos lenne állandó kommunikációs csatornákat kialakítani, különösen az okostelefonokat és applikációkat használó korszakban, hiszen a közszolgáltatások felhasználói oldalának minőségéről aránylag nehezen (vagy csak nagyon a negatívumok felé súlyozottan) értesülnek a döntéshozók, így a szolgáltatók számonkérése, jobb alternatívák keresése vagy csak a jobb munkavégzés ösztönzésére tett kísérletek is rendszerint elmaradnak, vagy erőtlenek.

Civil szempontból az egyik legfontosabb kérdés, hogy mennyire rugalmas az önkormányzati költségvetés, hiszen, amikor új prioritásokat vagy nagyobb hatékonyságot vár el egy helyi szervezet, akkor mindig az a kérdés, hogy valójában mekkora az adott kérdésben az önkormányzat mozgástere. És itt kanyarodunk arra is vissza, hogy mennyire fontos az érdekérvényesítésnél az adatok fókuszált megszerzése és bemutatása, mert miközben az önkormányzat teljes költségvetését hasznos átlátni a szakmai javaslatok megfogalmazásához, valójában az érdekérvényesítés szempontjából a rugalmasságot tartalmazó elemekre érdemes fókuszálni a kommunikáció során.

A bevételi oldalon a fő kötöttséget a **feladatfinanszírozás** jelenti, vagyis a központi költségvetésből kötelező önkormányzati feladatok ellátására átadott összeg. Viszont ez jellemzően még az alapvető működés kiadásait sem fedezi, így az önkormányzatnak ezeket **saját bevételből** (adókból, illetve vagyongazdálkodás, mint a helyiség- és ingatlangazdálkodás) kell kipótolnia. A fő kötöttséget tehát értelemszerűen a kiadási oldal jelenti.

Az önkormányzatnak el kell tudnia látnia a **kötelező és önként vállalt feladatait**, amin felül nem szoktak nagy, szabadon felhasználható összegek maradni – a mozgásteret valójában tehát ott kell keresni, hogy ezeket a kötelező feladatokat *hogyan* látja el az önkormányzat. A költségvetést megnézve látható, hogy a **működési kiadások** takarják valóban a napi működéshez szükséges funkciók finanszírozását, míg a **felhalmozási kiadások** alá tartoznak az új beruházások, felújítások – így tulajdonképpen az is elválik, hogy az előbbinél érdemes a hatékonysági kérdéseket keresni, míg utóbbinál inkább a helyi önkormányzat aktuális prioritásait (melyik utat, óvodát újítják fel és milyen nagyobb beruházásra szánja el magát az adott évben az önkormányzat, amelyek a legnagyobb projekteket szokták takarni). A helyi ellenzék előszeretettel szokta támadni a **személyi juttatásoknál** a polgármesteri, alpolgármesteri, illetve tanácsadói illetményeket és költségtérítési kereteket – itt helyi civilként a tisztánlátást az segítheti, ha ciklusokon átívelően megpróbáljuk feltárni, hogy ezek a kiadások hogyan alakultak (inflációt érdemes befaktorálni). Ennél talán izgalmasabb kiadási tételek lehetnek elrejtve a **dologi kiadások** között: milyen eszközöket bérek, vásárol vagy lízingel az önkormányzat és azokra vajon valóban szükség volt-e vagy nem lehetett volna hatékonyabban megoldani a feladatellátást? Mennyibe kerülnek egyes igénybe vett szolgáltatások és mennyit szán az önkormányzat reprezentációs kiadásokra? Ezek olyan tételek, amik a költségvetési rendeletben nem lesznek ennél jobban lebontva, tehát nem feltétlenül fog kiderülni, hogy a reprezentációs kiadásból mennyi volt a toll, a pogácsa vagy a polgármestert népszerűsítő kiadvány, de tipikusan érdekesek lehetnek, ha egyébként a lakosoknak erős a gyanúja, hogy itt lehetne spórolni. Általánosságban érdemes tisztában lenni azzal, hogy bizonyos közfeladatokat az önkormányzat maga valósít meg, önkormányzati tulajdonú vállalat, vagy beszerzési/közbeszerzési úton megbízott külső vállalkozó – ettől függ, hogy a konkrét kiadásokat, részleteket végül a lakosok hol tudják megtalálni. A lakosság tájékoztatására és közpolitikai célok kijelölésére törekvő civil csoportnak ez az egyik terület, ahol a leginkább a költségvetés mélyére kell ásni közbeszerzések, szerződések, beszámolók átnézésével.

Az egyik legfontosabb terület, ahol helyi civil csoportok a saját prioritásaikat proaktívan képviselhetik, azok az **egyéb működési kiadások**: ha van az önkormányzatnak pénzügyi mozgástere, akkor az leginkább a sport, klímavédelem, kulturális, szociális, ifjúsági, egyházi, stb. területeken nyújtott pénzügyi támogatásokban nyilvánul meg. Itt a civil csoport a múltbeli támogatásoknál egyrészt számonkérheti, hogy ezek a támogatások mennyire

normatív alapon lettek megítélve, valamint milyen módon kellett a kedvezményezetteknek a támogatással elszámolni, valamint ezekből az összegekből lehet leginkább következtetést levonni, hogy újonnan megfogalmazott célokra vajon milyen nagyságrendben tehetne a lakosság javaslatokat. A másik hasonlóan fontos területet pedig természetesen a **felhalmozási kiadások** jelentik, ahol kiderül, hogy milyen **felújításokat és beruházásokat** tervez az önkormányzat. Amennyiben a költségvetési rendelet nem részletezi a projekt-szintű tevékenységeket, akkor ezeket mindenképpen érdemes megtudni, illetve civilként fontos tájékoztatást kérni arról, hogy melyik esetekben köti az önkormányzatot már valamilyen szerződéses kötelezettségvállalás. Szintén érdemes megtudni, hogy milyen szakmai érvek alapján lettek a prioritások kijelölve, hiszen a polgármesteri hivatal ügyosztályai (akár humán, akár műszaki területen) sok olyan információval rendelkezhetnek az intézmények és infrastruktúra állapotáról, amivel a lakosok nem.

A röviden és teljesség igénye nélkül összefoglalt adatokat érdemes éveken átívelően vizsgálni, visszamenően átnézni a kiadásokat, hogy átfogó képet kaphasson mindenki a helyi közelmúlt fő csapásirányairól. Az elmúlt évek viszont nem kell, hogy útfüggőséget jelentsenek – nagy intézmények mint az önkormányzatok is, nagy tehetetlenséggel rendelkeznek, az új költségvetés mindig a régi átmásolásával kezdődik és kevés a belső ösztönző az innovatív szemléletre. Itt jönnek a képbe a civilek, akik az önkormányzati költségvetés megértésével, annak a mozgatható, számukra fontos elemeinek a kiemelésével képesek lehetnek addig kőbe vésett szabályoknak hitt megszokásokat is felülírni és megmozgatni. A költségvetés lehetséges elemzésének fókuszai és módszerei csak felvillantva lettek az előzőekben, de remélhetőleg inspirációval tudnak szolgálni, hogy hogyan érdemes fókuszálni egy érdekérvényesítő kampány esetében a kapacitásokat és mik azok a területek, amiket például a költségvetés esetében érdemes mélyebben megvizsgálni, azoknak az éveken átívelő változását bemutatni és érvelni amellett, hogy hogyan lehetne ugyanezeket a forrásokat az adott közpolitikai cél elérése jobban vagy egy új cél érdekében elkölteni.

Mi az a Közérthető Költségvetés?

A **Közérthető Költségvetés** applikációnk egy olyan digitális eszköz, amely adatvizualizációk segítségével átláthatóvá teszi, hogy mire költ egy-egy város vagy kerület közpénzből. A program költségvetési adatokat rendez grafikonokba és ábrákba, ezáltal lesz megfoghatóbb, átláthatóbb és interaktívabb egy adott város költségvetése. Az alkalmazás jelenleg a teljes költségvetés bemutatására van fejlesztve, ami akkor hasznos a leginkább, ha maga az önkormányzat szeretné tájékoztatásra használni, de adott esetben **civilek** is megpróbálhatják a településük költségvetését ilyen módon prezentálni. Az adatok elvileg elérhetőek nyilvánosan, a kérdés csak az, hogy milyen formátumban és mekkora munka azt egy külső szereplőnek olyan formában rekonstruálnia, amelyet az applikáció fel tud dolgozni. Mindenképpen érdemes ismerkedni a felülettel, hiszen ötleteket adhat ahhoz, hogy valójában a költségvetésnek melyik része az, amely érdekli a helyi lakosokat és azokra fókuszáltan kevesebb adatvizualizációs vagy programozói ismerettel is lehetőség nyílik a költségvetési adatok bemutatására.

Hogyan férjünk költségvetési adatokhoz?

Tekintettel arra, hogy az önkormányzat a költségvetést és a zárszámadást is rendelet formájában fogadja el, ezért azok minden esetben elérhetőek a Nemzeti Jogszabálytár felületén. Ezen felül az Infotörvény (2011. évi CXII. törvény) is szabályozza, hogy a közfeladatot ellátó szervnek az éves költségvetését és annak beszámolóját a saját honlapján is közzé kell tennie, sőt, a közzétételt követően 10 évig meg is kéne őrizni.

Az Átlátszó.hu, a K-Monitor és a Transparency International Magyarország önkormányzati átláthatóságot javító közös programja, az Ez a Minimum! fontos javaslata, hogy a költségvetési rendelet táblázatos mellékleteit is géppel olvasható formában tegyék közzé, lehetővé téve ezzel a dokumentumon belüli keresést, más táblázatba betöltést, egyszóval az utólagos számítások elvégzését. A legújabb tapasztalatok alapján ez a gyakorlat egyre terjed és jellemzően már az NJT-re is géppel olvasható mellékletek kerülnek fel.

Az önkormányzati gazdálkodásról nem csupán a költségvetésből lehet tájékozódni, bár jellemzően az a legátfogóbb forrása. A közbeszerzési terveket, az egyes közbeszerzési felhívásokat, bírálati hirdetményeket, valamint az érvényes közbeszerzési eljárás során megkötött szerződéseket az önkormányzatoknak kötelező az Elektronikus Közbeszerzési Rendszeren közzétenni, így ez a felület az egyik legbiztosabb platform ezeknek az információknak a kiderítésére – amennyiben az önkormányzat a saját honlapjára már nem tölti ezeket fel. Fontos információt tartalmazhat viszont a közbeszerzési értékhatárt el nem érő szerződések, amelyek fő adatait az önkormányzatnak 5 millió forint feletti érték esetén kötelező közzétenni. Ezek az adatok elvileg civil érdeklődők számára is hozzáférhetők. Előfordulhat viszont, hogy az önkormányzat nem teljesíti a törvényi kötelezettségét, vagy olyan adatok érdeklik a helyi állampolgárt, amelyek nem szerepelnek a közzétételi listában: például az 5 millió forint alatti szerződések, esetleg maguk a szerződések dokumentumai, a kifizetések ütemezése, számlái vagy a szerződésekhez tartozó teljesítésigazolások. De az is előfordulhat, hogy egy szerződés sok különböző munkát takar (akár egy városüzemeltetéshez kapcsolódó keretszerződés vagy több nagyobb útfelújítást is magába foglaló szerződés), ilyenkor érdekelheti a lakost az elvégzett munka konkrét tartalma, számszerűsíthető eredményei. Ezek mind olyan esetek, ahol szükség lehet közérdekű adatigénylésre.

Az Infotörvény értelmében bárki kérhet közérdekű adatokat az önkormányzattól, amelyek nem elérhetők online, vagy további magyarázatot igényelnek. A közérdekű adatigénylés részleteiről és pontos menetéről olvasd el kiadványunkat a témában. Az adatigénylés folyamatában az önkormányzatnak 15 napon belül válaszolnia kell. Ha egy civil csoport adatigénylést nyújt be és érdemi választ is kap rá, akkor az eredményt érdemes nyilvánosságra hozni, hogy mindenki számára látható legyen, hogyan használták fel a rendelkezésre álló a forrásokat, ezáltal számonkérhetővé téve az önkormányzatot.

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

Kecskeméti projektünk – közérdekű adatok közérthető bemutatása

Közös projektünk keretében a kecskeméti Áramlat Alapítványt támogattuk közérdekű adatigénylés benyújtásában és a 2024-es Közérthető Költségvetés elkészítésében. A város költségvetését a kecskemet.hu oldalról el lehet érni, de ez egyáltalán nem felhasználóbarát, erre válaszul született a helyi Közérthető Költségvetés. A kecsup.hu aloldalán 2021 óta minden évben a K-Monitor együttműködésével közzéteszik Kecskemét város költségvetését adatvizualizációk segítségével fogyasztható formátumban. A projekt keretében ezen felül a városfejlesztési projekteket próbálták alaposabban megérteni és a lakosságot tájékoztatni, ennek érdekében pedig nyilvános adatbázisokból (például az EU-s források esetében a palyazat.gov.hu támogatott projekteket tartalmazó adatbázisának és a kecskeméti költségvetésnek az összevetésével) tájékozódtunk valamint közérdekű adatigénylést nyújtottunk be együtt a költségvetésből nem kinyerhető útépítési adatokról. A kért adatokat rendben megkaptuk, azokból a kecsup.hu cikket és vizualizációt készített. Bár az elmúlt években több helyen is fejlődött a város úthálózata, a gépjárművek számának gyarapodása és ezáltal a forgalom drasztikus növekedése torlódásokat okoz a városban. Ez a helyzet komoly parkolási, közlekedésbiztonsági és környezeti kihívásokat jelent a mindennapokban. Cikkükben 10 év kecskeméti közútfejlesztést mutattak be és tették áttekinthetővé, hogyan viszonyulnak egymáshoz az EU-s, a városi, valamint a lakossági önerős forrást is igénybe vett útépítések és -felújítások. A cikk nagy értéke, hogy egy olyan témában, ahol a lakosok jellemzően csak eseti jelleggel kapnak tájékoztatást (mikor átadásra kerül egy út), 10 év fejlesztéseit olyan módon tették áttekinthetővé, hogy a település prioritásai összegszinten is láthatóvá váljanak, és ezáltal a lakosok is informáltabban tudják a jövőre vonatkozó igényeiket kifejezni.

1.4. Közösségi térképezés lépésről lépésre

Kulcsszavak: ***PartiMap, térképes kérdőívezés, Alternatív Közösségek Egyesülete, Tavirózsa Környezet- és Természetvédő Egyesület, Alba Natura Civil Alapítvány, közösségi tervezés***

A közösségi térképezés és adatgyűjtés olyan eszközök, amelyek segítségével a helyi lakosok aktívan részt vehetnek a településük jövőjét érintő döntések formálásában azzal, hogy térképes kérdőívünk segítségével kikérik a helyi lakosság véleményét egy-egy ügy vonatkozásában.

A PartiMap használatával Gárdonyban, Debrecenben és Veresegyházon ezt a célt kívántuk elősegíteni, különös figyelmet fordítva olyan területekre, mint a zöldfelületek használata, a közlekedés és az általános térhasználati szokások. A következőkben bemutatjuk, hogyan zajlik egy PartiMap projekt, hogyan működött a Közösen Monitorozunk! projektünk során és mire érdemes figyelni az alkalmazásakor.

A társadalmi véleményezés hiányosságai

Az önkormányzatok által vezetett közösségi tervezési folyamatok gyakran inkább konzultációs jellegűek, ahol a lakosoknak lehetőségük van véleményt mondani egy már előkészített tervről, de a döntéshozatal végül az önkormányzat kezében marad, a folyamat így felülről kezdeményezett. A helyi fejlesztések esetében a **társadalmi véleményezés** gyakran csak formális elemként jelenik meg, vagy teljesen el is marad. Ennek következményeként olyan döntések születhetnek, amelyek nem találkoznak a helyi közösség igényeivel, és ellenállást váltanak ki. Sok esetben a civilek kénytelenek pótolni ezt az elmaradt párbeszédet, és gyakran csak akkor kezdenek vitát generálni, amikor a döntések visszavonása már nehézségekbe ütközik. A közösségi térképezés és a kérdőívezés azonban lehetőséget ad arra, hogy a lakosság véleménye már a tervezési fázisban megjelenjen és láthatóvá váljon a döntéshozók számára.

A PartiMap szerepe a társadalmi véleményezés folyamatában

A PartiMap egy **ingyenes, nyílt forráskódú, könnyen kezelhető és testreszabhat**ó térképes kérdőív készítő felület. A felhasználóbarát alkalmazás nemcsak számítógépen, hanem mobilon is kiválóan működik, így rugalmasan alkalmazható különböző helyzetekben. A kérdőívek elkészítése és kitöltése rendkívül egyszerű, ami hozzájárul a gyors és élményszerű adatgyűjtéshez. Támogatja a sokféle választípust, beleértve a térképes és szöveges válaszokat is, így széleskörűen alkalmazható. Ideális tervezést végző intézmények segítésére pl. önkormányzatoknak és olyan szervezeteknek, akiknek ügyük van és ehhez szükséges az állampolgári bevonás pl. civil szervezetek.

Az adatgyűjtés során alkalmazható eszközökről és módszerekről részletes útmutatót találhatsz a **DIY Toolkit** és a **PartiMap magyar nyelvű leírásában** is. Ha kipróbálnád a **PartiMapot élesben, ajánljuk demo kérdőívünket!**

Mire használjuk a nem reprezentatív felméréseket?

Bár a helyi PartiMap kérdőívek általában nem reprezentatív mintavétellel készülnek, – ahol cél hogy a mintába került résztvevők összetétele és jellemzői arányosan tükrözzék a teljes vizsgált populációt – ez nem csökkenti azok értékét. Íme néhány szempont, ami egy nem reprezentatív helyi felmérés mellett szól:

- **Érdeklődő közönség azonosítása:** Egy ilyen kérdőívből megtudhatjuk, hogy kik azok, akik aktívan érdeklődnek az adott téma iránt, és ezek az emberek később is bevonhatók a projekt további szakaszaiba.
- **Vélemények diverzitása:** Bár nem reprezentatív, a kérdőív rávilágíthat arra, hogy a helyi közösségen belül milyen különböző szempontok merülnek fel egy adott problémával kapcsolatban.

Egy PartiMap projekt élete

A PartiMap alkalmazása vagy bármilyen társadalmi kérdőív készítése során fontos az átgondolt tervezés. A fenti két kérdőív esetében is az alábbi módszertant igyekeztünk követni:

1. Pontos igények, célok megértése
2. Célcsoport meghatározása
3. Kérdések összeírása, sorba rendezése
4. Kérdőív programozása
5. Kérdőív terjesztése
6. Beérkező adatok elemzése
7. Elemzés terjesztése, érdekérvényesítés

1. Lépés
Pontos igények, célok megértése

Egy kérdőív megalkotásakor kulcsfontosságú, hogy ne minden lehetséges problémát próbáljunk egyszerre feltárni, hanem fókuszáltan, a projekt céljaihoz igazodva tegyünk fel kérdéseket. Ehhez az alábbi lépések nyújthatnak segítséget:

5x Miért? technika

- Az alapvető probléma meghatározásával kezdjük: Mi az, amit a helyi közösség szeretne megoldani? És persze mi az, amire ezen problémákból hatni tud?
- Az *5x Miért?* technika alkalmazásával bontsuk le a problémát az alapvető okokra, hogy eljussunk azokhoz a tényezőkhöz, amelyekre valóban hatni tudunk.

Például, ha a probléma a közlekedési nehézségek, tegyük fel a kérdéseket: Miért van dugó? Miért nem használnak többen kerékpárt?

Az ***5x Miért?* technika** (5 Whys) egy egyszerű, de hatékony módszer a problémák gyökerének feltárására. Az eljárás lényege, hogy egy adott probléma okát ismételt kérdezéssel vizsgáljuk, míg el nem jutunk az alapvető kiváltó okhoz.

Hogyan működik?

- **Azonosítsátok a problémát:** Kezdjetek egy világosan megfogalmazott problémával.
- **Kérdezzétek meg, hogy „Miért?”:** Miért fordult elő a probléma?
- **Válaszoljatok őszintén és részletesen:** Minden válasz után újra kérdezzétek meg, hogy „Miért?” az előző válaszra vonatkozóan.
- **Ismételd meg 5-ször:** Általában öt szintnyi kérdezés elég ahhoz, hogy eljussatok a probléma gyökeréig. (Az 5 nem merev szabály, néha kevesebb vagy több lépés lehet a hatékony.)
- **Találjátok meg a gyökérokot:** Az utolsó válasz gyakran a probléma alapvető okát tárja fel.

A tervezési fázisban még fontos az **okok és a hatások** szétválasztása, mert ez biztosítja, hogy a problémák gyökerét jól azonosítsuk, hatékonyabb és hosszabb távú megoldásokat találjunk, és pontosabban értelmezzük a helyzeteket.

Példa probléma: Mivel a két PartiMap kérdőívünk többnyire zöldterület fókuszú volt, így adódik, hogy példajátékunk problémája egy városi park növényeinek kiszáradása.

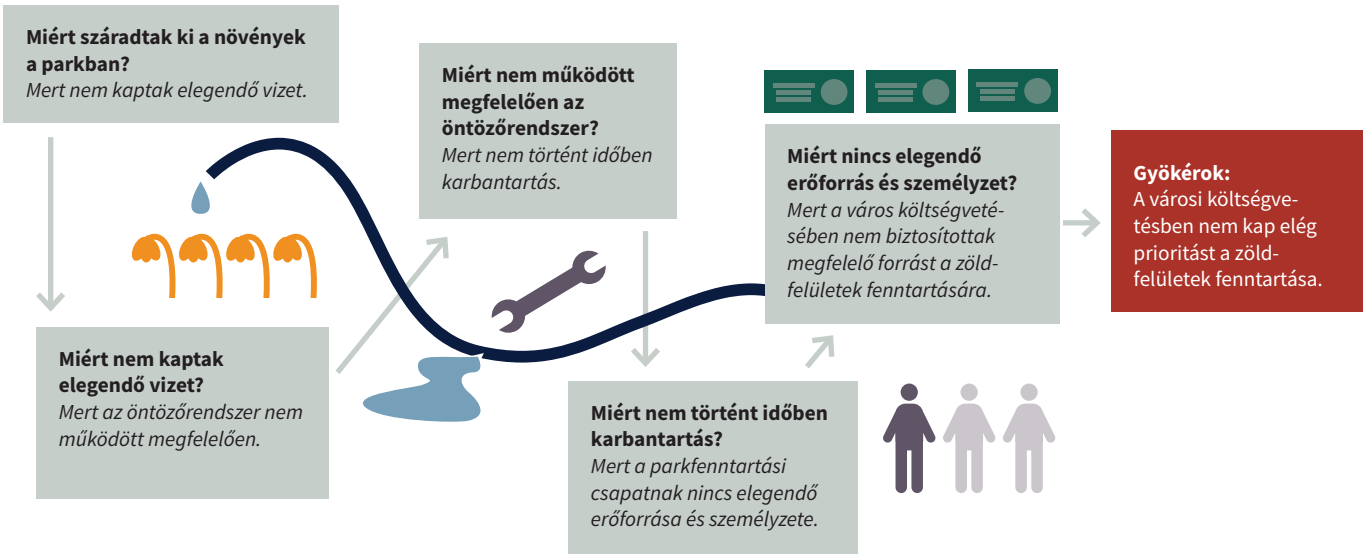

Hogyan csináljuk?

Ez a példa segíthet megérteni, hogy hogyan tudjuk elválasztani az okokat és hatásokat egymástól:

- **Jelenség:** Egy városban nőtt a lakossági részvétel a helyi döntéshozatalban.
- **Ok:** Egy új részvételieszköz bevezetése (pl. PartiMap).
- **Hatás:** Több lakossági javaslat érkezett, és nőtt a döntéshozatali átláthatóság.

2. Lépés:
Célcsoport kiválasztása

A sikeres adatgyűjtés és annak feldolgozása a különböző érintettek (stakeholderek) bevonását igényli. Fontos, hogy adatgyűjtéskor és az eredmények kommunikációjában a megfelelő szereplőket célozzuk meg.

- **Helyi lakosok:** Ők alkotják általában a kérdőívek elsődleges célcsoportját. A lakosokat közösségi eseményeken, közösségi médián, hírlevélben vagy helyi sajtón keresztül érhetjük el.
- **Szakértők:** Az adatok elemzésébe bevonhatók azok a szakemberek, akik releváns tapasztalattal rendelkeznek a projekt témájában. Ez hitelesítheti az eredmények interpretációját és lendületet is adhat a projektnek.
- **Önkormányzat:** Az adatok birtokában hatékonyabb és jobb döntéseket hozhatnak, lehetőség szerint a projekt minden fázisában érdemes tartani a kapcsolatot velük, így az eredményeket jobban magukénak érzik majd.
- **Támogató szervezetek és helyi aktivisták:** Ők segíthetnek a kérdőív népszerűsítésében és a lakosság mozgósításában.

A felállás lehet ennél változatosabb is, hiszen elképzelhető, hogy az önkormányzat egy civil szervezettel összefogva kezdeményez egy lakossági felmérést.

3. Lépés:
Kérdések összeírása, sorba rendezése

Egy kérdőív megalkotásakor érdemes először felírni a minket érintő és érdeklő témákat, ezeket blokkokba és sorba rendezni, majd magukba a blokkokba írni a konkrét kérdéseket és ezeket finomítani. Fontos, hogy reális időben kitölthető kérdőíveket készítsünk, nem érdemes olyan kérdőíveket készíteni, ami mondjuk 15 percnél hosszabb és 30-nál több kérdést tartalmaz, mert a kitöltő beküldés előtt elhagyhatja a kérdőívet. Egy zárt kérdésre, ha nem tartalmaz 5-nél több válaszlehetőséget 20 másodpercet érdemes számolni, egy nyitott kérdésre 40 másodpercet. Ezzel a technikával ti is könnyen kiszámolhatjátok, hogy hány percnél jár a kérdőívetek.

Kérdések típusai

Érdemes többféle kérdéstípust használni, mert így a kitöltő nem unja meg hamar a válaszadást és nagyobb eséllyel tölti ki a kérdőív teljes egészét.

Zárt kérdések:

Egyszerűbb adatfeldolgozást tesznek lehetővé.

- Példa: *„Mennyire elégedett a helyi közterületekkel?” (1-től 5-ig terjedő skála).*
- Példa: *„Elégedett a helyi közlekedéssel?” (Igen/Nem)*
- Példa: *„Milyen gyakran használja a helyi buszjáratokat?” (naponta, hetente, havona, soha)*

Nyitott kérdések:

Részletesebb, mélyebb megértést segítő válaszok, de nehezebb őket elemezni.

- Példa: *„Hogyan javítaná a helyi közlekedési hálózatot?”*

Kérdések sorrendje

A kérdőívek felépítésénél érdemes az egyszerűbb kérdések felől a bonyolultak felé menni.

Bevezető szakasz:

- Rövid ismertető a kérdőív céljáról és használatáról.
- Ugyanitt a GDPR adatkezelés rögzítése is szükséges. A felhasználóknak tudnia kell mi fog történni a válaszaikkal, miután kitöltötték a kérdőívet.
- Könnyen érthető, egyszerű kérdésekkel kezdjük, hogy a kitöltők kényelmesen érezzék magukat, úgymond belerázódjanak a kérdőívbe.
- Ilyenkor érdemes a demográfiai kérdéseket feltenni, melyek a kitöltők nemét, életkorát, lakóhelyét, iskolai végzettségét rögzítik.

Fő szakasz:

- A kérdőív központi témájára koncentráló kérdéseket a fő szakaszba pakoljuk.
- Kezdjük általános kérdésekkel, majd haladjunk a specifikusabbak felé.
- Példa: „Milyen gyakran használja a helyi *buszjáratokat?”* majd *„Miért választja a buszt más közlekedési módok helyett?”*

Befejező rész:

- Köszönjük meg a kitöltést, és biztosítsunk helyet megjegyzéseknek vagy további véleményeknek.
- Példa: *„Van-e bármi más, amit hozzá szeretne tenni a témához?”*

Kérdések megfogalmazása

- Legyenek egyértelműek és érthetőek: Kerüljük a bonyolult, összetett mondatokat vagy szakzsargont.
- Legyenek rövidek és lényegretörők: A túl hosszú kérdéseket a kitöltők nem olvassák végig.
- Egy kérdés – egy téma: Ne kérdezzünk egyszerre több dolgot.
  Példa:
  - Rossz: *„Elégedett-e a helyi buszokkal és vonatokkal?”*
  - Jó: *„Elégedett-e a helyi buszjáratokkal?” „Elégedett-e a vonatközlekedéssel?”*

4. Lépés
Kérdőív programozás

A PartiMap kérdőívek programozásával kapcsolatban felmerülő kérdésekről a PartiMap honlapján található súgó tud segítséget nyújtani. De összegyűjtöttünk nektek pár fontos kapaszkodót.

- Használjunk jól látható térképet, jelöljük be előre a területet, amire a kérdésünk vonatkozik, hogy egy Veresegyházára vonatkozó kérdés esetén ne Budapestet dobja fel a PartiMap.
- Bátran használjatok emojikat, fogyaszthatóbbá teszik a felületet.
- Érdemes a kérdéseket tegező formában megírni.
- Nem kell, hogy minden kérdés minden válaszadóra vonatkozzon. Például a kisgyermekkel nem rendelkezők számára a lakótelepi játszótér fejlesztése nem feltétlen érdekes kérdés. Ilyenkor a kérdések logikai funkcióit használva, továbbugrathatjátok a válaszadót az őt érintő kérdésekre.

5. Lépés
Kérdőív terjesztés

A kérdőív terjesztésére számos eszköz kínálkozik egy civil szervezet számára, még akkor is, ha az erőforrásai esetleg szűkösek.

Online eszközök és közösségi média

- Helyi Facebook csoportok
- Saját közösségi média oldalak
- Saját hírlevél rendszeren belüli terjesztés

Offline promóciós módszerek

- Helyi önkormányzati újság
- Szórólapok
- Helyi könyvtárak, közösségi házak, iskolák bevonása a terjesztésbe
- Személyes terjesztés postaládákba helyezéssel

Partneri együttműködések

- Helyi vállalkozások bevonása pl. kávézók, mozik, pékségek
- Helyi médiumok bevonása pl. rádiók, újságok
- Helyi önkormányzat bevonása
- Együttműködés más civil szervezetekkel
- Helyi influenszerek, véleményvezérek bevonása

6. Lépés
Beérkező adatok elemzése

Az adatelemzés első lépése az adattisztítás, adatrendszerezés, majd az alapvető statisztikai vizsgálatok elvégzése, amelyek segítenek jobban megérteni az összegyűjtött információkat. Ez hasonló ahhoz, mint amikor egy nagy táblázatot nézegetünk Excelben, és először az átlagokat, leggyakoribb értékeket vagy az adatok szétszóródását vizsgáljuk. Például, ha egy kérdőív eredményeit elemezzük, érdemes megnézni, hogy egy adott kérdésre adott válaszok hogyan oszlanak meg, van-e kiugró érték, vagy hogy egyes adatok összefüggnek-e egymással.

- Tartsátok szem előtt, hogy a **nem reprezentatív mintavétel** miatt az eredmények nem általánosíthatók az egész lakosságra. Ezért érdemes a *lakosság véleménye szerint* formulát kerülni és a *kitöltők véleménye szerint*-et alkalmazni.
- Vizsgáljátok meg az irreleváns vagy hibás válaszokat (pl. ha valaki minden kérdésre ugyanazt az értéket adta).
- Ha már készítettetek hasonló kérdőívet, hasonlítsátok össze az új adatokat a régebbi eredményekkel.
- Vessétek össze a kérdőív eredményeit más helyi adatokkal (pl. hivatalos statisztikák, térképi elemzések).

Az elemzés elkészítéséhez jól használható program a Microsoft Excel, a térképes adatokhoz pedig QGIS vagy a MYMAPS.

7. Lépés
Elemzés terjesztése, érdekérvényesítés

Tanulmányunk II.4. fejezete részletesen szól projektjeink eredményeinek kommunikációjáról így pár általános gondolatot említenénk meg itt.

Az adatgyűjtés eredményeinek terjesztése és az érdekérvényesítés fontos lépései egy sikeres PartiMap projektnek. Az elemzés eredményeit olyan formában érdemes bemutatni, amely könnyen érthető és hatékonyan ösztönzi a különböző célcsoportokat a cselekvésre vagy a projekt támogatására. Az első lépés a célközönség meghatározása: gondoljátok végig, hogy kiknek szánjátok az eredményeket. Ez lehet a helyi közösség, döntéshozók, civil szervezetek, média, vagy akár a kérdőív válaszadói. Mindegyik csoport számára más formában és hangsúlyokkal érdemes bemutatni az adatokat.

Az érdekérvényesítés során az adatok és elemzések eszközként használhatóak a javasolt változtatások alátámasztására. A döntéshozókkal való tárgyalásokhoz érdemes az eredményeket konkrét megoldási javaslatokkal összekapcsolni. Például, ha a kérdőív rámutatott egy adott utca forgalmi problémáira, javasoljatok alternatív útvonalakat, sebességcsökkentő megoldásokat vagy infrastruktúra-fejlesztéseket. Az érdekérvényesítés hatékonyságát növeli, ha az érintett közösség tagjai is részt vesznek a folyamatban, például nyilvános fórumokon vagy petíciók formájában.

A terjesztés és érdekérvényesítés kulcsa az átláthatóság és az elköteleződés fenntartása. Számoljatok be a válaszadóknak arról, hogy hogyan használtátok fel a kitöltéseiket, és milyen eredményeket értetek el velük. Ez nemcsak az adott projekt sikerességét növeli, hanem a jövőbeni kezdeményezések iránti bizalmat és részvételi hajlandóságot is erősíti.

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

Térképes kérdőívezés Gárdonyban és Veresegyházon

Közösen Monitorozunk! projektünk keretében összesen három PartiMap kérdőívet készítettünk el. Az Alternatív Közösségek Egyesülete (Debrecen), a Tavirózsa Környezet- és Természetvédő Egyesület (Veresegyház) és az Alba Natura Civil Alapítvány (Gárdony) számára készülő kérdőívek mind egy-egy helyi problémára kívántak reflektálni. Az Alternatív Közösségek Egyesülete esetében a helyzet specifikussága miatt, a projektről külön fejezetben emlékezünk meg, de a másik két civil szervezet számára készült kérdőív hasonló módszertannal és szellemiségben épült fel.

Az alaphelyzet mindkét szervezet esetében azonos volt. Szükségük volt adatokra a zöldterületekkel egybefüggő változások kezdeményezésének alátámasztására. Mindkét civil szervezet esetében a szervezet egyes tagjai önkormányzati képviselők is, nem kizárólag civilként tevékenykednek. Ez különleges helyzetet teremt, mivel az adatokat a képviselői munkában jobban tudják érdekérvényesítésre használni. Az együttműködés során törekedtünk a transzparens és bevonó szemléletű közös munkára. A kérdőíveket a szervezetekkel együtt alkottuk meg, az eredményeket közérthető formában közvetítettük feléjük, de az eredmények végső interpretációját rájuk, a helyi szervezetekre bíztuk. Az Alba Natura esetében a cél az volt, hogy a Velencei-tó környékének zöldfelületeivel, rekreációs területeivel kapcsolatban visszajelzést kapjanak az helyiektől és az odalátogatóktól. A Tavirózsa esetében Veresegyházi Pamut-tó, a mellette található Fenyves és az Álomhegyi-tározó környékének kihasználtsága, problémái érdekelték a civileket. Mindkét kérdőív alkalmas volt arra, hogy a két vizsgált helyszínnel kapcsolatos hiányosságokra rávilágítson, korábbi feltevéseket megerősítsen. Az Alba Natura kérdőívéből kiderült, hogy a turistákat elsősorban a fürdőzés vonzza, míg a helyieket inkább a kirándulás. A kitöltőket leginkább a partmenti beépítés, közvécék hiánya zavarja. A Tavirózsa Egyesület kérdőívéből láthatóvá vált, hogy a kitöltők ismerik a Tavirózsa Egyesület tevékenységét, a Pamut-tó, Fenyves és Álomhegyi-tározó környékét főként természetjárásra használják, rendszeresen látogatják és főként infrastruktúrális problémáik vannak velük. A kérdőív eredményei fontos visszaigazolást adtak a két civil szervezetnek a jövőbeni fejlesztési lehetőségekről és megoldásraváró problémákról. A PartiMap abban is hasznos eszköznek bizonyult, hogy a helyi szervezetek ezentúl a kérdőívezés alapjait elsajátítva saját kérdőíveket készíthetnek, amivel monitorozhatják a lakosság véleményének változását a korábban kutatott témákban és költségeket is spórolhatnak vele.

Ha érdekel a két település kérdőíve, az alábbi linkeken meg tudod nézni őket, hogy inspirálódj belőlük!
Alba Natura Civil Alapítvány kérdőíve
Tavirózsa Környezet- és Természetvédő Egyesület kérdőíve

1.5. A kérdőíveken túl: helyszíni feltérképezés PartiMappal

Kulcsszavak: ***PartiMap, helyszíni feltérképezés, adatigénylés, Alternatív Közösségek Egyesülete***

Ebben a fejezetben, a I.2. fejezetben bemutatott személyes adatgyűjtés és adatsprint egy sajátos esetét dolgozzuk fel Közösen Monitorozunk! projektünk egyik eseményén keresztül. A helyszíni feltérképezés során az adatok már valamilyen formában léteznek – például az üzletek fizikailag jelen vannak az utcán –, a feladat csupán az, hogy feldolgozható formába rendezzük őket. A PartiMap ilyen típusú adatfelvételre is alkalmas: nem csupán vélemények rögzítésére használható, hanem akár egyfajta „népszámlálás" eszközeként is.

Bár formailag ez az adatgyűjtési módszer is kérdőíven alapul, a fő különbség a végrehajtás módjában rejlik. A hagyományos kérdőíveket maga a célközönség tölti ki, hiszen a saját élményeikre és véleményükre vagyunk kíváncsiak. Ezzel szemben a helyszíni térképezés során egy adatgyűjtő csapat dolgozik, akik objektíven megfigyelhető információkat rögzítenek – például önkéntesek segítségével.

Hogyan végezzétek a helyszíni feltérképezést?

A helyszíni térképezés nemcsak a részvételiség elvét erősíti, hanem játékosabbá is teheti az adatgyűjtési folyamatot. Az információk rögzítése teljes egészében a PartiMap alkalmazáson keresztül történhet. A térképezést végző önkéntesek szabadon bejárhatják a vizsgált területet, és amikor egy releváns helyszínhez érnek – például egy intézményhez, közterülethez vagy üzlethez –, a térképen pontosan megjelölik annak helyét, majd rögzítik a hozzá kapcsolódó információkat, például a nyitvatartási időt, a funkciót vagy az állapotát.

Mire figyeljetek a helyszíni adatgyűjtés során?

- **Világos célkitűzés:** Meghatározni, hogy milyen adatokat szeretnétek gyűjteni (pl. épített környezet állapota, forgalom, szolgáltatások elérhetősége), és ehhez igazítani az adatfelvételi instrukciókat. Érdemes az első néhány rögzített adatot ellenőrizni, hogy mindenki egységesen értelmezi-e a feladatot.
- **Helyi visszacsatolás:** Beszélgetni a környékbeliekkel, hogy jobban megértsétek a helyszín problémáit és lehetőségeit. Egy elhagyatottnak tűnő épület például lehet, hogy felújítás alatt áll, nem pedig végleg bezárt.
- **Vizuális dokumentáció:** Fotók vagy videók készítése segíthet az adatok értelmezésében, de ügyeljetek arra, hogy emberek ne szerepeljenek rajtuk felismerhető módon, hacsak nem adtak erre engedélyt.
- **Kombinált adatforrások:** A helyszíni térképezés jól kiegészíthető más információszerzési technikákkal, például közérdekű adatigényléssel vagy nyilvános adatbázisok felhasználásával. Nem kell minden kérdést kizárólag egyetlen módszerrel megválaszolni.
- **Játékosítás:** A folyamat még vonzóbbá tehető, ha ösztönző elemeket építetek be – például díjazni lehet azt, aki a legtöbb helyszínt rögzíti vagy a legpontosabb adatokat szolgáltatja.

Mi történik a helyszíni feltérképezés után?

A feltérképezett adatok feldolgozása és vizualizálása segít a probléma mélyebb megértésében és a megoldási javaslatok kidolgozásában. Az eredmények könnyen érthető formában történő bemutatása – például térképes megjelenítés vagy infografikák készítése – elősegítheti a közösségi párbeszédet.

Ezt követően további adatgyűjtési eszközökkel, például kérdőívekkel is kiegészíthetitek a kutatást, hogy jobban megértsétek az érintettek tapasztalatait és igényeit. Az így nyert adatok segítenek az érintettek bevonásában és a közös cselekvés elindításában.

Az adatközpontú szemlélet lehetőséget ad arra, hogy a helyi közösségek intuícióit és tapasztalatait szakmai elemzéssel támogassátok. Ha a helyi lakosok véleményét és a térképezés során gyűjtött objektív adatokat ötvözitek, nemcsak a problémákat azonosíthatjátok pontosabban, hanem konkrét, megvalósítható megoldásokat is kínálhattok. A közösség bevonása nemcsak az adatok pontosságát növeli, hanem hosszú távon is erősíti a helyi részvételt és együttműködést.

Hogyan mélyítsük a helyszíni térképezést?

A PartiMap projekt elméletéről az előző fejezetben írtunk, ezért itt két olyan gyakorlatok fejtünk ki, amelyeket ti is használhattok, ha egy helyi problémát mélyebben kívántok megérteni. Az egyik offline, a másik online technika.

A „szolgáltatási szafari" (angolul *service safari*) egy olyan offline módszer, amelyet főként a szolgáltatások és a felhasználói élmények elemzésére alkalmaznak. A módszer célja, hogy a kutatók és résztvevők személyesen tapasztalják meg egy adott szolgáltatás működését, és a folyamat során azonosítsák a problémákat, erősségeket, valamint a fejlesztési lehetőségeket.

Hogyan működik egy szolgáltatási szafari?

1. **Helyszín kiválasztása:** A kutatás egy konkrét szolgáltatásra vagy helyszínre összpontosít, például egy üzletre, közlekedési eszközre, ügyfélszolgálatra vagy közösségi térre.
2. **Megfigyelés és részvétel:** A résztvevők – akik lehetnek kutatók, érintett közösség tagjai vagy szakértők – ellátogatnak a helyszínre, és személyesen élnek a szolgáltatással, mintha ügyfelek vagy felhasználók lennének.
3. **Adatgyűjtés:** A tapasztalatokat jegyzetek, fényképek, videók vagy hangfelvételek segítségével dokumentálják.
4. **Elemzés:** Az összegyűjtött adatokat elemzik, hogy azonosítsák a problémás pontokat, a felhasználók igényeit és a szolgáltatás javításának lehetőségeit.

Miért hasznos a szolgáltatási szafari?

- Segít a résztvevőknek jobban megérteni a felhasználók nézőpontját és igényeit.
- Olyan részletekre deríthet fényt, amelyek normál körülmények között észrevétlenek maradnának.
- Az azonnali élmények és megfigyelések alapján konkrét, gyakorlatias javaslatokat lehet tenni a szolgáltatások javítására.
- A helyi lakosok vagy érintettek részvétele erősítheti a közösségi elköteleződést és a kutatási eredmények relevanciáját.

A módszer különösen hasznos városi fejlesztések, közösségi terek újragondolása vagy bármilyen olyan helyzet esetében, ahol a szolgáltatások hatékonyságának és használhatóságának javítása a cél.

A *social listening* (magyarul „közösségi média figyelés") a másik javasolt eszközünk, ami az online jelenlétre helyezi a hangsúlyt. Ez egy olyan kutatási módszer, amely során figyelik és elemzik a közösségi média, online fórumok, blogok és más digitális platformok tartalmait. A cél, hogy megértsék, mit mondanak az emberek egy adott témáról, márkáról, termékről vagy szolgáltatásról, és hogy az online beszélgetések alapján releváns trendeket, véleményeket és érzéseket azonosítsanak.

Hogyan működik a social listening?

1. **Adatgyűjtés az online térben:**
- A közösségi médiaplatformokon (pl. Facebook oldalak, csoportok, Instagram) megvizsgálják, hogy az emberek milyen kommenteket, véleményeket osztanak meg az adott térről. Például a Piac utcával kapcsolatban lehet, hogy sokan panaszkodnak a parkolóhelyek hiányára vagy az üzletek bezárására.

2. **Elemzés:**
- ***Hangulatelemzés (sentiment analysis):*** Megnézik, hogy a helyieknél a Piac utca említése pozitív, negatív vagy semleges érzéseket kelt-e. Például: *„Nagyon szeretem a kávézókat, de az utca egyre kihaltabb"* – ez vegyes érzelmet tükröz.
- ***Gyakran visszatérő témák:*** Például sokan panaszkodnak arra, hogy kevés a zöldterület, vagy hiányzik egy játszótér.
- ***Diskurzusok:*** Például az emberek újrahasznosítási kezdeményezésekről, gyalogosbarát közterekről vagy városi rendezvényekről beszélnek.
3. **Cselekvési javaslatok megfogalmazása**

Ez a módszer különösen hasznos városi vagy közösségi projektekben, ahol a helyi vélemények és online beszélgetések megértése kulcsfontosságú.

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

Mikor az Alternatív Közösségek Egyesületével (AKE) elkezdtük a közös munkát a debreceni Piac utca helyzetével kapcsolatban fogalmaztak meg aggodalmakat. Az utca élete hanyatlásnak indult, amit az üres üzlethelyiségek növekvő száma és a közösségi térként betöltött szerep csökkenése is tükrözött. Az önkormányzat pedig nem volt reszponzív az aggodalmakra. Az AKE célja az volt, hogy a helyi problémák mélyebb megértésén keresztül javaslatokat dolgozzunk ki az utca újraélesztésére, a meglévő adatokra támaszkodva és figyelembe véve az érintettek véleményét.

Ezekre az igényekre válaszul egy komplex kutatási projektet terveztünk. Úgy látszott, hogy nem elégséges kizárólag adatot igényelni és azokat elemezni. A probléma alátámasztására interjúkat és kérdővet is kell készíteni, hogy az érintettek ki tudják fejezni a véleményüket a problémával kapcsolatban, ezzel legitimitástadva a kezdeményezésnek.

Először a debreceni önkormányzattól és az önkormányzati tulajdonú ingatlanokat kezelő Cívis Ház Zrt.-től adatigénylés keretében kikértük az utcában található, önkormányzati tulajdonú üzlethelyiségek adatait. Ezeket az információkat összevetettük a Cívis Ház hivatalos honlapján és különböző online hirdetésekben nyilvánosan meghirdetett üzlethelyiségekkel. Ezután a PartiMap segítségével a Nagytemplomtól egészen a Nagyállomásig sétálva önkéntesekkel összegyűjtöttük minden egyes utcafronti üzlethelyiségről, és az utcáról nyíló üzletudvarról, hogy milyen üzlet van itt (név, funkció), illetve feljegyeztük a nyitvatartásukat. Ebben a projektrészben 8 önkéntes vett részt, akik a PartiMap felület segítségével önállóan tudták végezni a feladatot. A felmérésben önkéntesek 301 helyiséget rögzítettek, ebből 56 volt üres. A helyszíni sétával és a PartiMap segítségével jobb és alaposabb adatbázist építettek az önkéntesek, mintha a Google Maps alapján dolgoztak volna.

Az adatokkal felfegyverkezve adatvizualizációs technikákat alkalmaztunk és megjelenítettük a projekt céljára létrehozott Piac utca újratöltve! honlapon, amit találtunk. Ezt követően egy PartiMap kérdőívet állítottunk össze, hogy a Piac utca kihasználtságáról, a vele kapcsolatos élményekről, az utca fejleszthetőségéről és az ezzel kapcsolatos problémákról megkérdezzük a lakosságot. A kérdőívet 594-en töltötték ki 2024.07.17. és 2024.10.15. között. A kérdőívet hírlevelekkel, közösségi média kampánnyal, Facebook csoportokon keresztül terjesztettük.

A kérdőív elemzéséből kiderült, hogy a válaszadók azt szeretnék, ha a Piac utca jobb állapotba kerülne, hiszen a város központi, ikonikus utcája, ahol hangulatos, vagy hangulatos lehetne időt tölteni, találkozókat lebonyolítani, ráadásul elhelyezkedése miatt útbaesik sokak számára. Ehhez viszont nem feltétlenül további vendéglátóipari egységekre van szükség, hanem egyrészt épített elemekre, amik kellemesebbé teszik az itt tartózkodást, mint például több zöldfelület és több árnyék, nyilvános mosdók (pelenkázási, szoptatási lehetőség a gyerekekkel érkezők számára), ivókutak, másrészt pedig olyan terekre, amik lehetőséget adnak a közös időtöltésre. Ahogy távolodunk a Nagytemplomtól, a kitöltők egyre kevésbé érzik jól magukat. Az üres üzlethelyiségek rontják az utca összképét, ezek helyén leginkább megfizethető, hétköznapi termékeket áruló boltokat és mesteremberek üzleteit látnák szívesen a kérdőív kitöltői, akiket véleményük szerint alacsonyabb bérleti díjakkal lenne szükséges meggyőzni. A részletes eredményeket elérhetitek a projekt honlapján.

Kérdőíves adatokon túl személyes történetekre is kíváncsiak voltunk. A projekt keretében a Debreciner üzlethelyiségek tulajdonosait szólaltatta meg, akik mesélnek a kialakult helyzetről és megoldási javaslatokról. Továbbá Facebookon terjesztett kérdőív alatt a kommentelők személyes történeteket osztottak meg velünk. Ezen túl közösségi médiafelületek figyelésével (social listening) és Google Trends adatok elemzésével térképeztük fel a helyi narratívákat és igényeket.

Az foglalkoztatott még minket, hogy az együttműködésünk során az adatfeldolgozásnak legyen egy olyan kifutása, mely szakértőket bevonva segít a Piac utcán kialakult jelenség részletesebb megértésében és megoldási javaslatok kidolgozásában. Ezért a projektzáró helyi esemény teljes mértékben szakpolitikai fókuszú volt.

A Piac utca helyzetének megértése érdekében a kutatás két fontos elemet ötvözött: a szakpolitikai szakértelmet és a közösségi tudást. A cél az volt, hogy az utcáról rendelkezésre álló adatok és helyi vélemények összekapcsolásával a meglévő problémák megoldásához ne csak elvi lehetőségeket, hanem konkrét, megvalósítható lépéseket is kínáljunk. Különös figyelmet fordítottunk arra, hogy az érintettek bevonásával, motivációik figyelembevételével érjük el a változást, így a közösség számára is kézzelfogható tétet adjunk az ügynek.

A kutatás rávilágított, hogy az intuíciókra alapozott akciók helyett mennyivel hatékonyabb az adatokkal alátámasztott döntéshozatal. Az adatközpontú szemlélet nemcsak a jelenlegi helyzet mélyebb megértését tette lehetővé, hanem megmutatta, hogy a helyi közösség bevonása hogyan hozhat nyitottságot és szövetségeket a projekt során. Az ilyen megközelítés különösen értékes ott, ahol a helyi ügyek megoldásában nemcsak a problémák felismerése, hanem azok komplex, közösségi alapú kezelése a cél.

II. Sztoriból közügy: adatok használata érdekvédelemben

A korábbi fejezetek során bemutattuk, hogy lehet feltérképezni az érintett szereplőket, hogyan gyűjthetünk adatokat helyi problémákról, valamint hogyan ismerhetjük meg kérdőívek segítségével a helyi lakosok véleményét. Az összegyűjtött információkat feldolgoztuk és nyilvánosságra hoztuk – de hogyan érhetünk el valódi közpolitikai változást?

Az egyik legfontosabb lépés az ügy tematizálása, különösen választási időszakokban, amikor a döntéshozók érzékenyebbek a közéleti kérdésekre. Fórumok szervezésével nemcsak szemléletformálásra nyílik lehetőség, hanem a közpolitikai javaslatokhoz is támogatást lehet szerezni. A lakosság mobilizálása kulcsfontosságú: ha egy közösség aktívan kiáll az ügy mellett, az növeli az önkormányzatok motivációját a partnerség kialakítására és a megoldások keresésére. Mindezt hatékony kommunikációs eszközökkel kell megtámogatni – a nyilvános kampányok, vizuális anyagok és média-megjelenések jelentősen növelhetik az ügy láthatóságát.

Mindezek a módszerek nemcsak egy adott ügyben lehetnek sikeresek, hanem más közpolitikai célok érdekében is alkalmazhatók. A tapasztalatok és eszközök adaptálhatók más önkormányzatok és közösségek számára, így a helyi szintű kezdeményezések megerősödhetnek és szélesebb körben is hatást gyakorolhatnak. A replikálhatóság biztosítja, hogy a bevált gyakorlatok máshol is hozzájáruljanak a közösségek érdekérvényesítő képességének növeléséhez.

A következő fejezetekben részletesen bemutatjuk azokat az eszközöket, amelyeket a Közösen Monitorozunk! Projekt keretében használtunk. Az Alternatív Közösségek Egyesületével közösen több debreceni projektet valósítottunk meg, amelyek közül kiemelkedik a PartiMap térképes felmérés és a Voksmonitor alapú tesztalkalmazás. A PartiMap segítségével helyi közösségi térképezéseket végeztünk, amelyek célja a lakossági vélemények és tapasztalatok vizualizálása volt. A Voksmonitor alkalmazás a 2024-es debreceni polgármester-választás során nyújtott segítséget a választóknak, hogy összehasonlíthassák saját politikai nézeteiket a jelöltek álláspontjával.

A projektek bemutatásán túl útmutatót is adunk arra vonatkozóan, hogyan lehet hasonló eszközöket fejleszteni és alkalmazni más közösségekben is. Bemutatjuk a Voksmonitor fejlesztésének lépéseit, a kérdések összeállításának módszertanát, valamint a civil nyomásgyakorlás és az állampolgári részvétel erősítésének lehetőségeit.

Megmutatjuk, hogyan lehet hatékonyan bevonni a lakosságot és az önkormányzatot helyi projektekbe, hogyan lehet digitális eszközöket használni az állampolgári részvétel növelésére, valamint hogyan lehet hatékony kommunikációs stratégiákat kialakítani és alkalmazni. Külön fejezet foglalkozik az adatvizualizáció és az eredménykommunikáció módszereivel, amelyek segítségével a civil szervezetek hatékonyabban tudják bemutatni munkájuk eredményeit és növelni láthatóságukat.

Végül kitérünk arra is, hogyan lehet a helyi ügyeket országos szinten is láthatóvá tenni, és hogyan lehet hatékonyan együttműködni a sajtóval. Bemutatjuk, hogyan lehet a helyi problémákat és sikereket országos kontextusba helyezni, és hogyan lehet a médiát a civil érdekérvényesítés eszközeként használni.

Szeretnénk egy széleskörű eszköztárat kínálni mindazok számára, akik aktívan részt kívánnak venni a helyi közélet alakításában, és szeretnék erősíteni közösségeik demokratikus működését. Bízunk benne, hogy a bemutatott módszerek és tapasztalatok inspirációt nyújtanak, és hozzájárulnak ahhoz, hogy minél több közösség váljon aktív és tudatos résztvevőjévé a helyi döntéshozatali folyamatoknak.

II.1. Helyi Voksmonitor: Debreceni polgármester választás

Kulcsszavak: ***voksmonitor, debreceni polgármester választás, Alternatív Közösségek Egyesülete***

Tesztalkalmazásunk, a Voksmonitor

A **Voksmonitor** (választási kalkulátor) egy olyan online alkalmazás, amely összehasonlítja a kitöltő politikai véleményét az adott választáson induló politikai pártok vagy konkrét jelöltek álláspontjával. Célja, hogy a választók ne csak a pártok kommunikációján keresztül találkozzanak a politikai elképzelésekkel, hanem megismerjék azok konkrét programját és szakmai-politikai ügyekben foglalt álláspontját, és így megtudják, hogy melyik párt álláspontja áll a legközelebb és legtávolabb a saját elképzeléseiktől. A Voksmonitor honlapján 2014 óta találkozhattok különböző választások: országgyűlési, európai parlamenti illetve önkormányzati (ill. főpolgármesteri) választáskalkulátorával magyar és angol nyelvű verzióban.

Miért építsünk saját teszt alkalmazást?

A választói tesztalkalmazások, mint például a Voksmonitor, hasznos eszköz lehet a demokratikus folyamatok erősítésében és a választók tájékozódásának támogatásában. Az ilyen tesztalkalmazások nemcsak tájékoztatnak, hanem aktívan ösztönözhetik a **politikai** részvételt is. Az interaktív formátum különösen vonzó lehet a fiatalabb generációk számára, akik gyakran kevésbé érdeklődnek a politizálás hagyományos formái iránt. Emellett a bizonytalan szavazók számára is irányt mutathatnak, hiszen átláthatóvá teszik a politikai kínálatot, és megkönnyítik a döntéshozatalt.

A választói tesztek emellett hozzájárulhatnak a **demokratikus átláthatóság** növeléséhez. Azáltal, hogy egyértelműen bemutatják a pártok álláspontjait különböző kérdésekben, lehetőséget adnak a választóknak arra, hogy összevessék az ígéreteket a tényekkel. Ez nemcsak a választók számára hasznos, hanem a politikai pártokat is ösztönözheti arra, hogy kidolgozottabb, érthetőbb és felelősségteljesebb programokat mutassanak be.

Ezen túlmenően egy jól megtervezett alkalmazás értékes adatokat is szolgáltathat a **választói preferenciákról**, amelyek hasznosak lehetnek kutatásokhoz, kampánytervezéshez, valamint a közvélemény alakulásának megértéséhez.

Hogyan lássunk neki? 10 + 1 lépés a sikeres választási tesztalkalmazásért!

A K-Monitor Voksmonitor alkalmazása csak egy az erre a célra használható sok eszköz közül. Számos országban működnek a Voksmonitorhoz hasonló választói tesztalkalmazások, amelyek célja, hogy segítsék a szavazókat a politikai pártok és jelöltek közötti eligazodásban. Svájcban a smartvote nevű alkalmazás kínál részletes kérdéssorokat, és a válaszok alapján vizuálisan ábrázolja a választók és a jelöltek közötti hasonlóságot. Hollandiában a StemWijzer nyújt hasonló szolgáltatást, amely szintén ingyenesen elérhető, és az ország egyik leggyakrabban használt online választási eszköze. Az egyik legismertebb ilyen eszköz az Európai Unió több országának választási tesztalkalmazását összegyűjtő VoteMatch, amely ingyenesen használható, és különböző szakpolitikai kérdések alapján segít a választóknak összevetni nézeteiket a pártok programjaival. A VoteMatch hazai partnere a Vokskabin alkalmazás, amit az Andrássy Egyetem fejlesztett.

Az ilyen alkalmazásoknál van egy általános menetrend, amit követni javaslunk, hogy a lehető leghatékonyabb legyen a saját tesztalkalmazásotok.

0. Erőforrások felmérése

Fontos átgondolnotok, hogy van-e üzemeltetési kapacitásotok, programozó a csapatban, vagy elég elkötelezett önkéntes, hogy végig tudjátok vinni a folyamatot.

1. Voksmonitor projektidővonal összeállítása, általános releváns kérdések tisztázása

- Még a legelején érdemes átgondolni, hogy mikorra kellene elkészülnie az egész Voksmonitor alkalmazásnak. A tapasztalat alapján ahhoz, hogy minden egyeztetést le tudjatok zárni és technikai feltételek is elkészüljenek, 4 hónapos projekttel érdemes kalkulálni.
- Gondoljátok át már a folyamat legelején, hogy hány kitöltő a cél, kiket akartok megszólítani, hol és hogyan fogjátok terjeszteni az alkalmazást.

2. Voksmonitor témák kidolgozása

- A Voksmonitor egy tesztalkalmazás, ami különböző állításokra várja a kitöltő reakcióját. Ezeket az állításokat és a témákat nektek kell kidolgozni a helyi viszonyok alapján. A témák mindig a **helyi igényekhez** igazodjanak, a helyi lakosság számára fontos témákat fedjék le. Ehhez érdemes pártok vagy jelöltek programját átolvasni, vagy külső szakértőkkel/szervezetekkel egyeztetni. Nézzétek meg egy korábbi Voksmonitorunkat inspirációnak.

3. Pártok/jelöltek feltérképezése

- Ha politikai témájú Voksmonitort készítetek, gyűjtsétek össze a legközelebbi választás jelöltjeit és elérhetőségeiket.

4. Kérdések elküldése a pártoknak/jelölteknek

- A Voksmonitor azon az elven működik, hogy mi, a készítők csak legvégső esetben töltjük ki az adott párt/jelölt helyett a Voksmonitort, az elsődleges megközelítésünk az, hogy a pártok és a jelöltek megkapják a később kitöltők által véleményezendő kérdéseket, hogy ők maguk is kifejtsék véleményüket róla, indoklással.
- Érdemes az adott párthoz, jelölthöz több kontaktot is keresni, ha nem érkezik válasz, többször keresni őket.

5. Voksmonitor magyarázat/háttérinfó kidolgozása

- Minden Voksmonitor kérdéshez tartozik **magyarázat**. Ezek olyan háttérinfók, amik segítik megérteni a kérdés kontextusát a kitöltőnek. Érdemes ezeket a szövegeket külső szakértőknek is megmutatni, hogy biztosan helytállóak és a lehető legkevésbé részrehajlóak legyenek. Ha helyi Voksmonitort készítetek, szakpolitikai kérdéseket közgyűlési napirendekből is kinyerhettek.

6. Sajtó- és kommunikációs terv kidolgozása

- Minél többen töltik ki a Voksmonitorunkat, annál jobb. Ehhez átfogó kommunikációs tervet kell alkotnunk, ahol gondolunk a kérdéssor terjesztésére. A helyi sajtó nagy segítségünkre lehet, ahogy az országos sajtó is. Készíthetünk sajtólistát, még a folyamat előtt és akkor nem a folyamat végén kell sajtókapcsolatok után kutatni. Ugyanígy, érdemes a Facebook/Instagram posztokat is előre legyártani, hirdetések szövegét és kreatívjait elkészíteni, hogy minél gördülékenyebben haladjon a terjesztés.

7. Voksmonitor felhasználói adatok

- A Voksmonitor jelenleg arra alkalmas, hogy megmondja összesen hány látogatója volt, de egy kis programozással több információt is megtudhatunk a kitöltőinkről (nem, életkor, lakhely stb.)

8. Pártok válaszainak begyűjtése és rendszerezése

- Ha a pártok kitöltötték a Voksmonitort, azt érdemes átfutni, ellenőrizni, majd a programozónak továbbítani. Ha egy párt nem írta meg a válaszait a kérdésekre, akkor nekünk kell megírnunk helyette. Ehhez használhatunk újságcikkeket, közösségi média bejegyzéseket, videókat és párt- vagy jelölti programot is.

9. Utolsó lépések

- Ellenőrizzük a helyesírási és egyéb hibákat a szövegekben!
- Nézzük meg, hogy fest alkalmazásunk teszt üzemmódban, hogy kiszúrjuk az esetleges hibákat!
- Határozzuk meg a kérdések sorrendjét! Egyes kérdések előhangolhatják a rákövetkezőre a választ.

10. Voksmonitor START!

- Ha minden kész, indulhat a Voksmonitor élesítése. Ezzel egyetemben sajtóközlemény kiküldése, helyi és országos média megkeresése, posztok és hirdetés élesítése.

10. + 1 Projektzárás/értékelés

- Nézzük meg a kitöltők adatait, vizsgáljuk meg hányan használták az oldalt, és tegyünk közzé visszajelző kérdőívet!
- Kérjünk visszajelzést szakértőktől is, hogy jövőbeni kérdéssorunk még jobb lehessen!

Hogyan válasszunk témákat és hogyan írjunk kérdéseket hozzájuk?

Nem mindegy milyen témák kerülnek a válaszadó elé. Ha túl bonyolult, nem helyi ügyhöz kapcsolódó, a kitöltő elveszti érdeklődését, ha pedig részrehajló, nem éri el a kérdőív az eredeti célját. A korábbi Voksmonitoraink tapasztalatai és a releváns szakirodalom alapján a témák kiválasztásánál és a kérdések megfogalmazásánál az alábbi szempontokat javasoljuk figyelembe venni:

Politikai relevancia:

- A kiválasztott témáknak relevánsnak kell lenniük az adott választási időszakban és a választópolgárok számára fontos kérdéseket kell lefedniük.
- A témák közé tartozhatnak gazdasági, társadalmi, környezetvédelmi és külpolitikai, valamint egyéb szakpolitikai kérdések, amelyek aktuálisan megvitatásra kerülnek a közbeszédben.

Szakmai és tudományos alap:

- A témáknak olyan kérdéseket kell tartalmazniuk, amelyek szakmailag megalapozottak és amelyekkel kapcsolatban tudományos konszenzus vagy jelentős kutatás áll rendelkezésre.
- A kérdések megfogalmazása legyen világos és egyértelmű, hogy a választók pontosan megértsék a kérdést és annak lehetséges következményeit.

Politikai spektrum lefedése:

- Fontos, hogy a kiválasztott témák reprezentálják a politikai spektrum széles skáláját, hogy a választók számára nyilvánvaló legyen, hogyan viszonyulnak a különböző politikai pártok vagy jelöltek az egyes kérdésekhez.
- Ennek érdekében érdemes bevonni szakértőket a témák kiválasztásába.

Diverzitás:

- A témák kiválasztásakor figyelembe kell venni a társadalom különböző csoportjainak érdekeit és nézőpontjait, beleértve a nemzetiségi, nemi, gazdasági és egyéb szempontokat is. Ez biztosítja, hogy az alkalmazás szélesebb közönséget érjen el és reprezentatív legyen.

Technikai szempontok:

- Ne fogalmazzunk meg tagadó állításokat, mert nehezen értelmezhetőek! (Pl. Magyarország ne lépjen ki az Európai Unióból.)
- Ne fogalmazzunk meg fordított kérdéseket! (Pl. Helyes, hogy Magyarország nem csatlakozik az Európai Ügyészséghez.)
- Ne fogalmazzunk meg olyan kérdéseket, amik dupla állítást tartalmaznak! (Pl. Az Európai Bizottság elnökét közvetlenül válasszák meg, és Ukrajna csatlakozzon az EU-hoz.)
- A kérdések ne legyenek túl hosszúak, egyszerű, könnyen érthető nyelven legyenek megfogalmazva. Ez vonatkozik az indoklásra is, de itt jobban bele lehet menni szakmai dolgokba is.

Általános érthetőség:

- Kerülni kell a szakzsargont, idegen nyelvű szavakat és a bonyolult megfogalmazásokat. Erre az indoklásnál/magyarázatnál is fokozottan figyelni kell.
- Kiegyensúlyozottság és objektivitás:
- A témáknak és a kérdéseknek objektívnek kell lenniük, nem szabad kedvezniük egyetlen politikai oldalnak sem, egyenlően kerüljenek bele témák minden politikai oldalról.
- Fontos a kiegyensúlyozottság fenntartása, hogy az alkalmazás ne váljon egy adott politikai irányvonal propagandájává.

Fontosság és érdeklődés:

- A témák kiválasztásakor érdemes figyelembe venni a közvélemény-kutatásokat és a választópolgárok érdeklődését az egyes társadalmi, helyi kérdések iránt.
- Az olyan kérdések, amelyek nagy érdeklődést váltanak ki a választók körében, nagyobb valószínűséggel növelik az alkalmazás elérését.

Frissesség és aktualitás:

- A kérdések legyenek naprakészek és aktuálisak, hogy tükrözzék az adott politikai és társadalmi helyzetet.
- Az alkalmazásnak (ha több választás alkalmával is használnátok) rendszeresen frissíteni kell a kérdéseit, hogy az aktuális eseményekre és vitákra reagáljon.

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

A Közösen Monitorozunk! projekt keretében a debreceni Alternatív Közösségek Egyesületével több projeken is dolgoztunk. Készítettünk együtt helyi térképes felmérést PartiMappal és tesztalkalmazást a Voksmonitor elvére alapozva. A PartiMapos projektjeink részleteit a tanulmány I.4. és I.5. fejezetében olvashatjátok, itt a Voksmonitort használó projektrészről számolunk be egyedül.

A debreceni Voksmonitor a 2024-es polgármester-választáshoz kívánt segítséget nyújtani a választóknak. Az AKE egy választásra buzdító kampány részeként alkalmazta ezt az eszközt Debrecenben a *Győzzön a Szavazó* projektjük részeként, amely abban a szellemiségben készült, hogyha magát a médiaviszonyokat és erőforrások mértékét nem is tudjuk megváltoztatni, lehetőséget kell adni a szavazóknak arra, hogy megismerjék az összes jelölt álláspontját szakpolitikai kérdésekben.

Debrecen 2024-ben négy polgármester-jelölt közül választhatott. Négyből három jelölt közvetlen válaszaira, illetve háttérbeszélgetésre alapozva, egy jelölt (a hivatalban lévő Papp László [Fidesz-KDNP]) esetében pedig a korábbi döntésekre és kommunikációra alapozva készítettük el az alkalmazást. A kitöltők összesen 23 kérdésben ismerték meg a politikusok álláspontját. Már maga a Voksmonitor elkészítése is egyfajta civil nyomásgyakorló eszköznek bizonyult, hiszen a projekt során a jelöltekkel folyamatos egyeztetés mellett kellett az eszközt elkészíteni.

Kitöltés után az eredmények kérdésszintű böngészésére is lehetőséget adtunk. Ezáltal láthatóvá vált, hogy a Voksmonitorban megjelenített válasz a jelölt saját válaszain alapul-e vagy másodlagos forrásokból származik. Arra törekedtünk, hogy minden fontos szakpolitikai kérdés helyet kapjon a tesztben, ugyanakkor előfordulhat, hogy egyes témák kimaradtak. Ennek több oka is lehetett:

- A kérdésben adott válaszok alapján konszenzus mutatkozik, ezért nem megosztó.
- Az adott téma ígéretei nem tűntek elég hitelesnek.
- A kérdés nem releváns a város egésze számára.
- A legtöbb jelöltnek nincs egyértelmű álláspontja a témában.

Tovább nehezítette a munkánkat, hogy sok jelölt nem tett közzé részletes programot, ami szűkítette a rendelkezésre álló információk körét.

Mindennek ellenére így is jelentős eredménynek tartjuk, hogy a Voksmonitor használata emelte a helyi közéleti viták jelentőségét, és tartalmasabb társadalmi diskurzust eredményezett. Nemcsak tájékoztató eszközként működött, hanem civil nyomásgyakorlásként is: azáltal, hogy a jelölteket állásfoglalásra késztette, a választási kampány is színvonalasabb lett. A Voksmonitor tehát fontos szerepet játszik a részvételiség ösztönzésében, különösen olyan városokban, ahol a politikai verseny kiegyenlítetlen keretek között zajlik.

Ha kipróbálnátok a debreceni Voksmonitort, az alábbi linken megtehetitek!

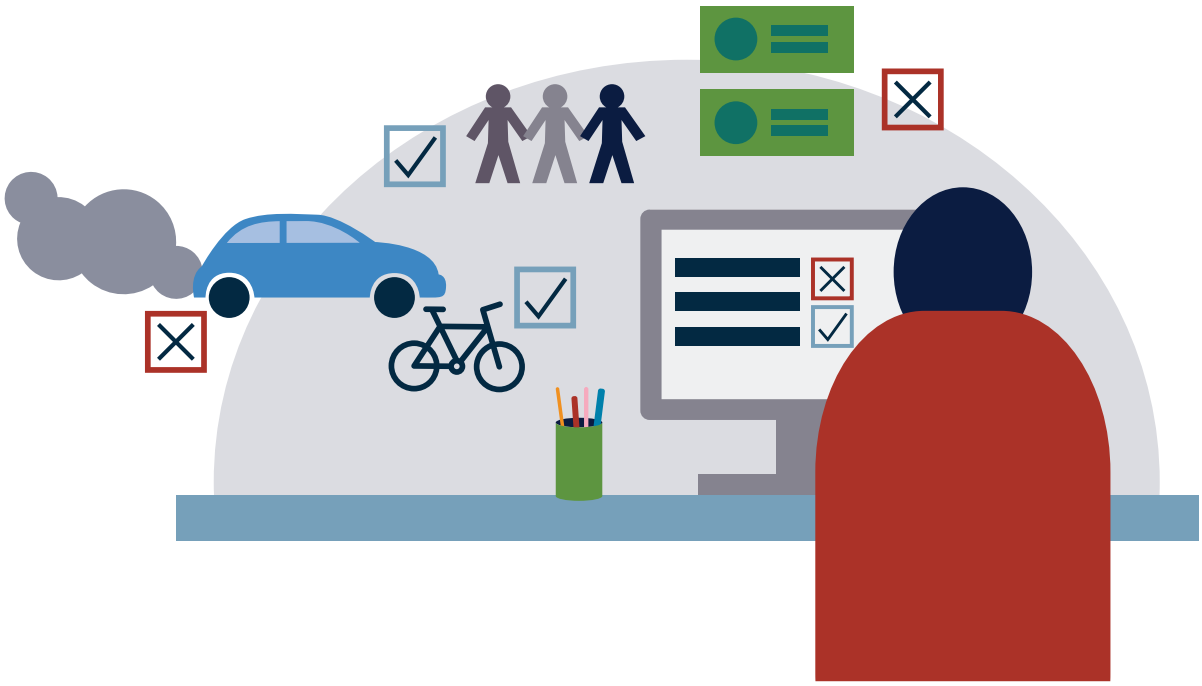

II.2. Jövőképek használata részvételi folyamatokban: Közlekedési teszt 2040

Kulcsszavak: ***voksmonitor, közlekedési teszt, Dialóg Egyesület, Járókelő Közhasznú Egyesület***

A **Közlekedési teszt – Közlekedési jövőképek 2040** a K-Monitor és **Dialóg Egyesület** együttműködésében, a Járókelő Közhasznú Egyesület szakértőinek közreműködésével jött létre. Az oldal és a hozzá kapcsolódó, a Dialóg által kidolgozott fórumformátum célja az volt, hogy egy vidéki nagyváros, Miskolc vonatkozásában megpróbáljunk más módon közelíteni a közlekedéspolitikával és a közterek kialakításával kapcsolatos, meglehetősen polarizált politikai vitákhoz. A projekt azt kívánta kísérleti részvételi eszközök használatával megvizsgálni, hogyan függnek össze az egyéni értékválasztások és elvárások másfél évtizedes időtávon a város közlekedéséről alkotott víziókkal anélkül, hogy ezzel valamilyen csoportot elidegenítenénk a város jövőjéről való közös gondolkodástól.

Közlekedési jövőképek: polarizáció helyett árnyalatok

A közlekedésszervezés és a közterületi parkolás kérdése minden városban a legnagyobb érdeklődést kiváltó helyi közügyek közé tartozik. A projekt arra a problémára igyekezett választ adni, hogy az ezzel kapcsolatos politikai és lakossági diskurzusok erősen polarizálódtak, ellentétpárok mentén kezdtek el szerveződni (autóspárti-autósüldöző, fenntartható-fenntarthatlan). Ez egyfelől megnehezítette a város közlekedésében érintett csoportok párbeszédét, másfelől azt a hamis látszatot keltette, hogy a közlekedésszervezésben és a közterületek kialakításában két, élesen szembenálló vízió harcolna egymással, amelyek kölcsönösen összeegyeztethetetlenek. A közösségi részvétellel és állampolgári bevonással zajló várostervezés emiatt kihívássá vált, hiszen a véleménybuborékok kialakulása miatt bizonyos csoportok túlreprezentálttá váltak a résztvevők körében, mások pedig bizalmatlanná váltak a folyamatok iránt és nem vettek részt benne.

A projekt célja az volt, hogy ezt a helyzetet egy távlatos megközelítéssel újrakeretezzük, és megnyissuk a gondolkodást többféle alternatív jövőkép (alternatív Miskolc) felé, amiben lehetőség van a jelenlegi preferenciák, igények kinyilvánítására, ugyanakkor újragondolására is azok hatásai tükrében. Támaszkodva a város közlekedésével kapcsolatos adatokra és stratégiákra, ez a vállalkozás alapvetően egy bizonytalan, strukturálatlan, információhiányos környezetben zajlik. Nem álltak rendelkezésre reprezentatív kutatások vagy tanácskozó fórumok, konzultációk robusztus eredményei, ami alapján világos képünk lenne arról, hogyan gondolkodnak a városlakók a közlekedésről. Ráadásul, szemben a polarizált közlekedéssel kapcsolatos diskurzusokkal, a lehetőségek tere, amiben a kiválasztott időtávon (2040-ig) a város közlekedése alakulhat, nem determinált, hanem egy nyitott, alakítható tér.

A közlekedéssel kapcsolatos részvételi folyamatok nehézsége, hogy az **önszelekció** miatt a szélsőséges hangok erősödnek fel. De ugyanígy nehézség, hogy ha a tervezés során bizonyos eleve adott érdekek, az érintettekről formázott perszónák mentén gondoljuk végig a helyzetet, akkor ezzel könnyen újratermelhetjük a bekövesedett, ellentéteken alapuló társadalmi diskurzusokat, ezzel szem elől tévesztve lehetséges kölcsönösen előnyös, mindenki számára elfogadható megoldásokat. Emiatt a projektben az egyéneket nem raktuk eleve skatulyákba, hanem nyitottá tettük a pozícióikat.

A jövőképek megalkotásával ezért egy másfajta, nyitottabb, az egyéni beállítottságokra és azok újragondolására támaszkodó folyamatot találtunk ki. Szakértők bevonásával egy, a meglévő meghatározottságokra támaszkodó, de alapvetően nyitott spekulatív design folyamatban számba vettük a külső adottságnak tekinthető tényezőket, és ezek között, a reális

felvetődő közlekedéspolitikai, közlekedésszervezési szakpolitikai döntések mentén, azok kifutásait végiggondolva alakítottunk ki hat jövőképet a város 2040-es közlekedéséről:

- Közösségi közlekedés városa
- 15 perces város
- Fenntartható város
- Hi-tech város
- Autóközpontú város
- Régiós gazdasági központ

A víziókhoz készült egy rövid és egy részletes leírás, ami kibontja azok belső összefüggéseit, pozitív és negatív sajátosságait és azt a politikai-gazdasági folyamatot, amelynek során ezek a szükségképp leegyszerűsített, ideáltipikus állapotok kialakultak. A jövőképekhez grafikus segítségével egy olyan megjelenítést is készítettünk, amivel bárki számára átélhetővé válik, milyen egy városi utcakép ebben a vízióban. A jövőképeket grafikus illusztrációval és részletes leírással itt böngészhetitek.

A jövőképek képezik a közlekedési teszt alapját. Ebben egyéni szinten 33, a kitöltő saját igényei és értékítéletei alapján mérlegelhető állításról kell véleményt mondani. Az állítások bizonyos gazdasági/társadalmi folyamatokkal kapcsolatos várakozásokra, illetve a közlekedéssel, közterületekkel kapcsolatos igényekre irányulnak, pl.

- *Elsősorban az egyének felelőssége, hogy megoldják a közlekedésüket.*
- *Adottság, hogy a saját tulajdonú gépjármű szabadságot, önállóságot és* társadalmi elismertséget jelent.
- *Helyes, ha az évtized végéig sor kerül a leginkább szennyező gépjárművek korlátozására, kitiltására.*

Az állításokhoz rövid leírás is kapcsolódik, ami semleges nyelvezettel segíti a kitöltőt az egyetértése, egyet nem értése következményeinek mérlegelésében. A válaszok mellett a kitöltők megjelölhetik a számukra különösen fontos témákat, amiben a válaszaikat nagyobb súllyal veszi figyelembe a teszt. Végül a válaszok után a kérdőív megmutatja, hogy százalékos arányban a kitöltő mennyire áll közel a hat jövőképhez kódolt válaszokhoz, és elolvashatja ezek leírását.

Az alkalmazás a K-Monitor Voksmonitor alkalmazásának elvén működik. Ez egy választást segítő applikáció, amit bárki használhat akár pártok vagy jelöltek közpolitikai álláspontjainak bemutatására, akár ehhez hasonló, innovatív kísérletekre. Az anonim tesztben a kitöltők adott válaszok eltárolhatóak, elemezhetőek.

Fontos, hogy a jövőképek nem egymást kizáróak! A felhasználók pontos visszajelzést kapnak az álláspontjuk víziókhoz való viszonyáról, ami nem fekete-fehér, hanem általában egy skálát alkot. Vannak tehát olyan témák, amiben a zöld, fenntartható vízióhoz, másban a gazdaság fontosságát vagy a technológiai megoldásokat előtérbe helyező vízióhoz, megint másban a közösségi közlekedést vagy az élhető köztereket priorizáló vízióhoz áll közel. Ez lehetőséget ad arra, hogy a kitöltő átgondolja, milyen épített környezethez és városképhez vezetnek azok az elgondolások, amelyek mentén a város ügyeiről véleményt nyilvánít.

Fontos továbbá, hogy a teszt, illetve a jövőképek között nincsen értékhierarchia, illetve a teszt nem azt mutatja, mennyire realisztikus az adott jövőkép megvalósulása, csupán arról ad tájékoztatást, hogy ha a kitöltő által valószínűsített események, és általa favorizált intézkedések megtörténnek, akkor az ennek következményeként előálló helyzet mely kidolgozott jövőképhez áll a legközelebb. A 2040-es időhorizont pedig kitágítja a gondolkodást, lehetővé téve, hogy ne hétköznapi érdekkonfliktusokat, hanem koncepciókba illeszkedő átalakításokat lássunk a közpolitikai választások mögött. Mindez arra az előfeltevésre épül, hogy a városainkat mi, a benne élő emberek alakítjuk a saját szokásaink, igényeink mentén.

Közlekedési fórum: eltérő víziók párbeszéde

A **teszt** egyéni szinten lehetőséget ad annak átgondolására, hogy a más jövőképekben gondolkodó csoportokkal mi köti össze és mi választja el a kitöltőt. A tesztre támaszkodva, az egyéni reflexiót kibővítve a Dialóg egy **közösségifórum-formátumot** is kidolgozott, amit ki is próbált önkéntes résztvevőkkel. A formátum lényege, hogy a különböző víziókra és Miskolc sajátosságaira, a különböző városrészek (kertváros, belváros, lakótelep) adottságaira reagálva **kiscsoportos munkával** a polarizálódás helyett a **kompromisszumok** felé mozdítsák a résztvevőket. A fórum lényege, hogy a benne résztvevő kiscsoportok javaslatokat dolgoznak ki, és egymással egyeztetve, szempontjaikat összehangolva, kompromisszumokat kötve egy közös vízió felé mozdulnak el.

A fórumra jelentkezők megadták nekünk azokat az adatokat, amelyek az egyes jövőképekhez való kapcsolódásukat mutatják. A teszt kitöltéseinek adataira támaszkodva, azt rétegzett mintavételként használva biztosítottuk, hogy a fórum résztvevői **diverz csoportot** alkossanak, ahol sokféle megközelítés megjelenik.

Az esemény, eredeti céljainkhoz igazodva a **konfliktusok** és értékválasztások köré szerveződött, de olyan módon, hogy az emberek mások igényeit is figyelembe véve, **konszenzusra** törekedve hozzák meg döntéseiket. Ennek érdekében a résztvevők vegyes csoportokat alkottak annak alapján, hogy ki melyik jövőképet érzi közel magához, lehetővé téve, hogy a véleménykülönbségek ne egy nagy plenáris folyamatban, hanem jobban facilitálható **kisebb csoportokban** bontakozzanak ki. A következő lépésben minden csoporthoz egy-egy elképzelt városrész típust rendeltünk, például lakótelepi vagy kertvárosi környezetet, és ezek érdekképviselőivé váltak. Fontos szempont volt, hogy nem a saját valós lakóhelyüket kellett képviselniük; akár teljesen más típusú területet is képviselhettek, de el kellett gondolkodniuk azon, hogy egy adott városrész lakói milyen problémákkal szembesülnek, ezáltal erősödött a közös megértésre való nyitottság. Ha egy önkormányzattal partnerségben valósul meg fórum, ez a fázis a valós reprezentáció irányába is eltolható, azaz a résztvevők saját városrészük problémáira összpontosítanak. Ez csökkentheti az empátiára hangolódást, de növeli a problémák relevanciáját és a reprezentáció szintjét, ami az önkormányzati partnerek számára előnyös lehet.

A következő szakaszban a városrészek legfontosabb problémáinak azonosításán volt a hangsúly. A résztvevők különféle problémákat leíró kártyákat kaptak, amelyekből kiválaszthatták a számukra legfontosabbakat, azonban legfeljebb a kapott problémakártyák számának felét. A többi résztvevő átvehette az eldobott kártyákat, de csak akkor, ha közben a már kiválasztott saját problémakártyák közül is feláldozott egyet. A kártyacserék után egy szűkített probléma lista alakult ki. Ez a rész nemcsak a különböző problémák szubjektív megítélésére hívta fel a figyelmet, hanem rávilágított arra is, hogy a döntéshozóknak is állandó prioritásállításra van szükségük, hiszen gyakran előfordulhat, hogy az alapvetően fontos problémákra nem marad elegendő forrás vagy fókusz.

A csapatok ezután megosztották egymással probléma listáikat. Ennek célja az volt, hogy a különböző városrészek képviselői felismerjék a hasonlóságokat és különbségeket egy diverz városszerkezetű településen, és az azonosított hangsúlyok alapján olyan javaslatokat, terveket készítsenek, amelyek a lehető legtöbb miskolci érdekét szolgálják. Minden városrész két ötletet dolgozott ki: egyet egy rövidebb, hároméves időszakra, és egyet a 2040-ig megvalósítandó hosszabb távú célként. Ezzel egyszerre biztosítottunk teret a nagyívű, stratégiai szintű ötleteknek és a reálisan megvalósítható, kisebb léptékű terveknek.

A csapatok gondolatai érdekes módon egy irányba mutattak, jelezve, hogy a fő problémák az általános forgalomszabályozás és a közösségi közlekedés fejlesztése, reformja köré szerveződnek. A konkrét ötletek megvalósítási időtartama azonban változó volt; egyes csapatok a forgalomszabályozást, mások a közösségi közlekedést tűzték ki rövid vagy hosszú távú célként. A közösségi közlekedés fejlesztésének prioritásai között a mérhetőség, tervezhetőség és modernizáció állt az élen. A résztvevők olyan tömegközlekedési rendszert szeretnének, amely folyamatosan méri és az igényekhez igazítja a közlekedést, ezt egy megbízható applikációval támogatja. Ezek a javaslatok összhangban állnak a „közösségi közlekedés városa” és a „high-tech város” jövőképekkel. A „high-tech város” víziója az eseményi korábbi részében kevésbé volt hangsúlyos, de a konkrét ötleteknél már erőteljesen megjelent. A forgalomszabályozáshoz és a parkoláshoz kapcsolódó ötleteknél egy mainál szigorúbb irányvonal látszott, de annak mértéke változó volt egyénenként. Megfogalmazódott például a parkolási zónák kiterjesztésének és a kedvezményes parkolási engedélyek rendszerének átalakításának igénye, ám ezekhez számos feltételt is társítottak, például a P+R parkolók kiépítését, a közösségi közlekedés fejlesztését, a carsharing lehetőségek és mikromobilitási opciók biztosítását. Összességében az „intelligens modernizálás” kapott hangsúlyt, amely célja az autós közlekedés visszaszorítása, de olyan módon, hogy az autósok valódi alternatívákat kapjanak.

A folyamat végén a csapatok bemutatták ötleteiket egymásnak, hogy a más városrészeket képviselő résztvevők kiegészíthessék, új elemekkel gazdagíthassák azokat aszerint, hogyan tehetnék még hasznosabbá saját városrészük számára. Mivel az ötletek az egész városra kiterjedő hatással bírnak – ami az egyik fő cél volt –, a résztvevők többnyire kisebb javaslatokkal és módosításokkal egészítették ki egymás elképzeléseit. Az utolsó lépés az ötletek támogatottságának mérése volt, ahol a résztvevők két különböző szerepben jelentek meg. Az első részben egy egyszerű szimpátiaszavazás zajlott, amely hasonlított az online közlekedési kérdőívek logikájához: itt a résztvevők támogathatták, ellenezhették vagy semleges álláspontot képviselhettek az egyes ötletekkel kapcsolatban. Ez a szakasz tulajdonképpen a lakossági véleménynyilvánítás egyszerűbb formájának tekinthető.

A második körben viszont a résztvevők már korlátozott számú ötletet választhattak ki, amelyeket a legfontosabbnak tartottak. Ebben a szakaszban hangsúlyosabb szerepet kapott a priorizálás, ami bizonyos „áldozatok” meghozatalát is megkövetelte. Ez a döntéshozási forma már sokkal inkább hasonlít egy várospolitikai döntési folyamatra, ahol korlátozott erőforrások és egymással versengő érdekek között kell kijelölni a fejlesztési irányt.

A projekt során a tesztben kinyilvánított vélemények, elképzelések, illetve a fórumon megjelenő helyi tudások, ötletek alkották azt a kvalitatív „adatot", amire támaszkodva helyi döntéshozók, civil szervezetek konkrét javaslatokkal tudnak előállni. A fórum alkalmas arra, hogy a teszt eredményeire és tágabban, a különböző jövőképekre, eltérő megközelítésekre az érintettek reagáljanak, azt továbbgondolják. A tesztben nincs lehetőség megérteni, hogy bizonyos kérdésekben a kitöltők miért azt a választ adták, amit (pl. eleve elzárkóznak a közösségi közlekedés használatától, vagy csak a rossz tapasztalataik miatt a mostani helyzetben idegenkednek ettől). A fórum ezen kérdések jobb megértésére is lehetőséget teremt. Az ideális fórumformátumot a résztvevők száma, megosztottsága és a helyi kontextus tényezői befolyásolhatják, a konszenzus felé vivő alkufolyamat és az elmélyültebb kiscsoportos tanácskozások mindenképpen megtartandók.

Teszt megalkotásának folyamata

1. X számú jövőkép megalkotása: példánkban hatot alkottunk meg, de lehet ennél kevesebb vagy több is.
2. Ezekhez rövid összefoglaló és részletes leírás gyártása, hogy érthető legyen az egyes jövőképek közötti eltérés.
3. A jövőképekhez érdemes grafikai illusztrációt is készíteni, mert így a teszt kitöltői számára élvezetesebb a folyamat.
4. Voksmonitor tesztkérdések összeállítása a jövőképek alapján. Ehhez instrukciót, a tanulmány II.1. fejezetében találtok!
5. A tesztkérdésekhez semleges leírás megalkotása, melyek segítik a kitöltőt értelmezni és kontextualizálni a kérdéseket.
6. A teszthez mellékeljetek egy kérdőívet, ami segít a fórumrésztvevőket csoportokba osztani.

A tesztre épülő fórum megalkotása

1. Fórum megszervezése olyan helyiségben ahol vannak asztalok, hogy a résztvevők kényelmesen tudjanak gondolkodni az egyes kérdéseken.
2. A teszt végi kérdőív kiértékelése és annak mérlegelése, milyen attitűdű jelentkezőket érdemes elhívni, hogy a lehető legdiverzebb legyen a résztvevők köre.
3. Miután megszerveztük a fórumot és elhívtuk a megfelelően diverz gondolkodású résztvevőket, a hasonló érdeklődésűeket egy csoportba soroljuk, majd minden csoport kap egy nem rá jellemző városrészt, és a következő X percben az adott városrész lakóinak problémáit kell meghatározni, körbejárni.
4. A csoport szónokot választ és előadja a problémákat, ügyelve arra, hogy rövid távú és hosszú távon megoldható problémákat is említsen.
5. Ezek után javaslatokat és ötleteket gyűjtenek a csoportok a problémák kezelésére, majd bemutatják őket egymásnak.
6. A kör után az egyes megoldási javaslatokról szavaznak a résztvevők, először egy első körös szimpátia szavazás zajlik az összes ötletről, majd a második körben már csak X számú, legfontosabb ötletekből lehet választani.
7. Ezek után összegzünk, mit látunk, mi következik a problémákból és a megoldási javaslatokból.
8. Végül játék értékelése, élménybeszámoló kör lefolytatása zajlik.

A Dialóg Egyesülettel kidolgozott kísérleti módszerek módszertani tudással és a közlekedési teszt más kontextusban is használható eszközével hozzájárulhatnak nemcsak állami szervek, önkormányzatok stratégiai tervezési folyamataihoz (azok társadalmasításához), de civil szervezetek, helyi érdekvédők, helyi politikai szereplők számára is beépíthetőek a közlekedés kérdésének feldolgozásához.

Néhány alapvető tanács a jövőképek használatához részvételi folyamatokban:

- Határozzátok meg az **időhorizontot**! Túl rövid távnál nincs lehetőség elegendő változást elképzelni, túl hosszú távnál a valóságtól elszakad sci-fi forgatókönyvekben gondolkodnak a résztvevők.
- Határozzátok meg a **térbeli korlátokat** és a **résztvevők körét**! Tegyétek témává az ezzel kapcsolatos ellentmondásokat, pl. az agglomerációs kiköltözők viszonyát a város közlekedési jövőképeihez. Gondoljátok végig, hogy a kitűzött időtávon nem jelennek-e meg új csoportok (pl. tömegesen érkező turisták, szegregálódó rétegek).
- Gondoljátok át a **gazdasági, társadalmi (értékrendbeli, demográfiai) és politikai befolyásoló tényezőket**, amelyek közvetlenül vagy közvetetten alakítják a város közlekedés rendszerét. Vegyétek számításba a külső meghatározottságokat, mint amilyen a távmunka elterjedése, a környezeti feltételek változása, az energiaárak vagy a technológiai fejlődés. Tegyétek őket egy táblázatba és rangsoroljátok aszerint, hogy a helyi kontextusban mennyire lényegesek.

- Építsetek **narratívákat** a legfontosabb tényezőket összekapcsolva. Gondoljátok át, hogy milyen folyamatok, egymást erősítő tendenciák eredményeként alakulhat ki valamilyen koherens jövőbeli helyzet. Próbáljátok elkülöníteni a jövőképeket, de ne tegyétek mesterségesen élesen elkülönülővé azokat: gondoljátok át, hogy reális-e az adott forgatókönyv bekövetkezése társadalmi, politikai szempontból. Ha a formálódó vízió nem reális vagy belső ellentmondásokkal terhelt, ne használjátok.
- Szakértőkkel közösen tekintsétek át a **beavatkozási lehetőségeket, szakpolitikai döntéseket**, amelyekkel a helyi közösség és politika alakítani tudja a közlekedési rendszert. Kapcsoljátok össze a beavatkozásokat a jövőképekkel! Törekedjetek arra, hogy sokféle tématerületet érintsenek a lekérdezett állítások, az állítások száma legyen egyensúlyban a téma jelentőségével. Ne csak a pozitív változásra összpontosítsatok, gondoljátok végig annak a következményeit is, ha nem változtatunk a jelenlegi helyzeten.
- Végül dolgozzátok ki a **jövőképeket és az állításokat**! A Közlekedés 2040 tesztben arra is külön magyarázatot dolgoztunk ki, hogyan kapcsolódik egy adott jövőkép az állításokhoz: semleges, erősíti vagy gyengíti a jövőkép bekövetkezésének esélyét. Már a jövőképhez kódolt állítások alapján gondold tovább a jövőképek leírását, tedd őket képzeletet megmozgatóvá, történetként elmesélhetővé. Készítsetek hozzájuk grafikus megjelenítést.

II.3. Digitálisból élő jelenlét: Hogyan vonjuk be a lakosságot és az önkormányzatot?

Kulcsszavak: ***helyi lakosság, önkormányzat, részvételiség, mobilizáció, bevonás***

Magyarországon a helyi önkormányzatok és a civil szervezetek viszonya a rendszerváltás óta változékony, minősége és az együttműködés mértéke jelentősen eltér ciklusonként, továbbá a település mérete, a helyi politikai környezete és az érintett szervezetek aktivitása és céljai is befolyásolják. A civil szervezetek és az önkormányzatok közötti együttműködés kulcsfontosságú a helyi közösségek fejlesztésében és az állampolgári részvétel erősítésében. Az önkormányzatok olyan partnerek lehetnek, akik támogatják a civil kezdeményezéseket, közös projekteket indítanak, és biztosítják, hogy a helyi problémák megoldása során a civil szervezetek szakértelme és tapasztalata érvényesüljön. Az ilyen együttműködések azonban sok esetben akadályokba ütköznek, például a bizalomhiány, a politikai polarizáció vagy az átlátható döntéshozatali folyamatok hiánya miatt. Az eredményes partnerségek kialakításához mindkét fél részéről nyitottságra, párbeszédre és a közös érdekek azonosítására van szükség.

A civil szervezetek és a lakosság kapcsolata szintén változatos: ezek az intézmények a helyi közösségek érdekeit képviselik, és gyakran hidat képeznek az állampolgárok és a hivatalos döntéshozók között. A lakosság részéről azonban a részvétel és a támogatás mértéke sokszor alacsony, amit az információhiány, a bizalmatlanság vagy a közéleti passzivitás erősít.

Az önkormányzat és a civil lakosság között kialakított kapcsolat javítása és zavartalan működtetése érdekében számos ötlettel szolgáltunk már Helyi Együtmüködések Rendszere című tanulmányunkban. Ebben a fejezetben az önkormányzat és a civil lakosság helyi civilek által képviselt ügyekbe való bevonásra találtok néhány tippet és ötletet.

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

Gárdonyban és Veresegyházon a projekt kezdeti lépése egy kérdőív volt, amely nem csupán adatgyűjtésre szolgált, hanem egyfajta csaliként is működött: a helyi lakosokat személyesen érintő, könnyen átélhető témákon keresztül vezette be a közügyek világába. A kérdőívek így a civil szervezetek számára lehetőséget teremtettek arra, hogy a közösséget fokozatosan bevonják a tágabb közpolitikai párbeszédbe és az egyesület munkájába.

Mindkét településen a folyamat nyitott fórumokkal és workshopokkal indult, ahol a lakosok közvetlenül megoszthatták problémáikat és javaslataikat. Ezt követően a civilek az önkormányzatokkal igyekeztek partnerséget kialakítani, hogy az így megfogalmazott igényeket tényleges döntéshozatali folyamatokba is beépítsék. A projekt végére mindkét esetben sikerült önkormányzati képviseletet is biztosítani, ami jelentősen növelte az ügy érdekérvényesítő erejét, és lehetőséget adott a hosszú távú együttműködésre.

Hogyan vonjuk be a lakosságot és az önkormányzatot helyi projektünkbe?

Egy helyi projekt sikeréhez elengedhetetlen a lakosság és az önkormányzat aktív részvétele is. Közösen Monitorozunk! projektünk során minden helyi projektnél figyeltünk a lakosság és az önkormányzat bevonására. Egyes szervezetek már rendelkeznek képviselettel is az önkormányzatban, mások kapcsolatban álltak vele. A veresegyházi, gárdonyi és debreceni együttműködésnél a PartiMap kérdőív megalkotásakor szakértőket is bevontunk akár a saját szervezetükből, akár külön workshop keretében, hogy a kérdések még inkább az adott település igényeire fókuszáljanak. A kérdőívek eredményével a birtokukban pedig kezdődik az érdekérvényesítési munka.

Az alábbi módszerek segítenek abban, hogy hatékonyan bevonjátok a lakosságot és az önkormányzatot, és biztosítsátok a projekt támogatottságát.

1. Nyílt és átlátható kommunikáció

A siker alapja a folyamatos és nyílt kommunikáció. Osszunk meg minden fontos információt időben, és kommunikáljunk közérthetően.

- **Tájékoztató kampány:** Használjuk a helyi újságokat, közösségimédia-platformokat, vagy akár szórólapokat a projekt céljainak és előnyeinek ismertetésére.
- **Átláthatóság:** Tegyük nyilvánossá a projekt részleteit, beleértve a költségvetést, a tervezett lépéseket, és az elérni kívánt eredményeket. Erre alkalmas lehet egy Facebook vagy Instagram oldal, de egy saját honlap is.
- **Kommunikáljunk az érintett önkormányzattal:** Nyilvános fórumok (közmeghallgatás, közérdekű kérdés, közérdekű bejelentés, képviselői fogadóóra panaszkezelés stb.) használatával arról hogyan tudnának bevonódni az érintett ügy képviseletébe vagy hogyan tudnák támogatni azt.

2. Lakossági fórumok, konzultációk és önkéntestoborzás

Adjunk lehetőséget a helyi lakosoknak, és az önkormányzatnak, hogy kérdéseket tegyenek fel, és megosszák véleményüket. Ugyanezen alkalmak alkalmasak arra is, hogy növeljétek az önkéntesbázisotokat.

- **Nyílt fórumok:** Szervezzünk lakossági találkozókat, ahol a projekt részleteit bemutatjuk, és teret adunk a kérdéseknek.
- **Workshopok:** A kisebb csoportos megbeszélések lehetőséget adnak arra, hogy a résztvevők konkrét ötleteket és javaslatokat tegyenek szakértők, facilitátorok segítségével.
- **Önkéntes programok:** Hirdessünk meg olyan lehetőségeket, ahol a helyiek saját munkájukkal segíthetik a projekt megvalósítását.
- **Közösségi események:** Szervezzünk olyan programokat, ahol a lakosok személyesen is részt vehetnek a projekt elemeinek kialakításában (pl. faültetés, közös főzés, helyszíni rendezvények).
- **Meghívottak kérdése:** A biztos önkormányzati bevonódás érdekében érdemes a témával foglalkozó önkormányzati szakembert/munkatársat is meghívni az eseményre.

3. Játékosítás – Gamification

Komplex helyi ügyeket is el lehet mesélni egyszerűen. A gamification (magyarul „játékosítás") azt jelenti, hogy játékelemeket és -mechanikákat alkalmazunk nem játékos környezetben, például oktatásban, munkahelyeken vagy helyi ügyekben. A cél az, hogy a folyamatok szórakoztatóbbá, motiválóbbá és hatékonyabbá váljanak. A gamificationnek nem szükségszerű online térben zajlania, lehet ez egy offline foglalkozás módszertana és eszköze is.

Példák a gamification elemeire:

- Pontgyűjtés
- Jutalmak és szintek
- Ranglisták
- Kihívások és küldetések

A gamification azért működik, mert a játékok által kiváltott pszichológiai hatások – például az elismerés, a verseny vagy a jutalmazás érzése – segítenek fenntartani az érdeklődést és a motivációt.

Ezen az elven működik a Járókelő.hu vagy a Budaörsi önkormányzat által működtetett "Budaörs 2030 Távlatok" program, amiben egy offline játéktér segítségével mérték fel a lakosság fejlesztési elképzeléseit, jövőképét, változtatási szándékait.

4. Online eszközök alkalmazása

Az internetes platformok segítségével még szélesebb körű részvételt tudunk biztosítani a programjainkon, vagy könnyebben és költséghatékonyabban hirdethetjük ügyünket.

- **Helyi vélemények feltárása:** Készítsünk online kérdőíveket, hogy megismerjük a lakosok elvárásait és prioritásait. Ehhez segítségünkre lehet a K-Monitor PARTIMAP kérdőívkészítő szoftvere, ami már számos helyi ügyben (pl. Nagykörúti birngasztráda, Bács-Kiskun vármegye kerékpárforgalmi főhálózati terv, Kecskemét ZIFFA, Zöld Terézváros) volt az érintettek támogatója a kérdőívezésben.
- **Közösségimédia-csoportok:** Hozzunk létre dedikált oldalakat vagy csoportokat, ahol a lakosok és az önkormányzat követheti a projekt haladását, és visszajelzést adhat.
- **Adományozás:** Adományokat élőben is lehet gyűjteni egy-egy sikeres rendezvény után, de ha nem akarunk az 1%-os kampányig várni, számos adományozást menedzselő és segítő oldalon tudunk saját fiókot létrehozni és a befolyt összeget a szervezetünk számlájára utalni. Ebben segítségetekre lehet a ko-fi, a Patreon, vagy a Benevity.

5. Partnerség az önkormányzattal

Az önkormányzat kulcsfontosságú partner lehet egy helyi projekt vagy ügy sikeréhez, így fontos, hogy a kapcsolattartás gördülékeny és átlátható legyen.

- **Stratégiai együttműködés:** Vonjuk be az önkormányzatot már az ügy elején, akár a tervezésbe és a döntéshozatalba, így jobban érdekeltté tehetitek őket a pénzügyi vagy más erőforrásbeli támogatások nyújtásában.
- **Helyi vezetők szerepe:** Kérjük fel a helyi vezetőket (alpolgármester, szakreferens, osztályvezető stb.), hogy legyenek a projekt nagykövetei, ezzel növelve a hitelességet és a lakossági elköteleződést.
- **Helyi szakértők szerepe:** Vonjunk be olyan helyi szakértőket, akik érintettek lehetnek az ügyben és tudásukkal segíthetik az ügy előrehaladását.

6. Eredmények és haladás kommunikálása

A bizalom erősítése érdekében rendszeresen tájékoztassuk az érintetteket a projekt előrehaladásáról.

- **Hírlevelek:** Készítsünk havi vagy negyedéves beszámolókat a projekt állásáról.
- **Közérthető kommunikáció:** Mutassuk be a projekt eredményeit közérthető formában, például infografikák segítségével honlapunkon, vagy közösségi média oldalunkon. Ehhez további ötleteket a következő fejezetben találsz!

Hogyan vehetnek részt a helyiek a közösségi döntésekben és fejlesztésekben?

A közösségi kezdeményezések sikeréhez elengedhetetlen, hogy a helyi lakosok beleszólhassanak a rendelkezésre álló erőforrások elosztásába és a döntéshozatali folyamatokba. Ez történhet az önkormányzati költségvetés felhasználásának befolyásolásával, de más típusú közösségi finanszírozási és részvételi mechanizmusokon keresztül is. Az alábbi módszerek segíthetnek a helyi projektek és fejlesztések támogatásában.

Részvételi költségvetés

A részvételi költségvetés célja, hogy a helyi lakosok közvetlenül beleszólhassanak a költségvetés egy részének felhasználásába. Ez történhet online vagy offline módon, kisebb vagy nagyobb mértékben, konkrét projektjavaslatok értékelésével vagy nélküle. A főváros közösségi költségvetése is egy részvételi költségvetési mechanizmuson alapul, de készített már részvételi költségvetést Józsefváros, Budafok-Tétény, Óbuda, Angyalföld és Újbuda is. Ehhez tippeket, példákat és ötleteket az alábbi kiadványunkban találsz.

Közösségi finanszírozás és erőforrás megosztás

Előfordulhat olyan modell is, ahol a lakosok saját költségükön támogatják egy projekt megvalósulását. A módszer lényege, hogy egy online platformon keresztül bármely állampolgár akár kis mértékben, de hozzájárulhat a neki tetsző fejlesztésekhez, projektekhez. Erről további információkat ebben a kiadványunkban és itt találsz.

Ezen túlmenően a közösségek más erőforrásokat is megoszthatnak egymással: például helyi vállalkozások és lakosok eszközöket, szakértelmet vagy önkéntes munkát biztosíthatnak egy adott ügy érdekében. Az ilyen típusú együttműködés nemcsak pénzügyi támogatást jelent, hanem erősíti a közösségi hálózatokat is.

Fórumok, konzultációk, képviselők felkeresése

A lakosok közvetlenül is bekapcsolódhatnak a közösségi ügyek alakításába azáltal, hogy részt vesznek nyilvános fórumokon, konzultációkon vagy közösségi tervezési folyamatokban. Ezek lehetőséget biztosítanak arra, hogy a helyiek megismerjék a döntéshozók terveit, visszajelzést adjanak vagy éppen saját javaslatokat fogalmazzanak meg.

A nyilvános fórumok és konzultációk mellett az állampolgárok közvetlenül is felvehetik a kapcsolatot önkormányzati képviselőkkel és egyéb döntéshozókkal. Ez történhet formális módon – például közmeghallgatásokon, képviselői fogadóórákon vagy panaszkezelési csatornákon keresztül –, de informális formában is, például közösségi eseményeken vagy online platformokon.

II.4. Kommunikációs ötletek civil szervezeteknek

Kulcsszavak: ***kommunikáció, stratégia, eredménykommunikáció***

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

Hogyan népszerűsítsetek egy számotokra fontos projektet?

A Közösen Monitorozunk! projektünk keretében több kisebb projektet is végrehajtottunk, és ugyan a puszta projektvégrehajtás is fontos és hasznos lehet, de a megfelelő eredménykommunikációval multiplikálható az adott projekt hatása. A civil szervezetek eredményeik kommunikációjával tudják élővé és elérhetővé tenni magukat. Egy jó kommunikációs stratégia és a megfelelő eszközök ismerete segíthet abban, hogy egy szervezet új önkénteseket, támogatókat gyűjtsön, sikeresen érdekérvényesítsen. Ezzel összefüggésben egy sikeres projekt kulcsa nem csupán a jól kidolgozott tartalom, hanem az is, hogy elérje a célközönségét. Ehhez hatékony kommunikációs és népszerűsítési stratégia szükséges.

Az Alternatív Közösségek Egyesületével való közös munkában fontos volt, hogy a Piac utca újratölve! projektnek saját arculata legyen. Ehhez készítettünk egy, az AKE honlapjától független külön honlapot és logót, továbbá kitaláltunk egy jól hangzó projektnevet is. Így a projekt kompakt formában kerül a látogatók és érdeklődők elé, akik könnyen beazonosíthatják a projekt célját és létrehozóit is. A projekt egyes fázisairól kommunikáltunk Facebookon posztokon keresztül vagy hirdetésben, hogy minél több emberhez eljusson, de offline kommunikációt is használtunk szórólapok formájában a kérdőív terjesztésekor. A projekttel kapcsolatos eredményeket mind a honlapra töltöttük fel, a debreceniek között terjesztett kérdőívet is feltöltöttük ide, hogy erre a honlapra irányítsuk a kitöltőket.

Az Alternatív Közösségek Egyesületével közös munkánk nóvuma az volt, hogy már a projekt legelején létrehoztuk a honlapot, hogy minden projektfázisban elérhető legyen az érdeklődők számára, hogy így bármikor becsatlakozhassanak vagy információt kapjanak az ügy állásáról.

Azért, hogy a ti jövőbeni projektetek is ilyen sikeres legyen, körbejárjuk azokat az eszközöket, amelyekkel könnyebbé válik a kommunikáció számotokra. Kezdjük a stratégiával! Íme néhány fontos lépés, amelyek segíthetnek a kommunikációs stratégia kidolgozásakor!

1. Célközönség meghatározása és üzenet formálása

Mielőtt bármilyen népszerűsítési tevékenységbe kezdenétek, a szervezetnek pontosan meg kell határozni, **milyen üzenetet és kikhez szeretnénk eljuttatni**. Ez lehet egy szűk szakmai közösség, a helyi lakosság vagy akár egy országos közönség. Ehhez kapcsolódóan az üzenetet is a célcsoport igényeihez és érdeklődési köréhez kell igazítani. Egyszerű, érthető üzeneteket fogalmazzatok meg, amelyek hangsúlyozzák a projekt fontosságát és érdemeit.

2. Konkrét ütemterv

Érdemes a kommunikációs lépések egyes elemeit sorra venni, hozzájuk **határidőt** és **felelőst** rendelni. Ehhez a legalkalmasabb a Gantt-diagram formátuma. Erről készítettünk egy példát, amit itt tudsz elérni.

3. Sajtólista létrehozása és sajtókapcsolatok kezelése

A sajtóval való kommunikáció alapja egy jól összeállított sajtólista, amely tartalmazza a releváns helyi, regionális és országos újságírók és médiumok elérhetőségeit. Érdemes külön jegyezni, hogy az adott újságíró/médium milyen témák iránt érdeklődik, és rájuk szabott sajtóanyagot küldeni nekik. A **sajtóközlemény** legyen tömör, de informatív, tartalmazza a projekt lényegét, a célját, és egy érdekes történetet vagy adatot, ami felkeltheti az érdeklődést.

4. Közösségi média használata

A Facebook, Instagram és más közösségi média platformok hatékonyan támogathatják a projekt népszerűsítését. Vizuálisan **figyelemfelkeltő** és **informatív posztokat** érdemes készíteni, amelyek bemutatják a projekt célját, eredményeit, és felhívják az emberek figyelmét a részvételre vagy támogatásra (akár követés formájában). A posztokban használjatok releváns hashtageket, és ösztönözzétek a követőiteket, hogy osszák meg a tartalmaitokat. Egy-egy jól megfogalmazott bejegyzés akár virálissá is válhat. És ne feledjétek, a rendszeresség kulcsfontosságú! Ugyanilyen fontos a hirdetések használata, pár ezer forintból és pár kattintással könnyen létrehozhatunk olyan hirdetési kampányokat, amik az adott projektünket eredményesen népszerűsítik.

5. Események szervezése

Egy nyilvános esemény – például sajtótájékoztató, workshop, vagy közösségi találkozó – lehetőséget ad arra, hogy a projektet közvetlenül is bemutassátok az érdeklődőknek és a sajtónak. Az esemény meghívóit időben, hetekkel előtte küldjék el, és tegyétek elérhetővé az online térben is, hogy minél többen értesüljenek róla. Az esemény során készített fotókat és videókat osszátok meg utólag, hogy azok is betekintést nyerjenek a kulisszák mögé, akik nem tudtak részt venni.

6. E-mail kampány és hírlevél

Egy jól megírt e-mail vagy hírlevél szintén hatékony lehet. Ebben ne csak tájékoztassátok feliratkozóitokat a projektről, hanem adjatok **konkrét cselekvési lehetőséget** is, például támogathatják a projektet, részt vehetnek egy eseményen, vagy követhetik a szervezet fejlődését a közösségi médiában. Érdemes **havi hírlevelet** szerkeszteni és feliratkozási lehetőséget biztosítani a Facebook/Instagram oldalaitok követőinek.

7. Együttműködések és partnerek bevonása

Más civil szervezetekkel, vállalkozásokkal vagy influenszerekkel való **együttműködés** növelheti a projekt elérését. Keressetek olyan partnereket, akik hasonló értékeket képviselnek, és közösen dolgozhattok a projekt népszerűsítésén.

A sikeres népszerűsítéshez elengedhetetlen az átgondolt stratégia és a rendszeres kommunikáció. Egy jól kivitelezett kampány nemcsak a projekt ismertségét növeli, hanem hozzájárulhat a hosszú távú társadalmi hatás eléréséhez is.

Az üzenetek és legfontosabb eredmények kiemelése: mire figyeljünk?

A jó kommunikációs terv része nem csupán a terjesztési feladatok körbejárása, arról is gondolkodnunk kell, hogy amit terjeszteni szeretnénk, hogy lesz fogyasztható a média, lakosság vagy bármilyen érdeklődő számára.

Ennek egyik első lépése az üzenet körbejárása és az adatábrázolási szempontok figyelembevétele, ehhez írtunk is néhány szempontot.

1. Világos üzenetek megfogalmazása

Az üzeneteknek egyszerűeknek kell lenniük. Kerüljük a bonyolult szakzsargont és az összetett mondatszerkezeteket.

- Fogalmazzunk meg **egyetlen fő gondolatot vagy üzenetet**, amely köré a teljes tartalmat felépítjük.
- Mit szeretnénk, hogy a közönség megjegyezzen?
- Hogyan kapcsolódik az információ a célközönség érdeklődési köréhez?

2. A legfontosabb eredmények kiemelése

Az eredmények bemutatásakor érdemes a lényeges információkat kiemelni, és vizuálisan is hangsúlyozni őket.

- Egy-egy rövid, lényegretörő állítás segíthet, amely megfogalmazza az eredmények legfontosabb üzenetét.
- Ha több célcsoportunk van, több számukra érdekes üzenetet is megfogalmazhatunk.
- Tegyük a számokat kontextusba és merjünk adatokat használni.

3. A célközönség igényeinek figyelembevétele

A tartalmat és a kommunikációs eszközöket a közönség igényeihez és tudásszintjéhez kell igazítani.

- **Szakmai közönség:** Használjunk pontos terminológiát és állításainkat adatokkal támasszuk alá.
- **Laikus közönség:** Közérthető, egyszerű nyelvezet és vizuális elemek alkalmazása az elsődleges szempont.

4. Kreativitás

- Kapcsoljuk az adatokat egy érzelmileg megfogható történethez vagy konkrét példához.
- Emeljük ki azokat az adatokat, amelyek új perspektívát nyújtanak vagy meglepőek lehetnek.

5. Vizuális eszközök szövegek formázásakor

- Az eredményeket, fontos információkat vastag betűkkel és nagyobb szövegformázással emeljük ki.
- Használjunk kontrasztos színeket a kulcsmondatok kiemelésére.

6. Hitelesség és forrásmegjelölés

A kiemelt eredmények legyenek alátámasztva hiteles forrásokkal. Ez különösen fontos szakmai közönség esetén, de a laikus olvasók is nagyra értékelik a megbízhatóságot.

Adatábrázolás: szempontok és eszközök

Az adatábrázolás célja, hogy bonyolult adatokat egyszerűen érthető és vizuálisan hatásos módon mutassunk be annak érdekében, hogy a célközönség minél szélesebb része megértse azok összefüggéseit. Ahhoz, hogy az ábrázolás világos és informatív legyen, több szempontot és eszközt érdemes figyelembe venni.

1. Szempontok az adatábrázolásnál

Célközönség megértése

Az adatvizualizációt mindig a célközönség igényeihez kell igazítani. Egy szakértői közönség számára részletesebb, komplexebb ábrázolás is megfelelő lehet, míg laikus közönség esetében az egyszerűség és a közérthetőség a kulcs.

Az üzenet egyértelműsége

Minden vizualizáció mögött egy konkrét kérdésre adott válasznak vagy üzenetnek kell állnia. Például: *„Mik a legfontosabb problémák az adott kerületben/városrészben?”*.

Az adatok típusa és a megfelelő diagram kiválasztása

- **Összehasonlításhoz**: Oszlopdiagram, sávdiagram.
- **Idősoros adatokhoz**: Vonaldiagram.
- **Arányokhoz**: Kördiagram, halmozott oszlopdiagram.
- **Eloszláshoz vagy mintázatokhoz**: Hisztogram, pontdiagram.
- **Földrajzi adatokhoz**: Térképes vizualizáció.

Egyszerűség és tisztaság

A túlzsúfolt ábrák zavaróak lehetnek. Érdemes kerülni a túl sok színt, mintázatot és fölösleges dekorációt. Inkább az adat legyen a középpontban.

Színek és formák helyes használata

- A színek legyenek kontrasztosak, de ne zavaróak.
- Azonos jelentésű elemeket azonos színnel ábrázoljunk.
- Figyeljünk a színtévesztő emberek számára is értelmezhető paletták használatára.

Kontextus biztosítása

Az adatokat érdemes megfelelő tengelyekkel, mértékegységekkel és címkékkel ellátni. Elegendő információt adjunk, hogy az olvasó önállóan értelmezhesse az ábrát.

2. Eszközök az adatábrázoláshoz

Szeretnénk adni pár tippet arra, hogy milyen eszközöket lehet használni adatábrázoláshoz. A listánkban találtok ingyenes, költséges, egyszerűbb-bonyolultabb eszközöket is. Válogassatok kedvetekre, azt javasoljuk, hogy próbáljatok ki minél többet. Többnél van olcsóbb regisztrációs lehetőség civil szervezetek számára.

Alapvető eszközök

- **Microsoft Excel/Google Sheets/PowerPoint**: Könnyen használható eszköz alapvető diagramokhoz és grafikonokhoz. Ideális egyszerű elemzésekhez könnyen megosztható másokkal, hiszen általában mindenki Microsoft rendszerben dolgozik.

Haladóbb eszközök

- **Tableau**: Kiváló felület adatvizualizációk készítéséhez. Használható komplex adathalmazok elemzésére és dinamikus dashboardok készítésére és térképes adatvizualizációhoz.
- **Power BI**: Hasonlít a Tableau-höz, de olcsóbb. Microsoft-termék, amely könnyen integrálható az Office ökoszisztémába, nagy adathalmazok esetén lehetnek korlátai a teljesítményben.
- **Looker Studio**: Nagyon hasonlít a fenti két szoftverhez, csak a Google-é, ezért a Google-ben lévő adatok (pl. Spreadsheet, Analytics) egyszerűbben becsatornázhatók.
- **Flourish**: Interaktív adatvizualizációkhoz készült, egyszerűen használható, ámde sokféle típust ismerő platform. Beágyazható ábrák készítése mellett képként is letölthetők a munkák. Online összeköttetést biztosít pl. Spreadsheetben lévő adatbázissal. A legtöbb funkció ingyenes, de van pár fizetős is.
- **Datawrapper**: Számos interaktív adatvizualizáció készíthető vele. Beágyazható ábrák készítése mellett képként is letölthetők a munkák. Online összeköttetést biztosít pl. Spreadsheetben lévő adatbázissal. Ingyenes.
- **MyMaps**: Google Maps alapú egyszerű térképes ábrázolás.
- **GraphCommons**: Hálózatábrázoló eszköz. Sablon csv/excel fájlból generál kapcsolati hálózati ábrát.

Programozási alapú eszközök

- **Python (Matplotlib, Seaborn, Plotly)**: Ideális nagy mennyiségű adat programozásalapú elemzésére és vizualizálására. A Plotly interaktív ábrák készítését is lehetővé teszi.
- **R (ggplot2)**: Népszerű eszköz statisztikai elemzésekhez és vizualizációkhoz.
- **JavaScript (D3):** Minimális programozást igénylő előre elkészített, de testreszabható sablon vizualizációkat lehet vele készíteni.

További hasznos online eszközök

- **Canva**: A Canva egy népszerű, online grafikai tervezőplatform. A Canva széles sablonválasztékot, egyszerű drag-and-drop funkciókat, valamint számos ingyenes és prémium design elemet kínál. Használható böngészőben, de mobilalkalmazás formájában is elérhető, így rendkívül rugalmasan alkalmazható különböző projektekhez.
- **Coolors:** Vizuálisan passzoló színskála választó eszköz.
- **Fortepan:** Ingyenesen (forrásmegjelölés mellett) szabadon felhasználható fényképek tárháza.
- **UnSplash:** Ingyenesen (forrásmegjelölés mellett) szabadon felhasználható fényképeket találhatunk itt.
- **Freepik:** Ingyenesen (forrásmegjelölés mellett) szabadon felhasználható fényképek, grafikák, és más grafikai anyagok gyűjtőhelye.
- **Pixabay**: Ingyenesen (forrásmegjelölés mellett) szabadon felhasználható fényképek tölthetők le innen.
- **Flaticon:** Ingyenesen (forrásmegjelölés mellett) szabadon felhasználható ikonok tölhetők le innen.
- **Wordpress:** Ideális honlapkészítő platform blogokhoz és egyszerű honlapokhoz. Számos sablon érhető el hozzá, amelyek testreszabhatók.
- **Google Sites:** Ingyenes honlapkészítő szoftver, egyszerűen használható, különösen Google-fiók felhasználók számára. A weboldal URL-je „sites.google.com” aldomainnel jelenik meg.

3. Tippek a hatékony adatvizualizációhoz

- **Iteráció**: Készítsetek többféle ábrázolást, majd válasszátok ki azt, amelyik a legjobban kommunikálja az üzenetet.
- **Tesztelés**: Mutassátok meg az ábrát másoknak, és kérjétek ki a véleményüket az érthetőségről.
- **Dokumentáció:** Ha az adatforrás fontos, tüntessétek fel az ábra mellett. Ez növeli a hitelességet.

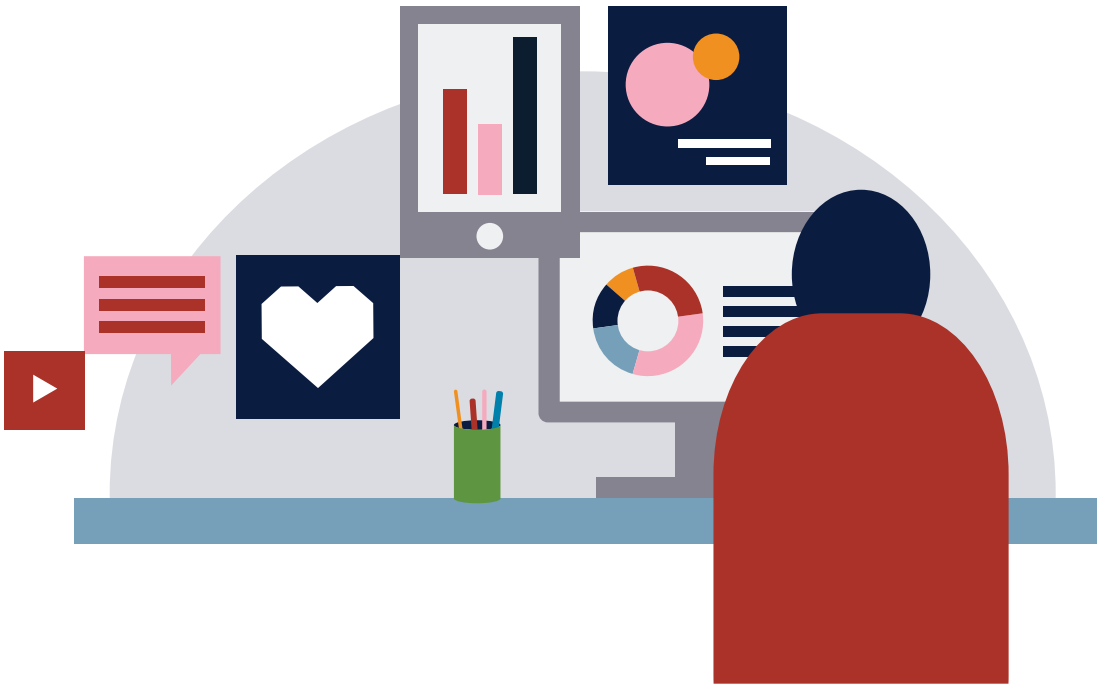

II.5. Hogyan lesz sajtózható egy helyi ügy? Tippek a sajtó megkereséséhez

Kulcsszavak: *országos sajtó, helyi sajtó, helyi ügyek*

Miért fontos a civil szervezeteknek az országos sajtóba kerülés?

Az országos sajtóba való bekerülés kulcsfontosságú, amennyiben nyomást kívánunk gyakorolni a helyi hatalomra, vagy országos szinten próbálunk hatást kiváltani. A médiamegjelenések nemcsak stratégiai szempontból fontosak a helyi civileknek, de visszajelzést is jelentenek a munkájukra. Ez különösen igaz olyan helyzetekben, ahol civilek politikai nyomás alatt, ellenszélben dolgoznak, és a nyilvánosságban úgy beszélnek róluk, hogy nekik nincs lehetőségük elmondani a saját nézőpontjukat. Az országos sajtó egyben reklámfelület is. A nagyobb sajtónyilvánosság nagyobb eséllyel vezet sikeres ügyhöz, hiszen így könnyebb az országos támogatói bázist elérni és fenntartani a figyelmet.

Fontos azonban figyelembe venni, hogy míg a médián keresztüli nyomásgyakorlás hatékony eszköz lehet konfliktusos helyzetekben, kevésbé alkalmas, ha egy ügyben békés partnerséget szeretnénk építeni. Ezért érdemes mindig mérlegelni, hogy a média bevonása segíti-e a céljainkat vagy esetleg elmélyíti a meglévő konfliktusokat.

KÖZÖSEN MONITOROZTUNK!

Utolsó fejezetünkben a helyi ügyek országos sajtózhatóságáról és a médiajelenlét lehetőségeiről lesz szó, melyről blogposztunkban is beszámoltunk, ahol Tóth-Szenesi Attila, a 444.hu újságírója az országos sajtó képviseletében vetett fel szempontokat. A Közösen Monitorozunk! projektünk során együttműködtünk két helyi médiummal, a Debrecinerrel (Debrecen) és a Kecsuppal (Kecskemét) is annak érdekében, hogy projektjeink beágyazottságát növelhessük. A sajtómegjelenés nem csupán lenyomata volt a projekteknek, kiegészítette, extra tudást adott hozzájuk. A Debreciner interjút készített olyan vállalkozókkal, akik a Piac utcán üzemeltetetik vállalkozásukat. A vállalkozók véleménye segített jobban megérteni a lakossági visszajelzéseket és további lehetőségeket nyitott ki az érdekképviseleti munkában. A Kecsup a segítségünkkel elemezte az elmúlt 10 év kecskeméti közútfejlesztéseit majd az adatigényléssel kinyert adatokat térképre tette, ezzel érthetőbbé és elérhetőbbé téve az információkat.

Helyi történetek, országos hatások

A helyi közösségek problémái és sikerei nemcsak emberközeliek és könnyen átélhetők, hanem rávilágíthatnak nagyobb társadalmi, gazdasági vagy kulturális folyamatokra is. Gyakran előfordul, hogy egy-egy helyi ügy előrejelzi vagy akár el is indítja azokat a változásokat, amelyek később országos szinten is meghatározóvá válnak. Ezért fontos, hogy a helyi és az országos sajtó együttműködjön, hiszen más fókuszpontjaik ellenére kiegészíthetik egymást, és közösen biztosíthatnak teljesebb képet a közélet eseményeiről.

A helyi sajtó elsősorban egy adott település vagy régió történéseire összpontosít, így jól ismeri az ott élők problémáit és igényeit. Beszámol önkormányzati döntésekről, közlekedési vagy környezetvédelmi ügyekről, helyi kezdeményezésekről és közösségi sikerekről. Az országos média ezzel szemben szélesebb perspektívát nyújt, és az egész országot érintő társadalmi, gazdasági vagy politikai kérdésekkel foglalkozik. Míg a helyi újságok közvetlenebb kapcsolatban állnak olvasóikkal, az országos médiumok nagyobb erőforrásokkal rendelkeznek, és szélesebb közönséget érhetnek el.

A két szint közötti együttműködés a civil szervezetek és helyi közösségek számára is hasznos lehet. Ha egy közösség problémát tár fel – legyen szó környezeti ártalmakról, közlekedési gondokról vagy lakhatási nehézségekről –, a helyi sajtó elsőként tud erről beszámolni, míg az országos média segíthet abban, hogy a kérdés nagyobb nyilvánosságot kapjon, és akár döntéshozók figyelmébe is kerüljön. Ugyanez igaz a sikeres kezdeményezésekre is: ha egy helyi projekt jól működik, annak bemutatása másokat is inspirálhat, és ha országos figyelem irányul rá, könnyebben találhat támogatókat vagy további forrásokat.

Az információáramlás tehát kétirányú: a helyi sajtó közvetítheti a közösségek tapasztalatait, míg az országos média kontextusba helyezheti azokat, megmutatva a szélesebb összefüggéseket. Ezért érdemes a civil szereplőknek tudatosan építeni kapcsolataikat mind a helyi, mind az országos sajtóval, hiszen az újságírók sokszor keresnek hiteles helyi forrásokat, és egy jól megfogalmazott ügy vagy történet könnyebben utat találhat a nyilvánossághoz.

Miért fontosak a helyi ügyek az országos sajtó számára?

Ma már a helyi és az országos sajtó modell keveredik, a helyi sajtó nem képes kizárólag helyi híreket beutatva fennmaradni, az országos sajtó is vizsgál (főleg hírérték mentén) helyi ügyeket. A hírértéken túl a helyi ügyek bekerülése az országos médiába sok szempontból fontos: gyakran **kicsiben reprezentálnak országosan is releváns folyamatokat**, emiatt pedig országos szinten is politikai hatású információ lehet.

Ha együttműködésben gondolkodunk a sajtóval, fontos, hogy olyan újságíró foglalkozzon a helyi ügy dokumentálásával, akinek valamilyen személyes vagy szakmai kötődése, helyismerete van az adott településsel kapcsolatban, mivel ez részben garancia lehet arra, hogy az újságíró valóban alapos munkát végez, és mivel érintett az ügyben, ezért végigköveti azt. Előfordulhat, hogy nem áll fenn ilyen szerencsés állapot, ilyenkor nekünk kell segítenünk az újságírót azzal, hogy kérdések esetén rendelkezésre állunk vagy extra információs anyagot állítunk össze neki.

Helyi ügyek pártpolitikai relevanciája

A vidéki pártpolitikai ügyek általában többet nyomnak a latba, mint egy tisztán civil helyi ügy, hiszen az országos pártpolitika keretezése előbbieket mindenki számára érthetőbbé teszi. Ám a civil ügyekben is gyakran meg lehet találni a politikai vonatkozást, a küzdelemnarratívát, a drámát, ami a politikai sajtó számára alapvető fontosságú egy ügy esetében. Figyelni kell viszont, hogy milyen téma kerül be az országos sajtóba, mivel egy helyi kezdeményezés könnyen eltolódhat a pártpolitizálás irányába, ami elviheti a hangsúlyt a konkrét ügyről és a politikai szereplők játszóterévé alakíthatja az ügyet.

Hogyan érdemes felkeresni egy szerkesztőséget?

- Fontos, hogy **jól megfogalmazott, egyértelmű és tömör, rövid üzenetben** keressük fel a szerkesztőséget, mivel ez a megbízhatóságunkat és a komolyanvehetőségünket tükrözi.
- Érdemes kerülni az érzelmes hangvételű leveleket, mert az ügy fontosságáról úgy is a kontextusa ad majd támpontot az újságírónak, nem az érintettek érzelmi bevonódása.
- A kiküldés apropója is számít: jobb valamilyen **konkrét eseményhez kötni** a megkeresést (pl. testületi ülés, döntés és nem mondjuk egy világnap) ezzel is hangsúlyozva az esemény/ügy fontosságát.
- Ne feledjétek, hogy mindenki elfoglalt, ezért, bár lehet, hogy látták az e-maileteket, nem árt néhány nap vagy (sürgős esetekben) pár óra múlva újra jelentkezni.
- Az újságírók szeretik az exkluzív információkat. Ha nem egy konkrét hírre adott reakcióként adtok ki nyilatkozatot, próbáljátok meg kizárólagos információként felajánlani azt, amit közölni kívántok.
- Ha aláírási kampányt továbbítotok, fontos, hogy a feliratkozókat előtte tájékoztassátok, hogyan használjátok fel az aláírásukat.
- Legyenek ismereteitek az adott szerkesztőségről, jobb olyan újságírót keresni, akiről tudható, hogy lehet valamilyen **személyes vagy szakmai motivációja** az ügyben.
- Ugyanitt érdemes hangsúlyozni a **kapcsolatépítés** fontosságát a médiával általánosan, kisebb ügyek, nyugalmas időszakok alatt is, így könnyebb segítséget és nyilvánosságot kérni tőlük olyankor, mikor élesedik a helyzet.
- Fontos az összefogás, különlegesen érdekes lehet, ha különböző városok civiljei hasonló ügyben keresik meg az adott szerkesztőséget, mert ez tovább erősítheti a probléma súlyát, országos relevanciáját.

Zárszó

Közösen Monitorozunk! Projektünk zárótanulmányában 10 fejezeten keresztül jártuk körbe az öt civil szervezettel végzett munka folyamatát és adtunk ezen túl még további tippeket és tanácsot abban, hogy hogyan lehet sikeresebb a helyi érdekvédelem ma Magyarországon.

Minden egyes projektben az volt a célkitűzésünk, hogy

1. segítsünk a civil szervezeteknek folyamatként tekinteni az érdekvédelemre, stratégiai szemléletet szolgáltassunk hozzá,
2. az adatokat az érdekvédelem fontos, ha nem a legfontosabb eszközeként szemléljék a civil szervezetek,
3. a projekt során a szervezetek integrálják szervezeti tudásként a K-Monitor eszközeinek használatát,
4. használják a helyi sajtó és a nyilvánosság erejét az érdekérvényesítés során,
5. és gondoljanak a civil-civil együttműködésre erőforrásként és lehetőségként.

Mikor ezt a tanulmányt írtuk, a helyi szervezetek még a projektjeikkel kapcsolatos érdekérvényesítés folyamatában vannak: az önkormányzattal egyezkednek, szakértőkkel tárgyalnak, további megoldási javasaltokat dolgoznak ki. De mikor az utolsó helyi projekzáró esemény is lezajlott megkérdeztük őket benyomásaikról egy PartiMap kérdőíven keresztül.

A projekt egyik kiemelkedő hatása az volt, hogy a K-Monitorral való közös munka során sikerült megerősíteni a résztvevő civil szervezeteket abban, hogy a közösségi együttműködés nemcsak lehetséges, hanem kifejezetten előnyös is. A kölcsönös tudásmegosztás révén a szervezetek hatékonyabbá és kreatívabbá válhattak, hiszen az egymástól átvett tapasztalatok, eszközök és módszerek jelentősen hozzájárultak a problémamegoldás sikerességéhez. A közös gondolkodás és erőforrás-megosztás révén olyan szinergiák jöttek létre, amelyek túlmutattak az egyéni kezdeményezések hatáskörén, és hosszú távon is fenntartható, strukturális változások lehetőségét nyitották meg.

> *„Legfontosabb talán az, hogy visszaigazolódott az, hogy más civil szervezetekkel együttműködve kreatívabbak, hatékonyabbak és sikeresebbek lehetünk.”*

A projekt során kifejlesztett, tocvábbfejlesztett és alkalmazott eszközök segítségével a civil szervezetek képesek voltak a helyi közösségeket közvetlenebb módon bevonni a döntéshozatali folyamatokba. A települések életével kapcsolatos problémák és fejlesztési javaslatok nem csupán elméleti síkon maradtak meg, hanem a lakosság szélesebb körével is megismertették őket. Ezáltal a helyiek nemcsak információhoz jutottak, hanem aktív részeseivé is válhattak a saját környezetüket érintő változások előkészítésének. A visszajelzések szerint a lakosság bevonása nemcsak hogy sikeres volt, de számos értékes, eddig kevésbé feltárt szempontot és javaslatot is felszínre hozott, amelyek hozzájárultak a megalapozottabb szakpolitikai döntésekhez.

> *„Fő célunk az volt, hogy megismerjük a lakossági igényeket, melyre alapozva koncepcionális fejlesztési javaslatokat tudunk készíteni. A felmérés során nagyon sok jó ötletet adott a helyi lakosság.”*

A projekt nemcsak az információk begyűjtésében és a problémák feltérképezésében volt eredményes, hanem a tényleges változások elindításában is. Az együtt megszerzett vagy előállított adatok több helyen kézzelfogható hatást gyakoroltak a helyi döntéshozatalra, hol apróbb, hol nagyobb hatást kifejtve.

> *„A vizsgált terület hasznosításával kapcsolatban a megállapításaink, javaslataink megkerülhetetlenné váltak. A közlekedési koncepció kapcsán tett javaslataink pedig megfontolás tárgyát képezik a koncepció egyes elemeinek megvalósításakor, illetve a koncepció felülvizsgálatakor.”*

> *„Sikerült egy valódi lakossági támogatottsággal rendelkező javaslatot letennünk az önkormányzat felé.“*

Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a civil szervezetek aktív részvételével és megalapozott adataik segítségével valós hatást tudtak gyakorolni a helyi döntéshozatali folyamatokra. A projekt során több helyen sikerült olyan javaslatokat megfogalmazni és képviselni, amelyek mögött valódi lakossági támogatás állt, így azok legitim módon kerülhettek az önkormányzatok elé. A civil szervezetek elérték, hogy a helyi döntéshozók aktív párbeszédet folytassanak velük, és bizonyos esetekben olyan eredményeket is sikerült elérniük, amelyek korábban elképzelhetetlennek tűntek.

Összességében a projekt bebizonyította, hogy a civil szervezetek által kezdeményezett adatalapú érdekérvényesítés nemcsak lehetséges, hanem eredményes is. Az aktív részvétel, a helyi közösségek bevonása és az együttműködésen alapuló tudásmegosztás révén a szervezetek hatékonyabbá váltak, és képesek voltak valós hatást gyakorolni a helyi döntéshozatalra, ezzel is elősegítve az átláthatóságot és a közösségi érdekek képviseletét.

A közös munka során egyértelművé vált, hogy bár a résztvevő civil szervezetek sok tekintetben hasonló célokat követtek, mindegyikük sajátos beágyazottsággal és érdekérvényesítő képességgel rendelkezett a saját településén.

Ez a tapasztalat fontos tanulságként szolgál nekünk, projektkoordinátoroknak is, hiszen rávilágított arra, hogy az érdekérvényesítéshez nem létezik egységes recept – minden szervezet más kiindulóponttal, eszköztárral és lehetőségekkel dolgozik, így a stratégiákat is ezekhez kell igazítani. Azok a szervezetek, amelyek rendelkeztek már valamiféle intézményes beágyazottsággal, könnyebben tudtak konkrét szakpolitikai változásokat elérni, míg a kevésbé ismert és elismert csoportoknak először saját legitimitásuk megerősítésére és a döntéshozók figyelmének felkeltésére kellett koncentrálniuk.

Visszatekintve a folyamatra azt látjuk, hogy a tudásátadás a legeredményesebben azokban a témákban valósult meg, ahol mi magunk is mély szakmai ismeretekkel rendelkeztünk. Ennek köszönhetően hatékonyan tudtuk segíteni a civil szervezeteket olyan módszerek elsajátításában, mint az adatigénylés, a helyszíni térképezés, a kérdőívkészítés, a részvételi technikák alkalmazása vagy a workshopok megszervezése. Ezekben a területekben már korábban is kipróbált és működőképes eszköztár állt rendelkezésünkre, amelyeket könnyen tudtunk adaptálni a helyi igényekhez és körülményekhez.

Ugyanakkor világossá vált az is, hogy bizonyos területeken, például a helyi és országos médiához való hozzáférés segítésében, már jóval nagyobb kihívásokkal kellett szembenéznünk. Bár egy erős és releváns történet vagy ügy jelentős mozgósító erővel bírhat, önmagában még nem elegendő: szükség van hírértékre, megfelelő keretezésre és olyan kommunikációs stratégiára is, amely vonzóvá és közérthetővé teszi a témát a média számára.

A projekt tehát nem csupán a tudás átadásáról, hanem annak finomhangolásáról is szólt: arról, hogy a különböző szervezetek milyen területeken tudnak hatékonyan fejlődni, és hol vannak olyan struktúrális akadályok, amelyeket egyetlen tréning vagy eszköz sem tud egyik napról a másikra lebontani.

Bizonyosságot nyert az is, hogy a helyi civil szereplők képesek hatást gyakorolni a döntéshozókra, ha megfelelő eszközök állnak a rendelkezésükre, és ha a közösségi beágyazottságukat tudatosan erősítik. Azok a szervezetek, amelyek nyitottabbá váltak a részvételi technikák alkalmazására és az adatalapú érdekérvényesítésre, hosszú távon is növelték a hitelességüket és a helyi közéletre gyakorolt befolyásukat.

A projekt végére egyes szervezetek közvetlen önkormányzati képviseletet szereztek, ami lehetőséget teremtett számukra, hogy közvetlenül befolyásolják a döntéshozatali folyamatokat, míg másoknak még az is kihívást jelentett, hogy egyáltalán meghallgassák őket a helyi fórumokon. Az egyes projektek hatásfoka ebből adódóan jelentős eltéréseket mutatott: voltak, akik sikeresen elérték, hogy javaslataik beépüljenek a helyi fejlesztési koncepciókba, míg másoknak tovább kellett küzdeniük azért, hogy egyáltalán napirendre kerülhessenek a problémáik.

Összességében a projekt tanulságai arra mutatnak rá, hogy helyes döntés volt helyi szintre vinni a K-Monitor eszköztárát, hsizen a demokratikus folyamatok ott érnek igazán össze. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy még van hová fejlődnünk: míg az adatigénylés, térképezés és részvételi technikák terén hatékonyan tudtuk támogatni a szervezeteket, a médiához való hozzáférés és a szélesebb nyilvánosság elérése nagyobb kihívást jelentett. A közös munka bebizonyította, hogy együttműködéssel, tudásmegosztással és stratégiai tervezéssel még tovább erősíthetjük a helyi érdekérvényesítés eszköztárát.

K-Monitor Közhasznú Egyesület

info@k-monitor.hu
k-monitor.hu I k.blog.hu I facebook I twitter I instagram

Iratkozz fel! I Támogass!

